

ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის
შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიში
EBRD-ის პროექტის გასაჩივრების მექანიზმი
საქმე 2018/08
ივლისი, 2020

Project
Complaint
Mechanism

სარჩევი

აბრევიატურები	Error! Bookmark not defined.
მოკლე შეჯამება.....	Error! Bookmark not defined.
1. შესავალი - საქმის წარდგენა	Error! Bookmark not defined.
1.1. საჩივარში მოხსენიებული პროექტი	Error! Bookmark not defined.
1.2. საქმის მხარეები	Error! Bookmark not defined.
1.3. საჩივარი.....	Error! Bookmark not defined.
1.4. სხვა საფინანსო ინსტიტუტებისთვის წარდგენილი საჩივრები....	Error! Bookmark not defined.
1.4.1. ADB შესაბამისობის ანალიზის პანელისთვის წარდგენილი საჩივარი.....	Error! Bookmark not defined.
1.4.2. EIB-ის გასაჩივრების მექანიზმისთვის წარდგენილი საჩივარი	Error! Bookmark not defined.
2. საქმის წარმოება და შესაბამისობის მიმოხილვის მეთოდოლოგია	Error! Bookmark not defined.
2.1. შესაბამისობის მიმოხილვის მიზნები	Error! Bookmark not defined.
2.2. PCM საქმის წარმოება შესაბამისობის მიმოხილვამდე	Error! Bookmark not defined.
2.3. შესაბამისობის მიმოხილვის მეთოდოლოგია.....	Error! Bookmark not defined.
3. შესაბამისობის მიმოხილვის ჩარჩო	Error! Bookmark not defined.
3.1. ბანკის ვალდებულებები 2014 წლის ESP PR- ების გამოყენებაში .	Error! Bookmark not defined.
პროექტის ხარვეზების ანალიზისა და ბანკის შემდგომი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევების მიმოხილვა.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.1. პროექტის ხარვეზების ანალიზი.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.2. დამატებითი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევები	26
4. EBRD-ის 2014 წლის ESP 21-ის შესაბამისობის ანალიზი	Error! Bookmark not defined.

4.1.	PR 7: მკვიდრი მოსახლეობა.....	28
4.1.1.	მხარეთა პოზიციები.....	Error! Bookmark not defined.
4.1.2.	პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 7-ის მოთხოვნები	31
4.1.3.	შესაბამისობის შეფასება	Error! Bookmark not defined.
4.1.4.	შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა	Error! Bookmark not defined.
4.2.	PR 1: გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება	43
4.2.1.	მხარეთა პოზიციები.....	Error! Bookmark not defined.
4.2.2.	პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 1-ის მოთხოვნები	46
4.2.3.	შესაბამისობის შეფასება და დასკვნები.....	50
4.3.	PR 5: მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება	63
4.3.1.	მხარეთა პოზიციები.....	Error! Bookmark not defined.
4.3.2.	პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 5-ის მოთხოვნები	Error! Bookmark not defined.
4.3.3.	შესაბამისობის შეფასება	Error! Bookmark not defined.
4.3.4.	შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა	Error! Bookmark not defined.
4.4.	PR 8: კულტურული მემკვიდრეობა	79
4.4.1.	მხარეთა პოზიციები.....	Error! Bookmark not defined.
4.4.2.	პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 8-ის მოთხოვნები	80
4.4.3.	შესაბამისობის შეფასება	Error! Bookmark not defined.
4.4.4.	შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა	Error! Bookmark not defined.
4.5.	PR 10: ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა...	86
4.5.1.	მხარეთა პოზიციები.....	Error! Bookmark not defined.
4.5.2.	პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 10-ის მოთხოვნები	87
4.5.3.	შესაბამისობის შეფასება	Error! Bookmark not defined.
4.5.4.	შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა	Error! Bookmark not defined.
5.	რეკომენდაციები.....	Error! Bookmark not defined.
5.1.	სისტემური და პროცედურული რეკომენდაციები EBRD-ის შესაბამისობაზე რეაგირებისთვის	Error! Bookmark not defined.
5.2.	პროექტთან დაკავშირებული რეკომენდაციები EBRD-ის შესაბამისობაზე რეაგირებისთვის	Error! Bookmark not defined.

აბრევიატურები

აბრევიატურა	სრული ფორმა
ADB	აზიის განვითარების ბანკი
ADB CRP	აზიის განვითარების ბანკის შესაბამისობის ანალიზის პანელი
AIIB	აზიის ინფრასტრუქტურის საინვესტიციო ბანკი
AIP	EBRD-ის ინფორმაციაზე წვდომის პოლიტიკა
BCRC	აზიის განვითარების ბანკის შესაბამისობის ანალიზის კომიტეტის საბჭო
CIA	კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება
CIC	კლიენტის საერთაშორისო კონსულტანტი
CRP	შესაბამისობის ანალიზის პანელი
CSO	სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაცია
EAR	„ნენსკრა ჰიდროს“ საჩივრის შესაბამისობის შეფასება
EIB	ევროპის საინვესტიციო ბანკი
EIB CM	ევროპის საინვესტიციო ბანკის გასაჩივრების მექანიზმი
EPC Contractor	სამშენებლო, საინჟინრო და შესყიდვები
E&S	გარემოსდაცვითი და სოციალური
ESD	EBRD-ის გარემოს დაცვის და მდგრადი განვითარების დეპარტამენტი
ESIA	გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასება
ESMP	გარემოსდაცვითი და სოციალური მართვის გეგმა
ESP	EBRD-ის გარემოს დაცვისა და სოციალური საკითხების პოლიტიკა
GEL	ქართული ლარი
GIP	კარგი საერთაშორისო პრაქტიკა
HPP	ჰიდროენერგეტიკული პროექტი
IFC	საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია
IFI	საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტი
IPOE	ექსპერტთა საერთაშორისო პანელი
JSCNH	სს „ნენსკრა ჰიდრო“
LALRP	მიწის შეძენისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმა
დამფინანსებელი	ADB, EBRD და EIB
LTA	დამფინანსებლის ტექნიკური მრჩეველი
MAP	მენეჯმენტის სამოქმედო გეგმა
PCM	პროექტის გასაჩივრების მექანიზმი
PCM RPs	2014 პროექტის გასაჩივრების მექანიზმის რეგლამენტი
PPA	ელექტროენერგიის შესყიდვის ხელშეკრულება
PR	გარემოს დაცვისა და სოციალური საკითხების პოლიტიკის

	შესრულების სტანდარტები
SEP	დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა
SIA	სოციალური გავლენის შეფასება
SPS	უსაფრთხოების პოლიტიკის მემორანდუმი
ToR	ტექნიკური დავალება
UNESCO	გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია
USD	აშშ დოლარი
WBIP	მსოფლიო ბანკის ინსპექტირების პანელი

მოკლე შეჯამება

1. პროექტი

ნენსკრის ჰიდროელექტროსადგურის დაგეგმილი პროექტი („ნენსკრა ჰიდრო“ ან პროექტი) გულისხმობს დიდი კაშხალის მშენებლობას დადგენილი სიმძლავრით 280 მვტ, რომელიც განლაგებული იქნება მდინარეების ნენსკრის და ნაკრის ხეობების ზედა ნაწილში საქართველოში. პროექტს ანხორციელებს სს „ნენსკრა ჰიდრო“, სპეციალური დანიშნულების ერთეული, რომელიც შექმნილია მხოლოდ პროექტის მშენებლობის მიზნით (JSCNH ან კლიენტი). პროექტს ანვითარებს JSCH და მისი მფლობელი იქნება K-Water (75%), კორეის სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული კომპანია, საქართველოს მთავრობის საპარტნიორო ფონდი (15%) და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) (10%). EBRD უზრუნველყოფს 214 მილიონ აშშ დოლარამდე სესხს და 15 მილიონ აშშ დოლარამდე პორტატულ სააქციო ინვესტიციის განხორციელებას. EBRD და ADB დამფინანსებელი ჯგუფის მთავარი ორგანიზაციები არიან, რომელშიც ასევე შედის ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB), კორეის განვითარების ბანკი (KDB), კორეის სავაჭრო სადაზღვევო კორპორაცია (K-Sure) და პოტენციურად აზიის ინფრასტრუქტურის საინვესტიციო ბანკი (AIIB).

2. PCM-სთვის წარდგენილი საჩივარი

EBRD-ის პროექტის გასაჩივრების მექანიზმმა (PCM) მიიღო საჩივარი საქართველოში ჭუბერის თემის წევრებისგან, რომლის თანწარმომდგენები არიან სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები (CSO) ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ბანკებზე დამკვირვებელთა ქსელი (CEE Bankwatch Network) და მწვანე ალტერნატივა (შემდგომში, მოსარჩელები), „ნენსკრა ჰიდროსთან“ დაკავშირებით. საჩივარში ნათქვამია, რომ ბანკმა არ შეასრულა 2014 წლის გარემოს დაცვისა და სოციალური საკითხების პოლიტიკა (2014 ESP), ქვემოთ ჩამოთვლილ ESP შესრულების სტანდარტებთან მიმართებაში (PR):

- PR 7 - მკვიდრი მოსახლეობა, პროექტის შედეგად დაზარალებული სვანური თემის, როგორც მკვიდრი მოსახლეობის, არგანსაზღვრის გამო, პროექტის მიზნებისათვის, როგორც ეს განსაზღვრულია 2014 წლის ESP-ით;
- PR 1 - გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება, პროექტის ალტერნატივების, კუმულაციური ზემოქმედების, დაკავშირებული ობიექტებისა და გენდერული მოსაზრებების შეფასებასთან დაკავშირებით;
- PR 5 - მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება, ეკონომიკური გადაადგილების რეპარაციასთან დაკავშირებით;
- PR 8 - კულტურული მემკვიდრეობა, პროექტის პოტენციურ გავლენაზე სვანური კულტურასა და თემის კეთილდღეობაზე; და
- PR 10 - ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა, პროექტის მასშტაბის გათვალისწინებით ჩატარებული კონსულტაციის პროცესთან დაკავშირებით.

საჩივარი ჩაითვალა დასაშვებად PCM-ის შესაბამისობის განხილვისთვის 2014 წლის პროექტის გასაჩივრების მექანიზმის რეგლამენტის (PCM RP) კრიტერიუმების თანახმად.

3. სხვა საფინანსო ინსტიტუტებისთვის წარდგენილი საჩივრები

EBRD PCM-ში შეტანილი საჩივრის გარდა, პროექტთან დაკავშირებით კიდევ ოთხი დამატებითი საჩივარი იქნა შეტანილი ADB შესაბამისობის ანალიზის პანელში (ADB CRP) და EIB საჩივრების მექანიზმში (EIB CM), შესაბამისი გარემოსდაცვითი და სოციალური დაცვის პოლიტიკის შეუსრულებლობის ბრალდებით.

4. შესაბამისობის მიმოხილვის მეთოდოლოგია

შესაბამისობის მიმოხილვა მოიცავს მეთოდოლოგიურ მიდგომებს საჩივრის ხასიათისა და სირთულის გათვალისწინებით, მათ შორის,

- შიდა და გარე, პროექტთან დაკავშირებული დოკუმენტების სიღრმისეული მიმოხილვა;
- საჩივრის ყველა მხარესთან პირდაპირ ურთიერთობას;
- ექსპერტული საველე ვიზიტი საქართველოში 2019 წლის თებერვალში, რომელიც ჩატარდა EIB CM-თან ერთად;
- საერთაშორისო აღიარებული მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტის დანიშვნით, PR7 შესაბამისობის შეფასების მხარდასაჭერად, რომელიც დანიშნულია PCM და EIB CM-ს მიერ ერთობლივად;
- მხარეთა მიერ მოწოდებული დამატებითი დოკუმენტაციის განხილვა შემდეგ თვეებში, როგორც ადგილზე ვიზიტის საპასუხოდ, ასევე PCM ექსპერტის მოთხოვნების შესაბამისად; და
- ბანკის მენეჯმენტის, მომჩივნებისა და კლიენტის მიერ წარმოდგენილი შენიშვნებისა და დოკუმენტაციის გათვალისწინება შესაბამისობის განხილვის

ანგარიშის პირველ ვერსიაზე, რომელიც მხარეებს გაუგზავნეს კომენტარისთვის.

5. შესაბამისობის მიმოხილვის ჩარჩო

2014 წლის PCM RP-ების თანახმად, შესაბამისობის მიმოხილვის მიზანია დაადგინოს, გამოიწვია თუ არა ბანკის მოქმედებამ, ნენსკრა ჰესთან დაკავშირებით, 2014 წლის ESP-სთან შეუსაბამობა (და თუ ასეა, როგორ და რატომ). ამ შეფასების საფუძვლის შესაქმნელად, შესაბამისობის მიმოხილვა იწყება ჩარჩოს შექმნით, რომელიც:

- (i) ითვალისწინებს ბანკის მოვალეობებს 2014 ESP PR-ების განხორციელებისას, რომელიც განსხვავდება კლიენტის მოვალეობებისაგან. 2014 წლის 2014-ის პუნქტების 4, 5, 6 და 36-ის მიხედვით, ბანკის შესაბამისობის შეფასება, ამ შემთხვევაში, ბანკის მენეჯმენტის თანმიმდევრულობას ქვემოთ ჩამოთვლილის განხორციელებისას:
 - ხარვეზების და მაკორექტირებელი ზომების იდენტიფიცირება, რომლებიც უნდა განხორციელდეს კლიენტის მიერ, 2014 წლის ESP-ის PR-ების შესასრულებლად; და
 - ამ მაკორექტირებელი მოქმედებების მიმდინარე, არსებითი განხილვისა და მონიტორინგის განხორციელება.
- (ii) ასახავს პროექტის ხარვეზების ანალიზს და ბანკის მენეჯმენტის შემდგომ გარემოსდაცვითი და სოციალური ტექნიკურ-ეკონომიკური განხორციელებადობის კვლევა, რომელიც ჩატარდა 2015–2017 წლებში.

შესაბამისობის მიმოხილვა ასევე მოიცავს ბანკის 2014 წლის ESP-სთან შესაბამისობის დეტალურ ანალიზს. შეუსაბამობის გამოვლენის შემთხვევაში, შესაბამისობის მიმოხილვა განსაზღვრავს უშუალოდ პროექტის და სისტემურ/ პროცედურულ გამოსასწორებელ ზომებს აღნიშნული შეუსაბამობის მოსაგვარებლად.

6. დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიში ადგენს ბანკის შეუსაბამობას შემდეგთან დაკავშირებით:

- PR 7 - მკვიდრი მოსახლეობა;
- PR 1 - გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება (კუმულაციურ შედეგებთან, პროექტის ალტერნატივებსა და გენდერთან დაკავშირებით);
- PR 5 - მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება;

- PR 8 - კულტურული მემკვიდრეობა; და
- PR 10 - ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა.

შესაბამისობის მიმოხილვის საჩივრის ძირითადი მტკიცებები და დასკვნები შეჯამებულია ქვემოთ.

6.1 PR 7: მკვიდრი მოსახლეობა

მტკიცება: საჩივარში ნათქვამია, რომ ბანკის მენეჯმენტმა ვერ დაადგინა PR 7-ის გამოყენების საჭიროება გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესში, რადგან არ მოხდა სვანების (ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილი ჯგუფი) სწორი კატეგორიზაცია მკვიდრ მოსახლეობად. შესაბამისად, საჩივრის თანახმად, სვანებს არ მიეცათ უფლება განესაზღვრათ შემდგომი განვითარება, ან დაედგინათ შემდგომი უარყოფითი ზემოქმედება მათ თემებზე.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვამ შეაფასა პროცესის თანმიმდევრულობა, რომელიც გამოიყენა ბანკის მენეჯმენტმა PR 7 დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოუყენებლობის და არა, თავად განსაზღვრის სისწორის დასადგენად, იმისდა მიხედვით, იყო თუ არა PR 7 დასაშვებობის კრიტერიუმები სწორად ან არასწორად გამოყენებული. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ანგარიში აფასებს შეასრულა თუ არა ბანკის მეთოდოლოგიურმა მიდგომამ ESP-ის მოთხოვნები, მაგრამ არაფასებს ან ადგენს, უნდა ჩაითვალოს თუ არა სვანები მკვიდრ მოსახლეობად 2014 ESP-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების შესაბამისად.

რადგან ბანკი იღებს ვალდებულებას, რომ უზრუნველყოს, რომ მისი სოციალური შეფასების პროცესები შეესატყვისებოდეს კარგ საერთაშორისო პრაქტიკას (GIP) 2014 წლის ESP-ის მე-6 პუნქტის შესაბამისად, შესაბამისობის მიმოხილვა განსაზღვრავს რას წარმოადგენს GIP მეთოდოლოგია „მკვიდრი მოსახლეობის“ პოლიტიკის გამოყენებადობის დასადგენად, საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტის (IFI) სივრცეში, რომელიც ასევე დამტკიცდა საერთაშორისოდ აღიარებული მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტის (EIB CM-თან ერთად დანიშნული) გამოცდილებით. მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტი ხაზს უსვამს იმას, რაც გამოქვეყნებულ IFI GIP-ებს შორის საერთოა:

- საუკეთესო ინფორმაციის მოძიება იმის შესაფასებლად, აკმაყოფილებს თუ არა ჯგუფი მკვიდრი მოსახლეობის სტატუსით კვალიფიკაციას; თან
- თავად შესაბამის ჯგუფებთან კონსულტაციის გაწევა, აკმაყოფილებენ თუ არა ისინი ადგილობრივი მოსახლეობის შესაბამის კრიტერიუმებს.¹

შესაბამისობის მიმოხილვა ადგენს, ბანკის მენეჯმენტის შეუსაბამობას 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებთან PR7-თან მიმართებით, რადგან ბანკის მენეჯმენტმა ადეკვატურად არ შეაფასა კლიენტის მიერ PR 7 დასაშვებობის კრიტერიუმების პოტენციური გამოყენების შემოწმება. მიუხედავად იმისა, რომ ბანკის მენეჯმენტმა

¹ მკვიდრი ხალხების სპეციალისტის მოსაზრება, 2019 წლის 24 აგვისტო, გვ. 7.

სწორად დაადგინა, რომ საჭიროა კლიენტის მიერ GIP-ს გამოყენება PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების შეფასებისას, ბანკის მენეჯმენტი შემდგომში აღარ დარწმუნებულა, რომ ეს მოთხოვნები შესრულდა. კერძოდ, EBRD-იმ დაამტკიცა კლიენტის ანალიზი PR 7-ის დასაშვებობის შესახებ, მიუხედავად იმისა, რომ:

- ანალიზმა არ უზრუნველყო მაქსიმალურად სასურველი ინფორმაციის მოძიება, რადგან იგი არ მოიცავდა მრავალფეროვან მოსაზრებებს და გამოცდილებას დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენების შესაფასებლად; და
- კლიენტს არ გაუვლია კონსულტაციები პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილ თემებს 2014 წლის ESP-ის დასაშვებობის ყველა კრიტერიუმის გამოყენების შესახებ.

6.2 PR 1: გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება

კუმულაციური ზემოქმედება:

მტკიცება: მოსარჩელები ამტკიცებენ, რომ პროექტის გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება არ მოიცავდა კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებას: i) სვანეთის რეგიონში არანაკლებ 35 ჰიდროენერგეტიკული პროექტის შემუშავების გეგმას და ii) პროექტის არეალის მოსაზღვრე ბუნებრივი რესურსების ლიცენზიების არსებობას.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტმა არ შეასრულა 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებთან, PR1-თან მიმართებით (კუმულაციური ზემოქმედება), რადგან ბანკის მენეჯმენტმა სწორად დაადგინა კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების (CIA) საჭიროება ხარვეზების ანალიზის დროს, მაგრამ არ ეცადა უზრუნველყო, რომ CIA აკმაყოფილებდეს PR1-ის მოთხოვნებს. საბოლოოდ, ბანკის მენეჯმენტმა დაამტკიცა პროექტი ადეკვატური კვლევის გარეშე, რაც უზრუნველყოფდა გონივრულად პროგნოზირებად მოპოვებით ან სატყეო საქმიანობის იდენტიფიკაციას.

დაკავშირებული ობიექტები:

მტკიცება: საჩივარი ამტკიცებს, რომ პროექტთან დაკავშირებული ობიექტების გავლენა არ იქნა სათანადოდ შეფასებული.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი შესაბამისობაშია 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებთან, PR1, პუნქტი 9 (დაკავშირებული ობიექტები), რადგან ბანკი ადეკვატურად ცდილობდა იმის უზრუნველყოფას, რომ კლიენტს შეესრულებინა ESP მოთხოვნები დაკავშირებული ობიექტების შეფასებისას.

პროექტის ალტერნატივები:

მტკიცება: საჩივარი ამტკიცებს, რომ პროექტში არ განხორციელებულა ტექნიკურად და ფინანსურად შესაძლო ალტერნატივების შემოწმება პროექტის გარემოზე და სოციალური ზეგავლენის გათვალისწინებით.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვა ადგენს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR1-თან მიმართებით (პროექტის ალტერნატივები), რადგან 2015 წლის გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებამ (2015 წლის ESIA) და დამატებით გარემოსდაცვით და სოციალურმა კვლევებმა (დამატებითი E&S კვლევები) არ წარმოადგინეს ალტერნატივების ანალიზი გარემოსა და სოციალურ ზემოქმედების სათანადო გათვალისწინებით, როგორც ამას ითვალისწინებს PR 1-ის პუნქტი 10. გარდა ამისა, შესაბამისობის მიმოხილვა ადგენს, რომ ბანკმა ვერ შეძლო იმის უზრუნველყოფა, რომ კლიენტს ეცადა თანამშრომლობა შესაბამის მესამე მხარესთან (მაგ., საქართველოს მთავრობასთან), PR1-ით გათვალისწინებული ალტერნატივების შეფასების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად, როგორც ეს აღწერილია 2014 წლის ESP-ის პუნქტში 39.

გენდერული საკითხები:

მტკიცება: საჩივარი სვავს კითხვებს პროექტისთვის განხორციელებული გენდერული ზემოქმედების შეფასების ადეკვატურობისა და მის მიერ დადგენილი შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ. იგი ასევე ამტკიცებს, რომ არ ჩატარებულა შესაბამისი კონსულტაციები ადგილობრივ ქალებთან, გენდერული ზემოქმედების ან ზომების დასადგენად. კერძოდ, საჩივარში აღნიშნულია, რომ პროექტმა ადეკვატურად არ განსაზღვრა, ან გაითვალისწინა გენდერთან დაკავშირებული რისკები, რომლებიც გამოწვეულია (ძირითადად) კაცი მუშების პროექტის შედეგად თემში ჩამოსვლით.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 1-თან (გენდერი) მიმართებაში, რადგან ბანკის მენეჯმენტი არ ცდილობდა დარწმუნებულიყო, რომ კლიენტმა შეასრულა 2014 ESP მოთხოვნები გენდერთან დაკავშირებით; არ მომხდარა პროექტის მიდგომაში არსებითი ნაკლოვანებების გამოვლენა; ასევე, აზრიანი, გენდერის საკითხების გათვალისწინებით განხორციელებული ჩართულობა დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების დროს, როგორც ამას ითხოვს PR 10-ის პუნქტები 10 და 12.

6.3 PR 5: მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება

მტკიცება: მოსარჩელები ამტკიცებენ, რომ კლიენტმა ვერ ჩამოაყალიბა ადეკვატური მიწის შეძენისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმა (LALRP), რომელიც ეფექტურად შეამსუბუქებდა პროექტით გამოწვეულ ეკონომიკურ გადაადგილებას, რაც გამოიხატება რესურსების, აქტივების, შემოსავლებისა და საარსებო წყაროების დაკარგვაში.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკი არ შეესატყვისება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 5-თან მიმართებით, რადგან ბანკის მენეჯმენტი არ ცდილობდა უზრუნველყო PR 5-ის მოთხოვნები საარსებო წყაროს აღდგენასთან დაკავშირებით და დაუშვა საარსებო მინიმუმის აღდგენის თვითნებური ბარიერის დადგენა (ანუ, იმ შემთხვევაში, თუ მიყენებული ზარალი > 10% ვერ დააკმაყოფილებს აღდგენითი ზომების კრიტერიუმებს, მიუხედავად PR 5 მოთხოვნების საარსებო წყაროს და ცხოვრების დონის აღსადგენად).

6.4 PR 8: კულტურული მემკვიდრეობა

მტკიცება: საჩივარი იმოწმებს PR 8-ს და ამტკიცებს რომ პროექტი საფრთხეს უქმნის სვანურ კულტურასა და თემის კეთილდღეობას, რადგან გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასება არ ეხება პროექტის პოტენციურ გავლენას სვანურ კულტურასა და ენაზე (ე.ი. არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ელემენტები).

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს, რადგან ბანკის მენეჯმენტმა დაამტკიცა კლიენტის გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასება, იმის დაზუსტების გარეშე, რომ პროექტი აკმაყოფილებდა თემთან კონსულტაციის მნიშვნელოვან მოთხოვნებს PR 8-ის შესაბამისად. ბანკის მენეჯმენტმა არ დაადგინა, რომ ეს სფეროები საჭიროებდა შემდგომ მაკორექტირებელ ზომებს და, შესაბამისად, არ მოუთხოვია და არ დაკვირვებია მათ შესრულებას. შედეგად, ბანკი არ შეეცადა დარწმუნებულიყო, რომ მნიშვნელოვანი ზემოქმედება პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებზე ადეკვატურად გამოვლენილი და შერბილებული ყოფილიყო, PR 8-ის მე-10 და მე-15 პუნქტების შესაბამისად.

6.5 PR 10: ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა

მტკიცება: მოსარჩელები ამტკიცებენ, რომ პროექტმა ვერ შეასრულა PR 10, რადგან პროექტის შედეგად დაზარალებულ ადამიანებთან კონსულტაცია პროპორციულად არ შეესაბამებოდა პროექტის ხასიათსა და მასშტაბს და მისი პოტენციურ ზემოქმედებას ადგილობრივ თემებზე.

დასკვნა: შესაბამისობის მიმოხილვამ დაადგინა, რომ EBRD-ის ბანკის მენეჯმენტის, ისევე როგორც სხვა დამფინანსებლების თანმიმდევრული მცდელობის შედეგად, მნიშვნელოვანი პროგრესი იქნა მიღწეული პროექტის დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის გაძლიერების კუთხით. ბანკის მენეჯმენტმა განახორციელა თანაზომადი ძალისხმევა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ კლიენტს შეესრულებინა PR 10-ით გათვალისწინებული ვალდებულებები და ეს ძალისხმევა აღნიშვნის ღირსია; ბანკის მენეჯმენტის მუშაობა PR10-სთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად იმსახურებს

ხაზგასმას. მიუხედავად ამისა, შესაბამისობის მიმოხილვა ადგენს, რომ არსებობს მნიშვნელოვანი კითხვები კლიენტის შესაძლებლობებსა და ვალდებულებებთან დაკავშირებით, დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობის აღსრულების კუთხით, რომლებიც ბანკის მენეჯმენტმა არ გაითვალისწინა, როგორც ამას მოითხოვს 2014 წლის ESP-ის პუნქტი 30. შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკი შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 10-ს გამოყენებასთან დაკავშირებით, მაგრამ არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის 30-ე პუნქტს.

7.0 რეკომენდაციები

2014 PCM RP-ების შესაბამისად, შესაბამისობის განხილვის ექსპერტს ევალება ბანკის მენეჯმენტს წარუდგინოს პროცედურული, სისტემური და კონკრეტულად პროექტისთვის შემუშავებული რეკომენდაციები, რათა ა) მოაგვაროს არსებული შეუსაბამობა 2014 წლის ESP-სთან; და ბ) თავიდან აიცილოთ ამ პოლიტიკის სამომავლო შეუსრულებლობა.

სისტემური და პროცედურული რეკომენდაციები EBRD-ის შეუსაბამობაზე რეაგირებისთვის

რეკომენდაცია 1: შეიქმნას სისტემური თვალყურისდევნების ინსტრუმენტი EBRD-ის მოთხოვნებისთვის კლიენტებისადმი, რაც ბანკის მენეჯმენტს საშუალებას მისცემს უკეთესად უზრუნველყოს პროექტის მოთხოვნების ეფექტურად განხორციელება.

რეკომენდაცია 2: შეიმუშავეთ მკაფიო, ეტაპობრივი სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლებსაც გამოიყენებენ კლიენტები ESP PR 7-ის მკვიდრი მოსახლეობის დასაშვებობის კრიტერიუმების ეფექტური შეფასებისას (2014 წლის ESP-სა და ESP-ის სხვა ვერსიებისთვის). სახელმძღვანელო უნდა შემუშავდეს მონაწილეობითი პროცესის საშუალებით, რომელშიც ჩართული იქნებიან მრავალრიცხოვანი, აღიარებული მკვიდრი მოსახლეობის ექსპერტები და სამოქალაქო საზოგადოებისა და ინდუსტრიის წარმომადგენლები; ისინი უნდა იყენებდნენ GIP-ის, რომელსაც მიმართავენ როგორც საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები, ასევე კერძო სექტორი. ეს სახელმძღვანელო უნდა მოიცავდეს (i) კონკრეტულ რეკომენდაციებს GIP მეთოდოლოგიიდან, რომლებიც უზრუნველყოფს PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების მკაცრად შეფასებას; და (ii) კონკრეტული პროცესები და ზომები, რომლებიც კლიენტს წარმართავს PR 7-ის გამოყენებაში იმ შემთხვევებში, როდესაც მკვიდრი მოსახლეობა ეროვნულ დონეზე არ არის აღიარებული

რეკომენდაცია 3: სადაც შესაძლებელია მხარეები პასუხისმგებელნი არიან პროექტის ლოკაციის, დიზაინისა და ალტერნატივების შეფასებაზე, მოთხოვნა კლიენტებს თანმიმდევრულად მიმართონ შესაბამის მესამე მხარეებს, რომ მოითხოვონ, რომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესები მოიცავდეს გარემოს დაცვისა და სოციალურ საკითხებს. ბანკის მენეჯმენტმა დოკუმენტურად უნდა გააფორმოს ბანკისა და კლიენტის მოთხოვნები.

რეკომენდაცია 4: EBRD-ის გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების დეპარტამენტის (ESD) შესაძლებლობების გაძლიერება გენდერულ საკითხებში და ამ სფეროში დიდი გამოცდილებისა და შესაძლებლობების მქონე გარე კონსულტანტების გამოყენება.

პროექტთან დაკავშირებული რეკომენდაციები EBRD-ის შეუსაბამოაზე რეაგირებისთვის

რეკომენდაცია 5: ნაბიჯების გადადგმა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ნენსკრას პროექტისთვის ჩატარდეს PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების გაფართოებული შეფასება, რომელიც აერთიანებს შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშში აღწერილ IFI GIP მეთოდოლოგიას, მათ შორის: ა) შეხედულებებისა და გამოცდილების მრავალფეროვნებას და ბ) თემთან კონსულტაციებს ESP-ის PR 7-ის თითოეულდასაშვებობის კრიტერიუმთან დაკავშირებით.

რეკომენდაცია 6: აღმოფხვრას CIA-ში გამოვლენილი ხარვეზები (პროექტის ტერიტორიაზე დაგეგმილი ან გონივრულად პროგნოზირებადი სამთო-მოპოვებითი და სატყეო განვითარებების პოტენციური კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების უზრუნველყოფა).

რეკომენდაცია 7: პროექტის ალტერნატივების ანალიზში გამოვლენილ ხარვეზებზე რეაგირება, კლიენტთან და საქართველოს მთავრობასთან თანამშრომლობით, რათა შემუშავდეს და გაზიარდეს უფრო დეტალური ანალიზი პროექტის ლოკაციის და დიზაინის ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილი თემებისთვის ამ ინფორმაციის გონივრულად და დეტალურად ახსნის მიზნით. გაზიარებამ უნდა დააზუსტოს პროექტის ადგილის შერჩევისა და დიზაინის საფუძველი და მნიშვნელობა როგორც სოციალური, ასევე გარემოსდაცვითი პერსპექტივებიდან სხვა განხილულ ვარიანტებთან შედარებით და დაასაბუთოს პროექტის საპროექტო ფინანსური სარგებელი და ხარჯები.

რეკომენდაცია 8: გენდერული ზემოქმედების შეფასების დამატებითი ეტაპის ორგანიზება i) იმ საკითხების შეფასების მიზნით, რომლებიც კლიენტის გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასებაში სრულად არ ყოფილა ასახული და ii) საკმარისი შემამსუბუქებელი ზომების დადგენა, სადაც ყურადღება გამახვილებული იქნება გენდერული რისკების შემსუბუქებაზე, რაც დაკავშირებულია დიდი (უპირატესად) კაცი სამუშაო ძალის შემოდინებასთან.

რეკომენდაცია 9: ითანამშრომლეთ კლიენტთან LALRP-ში არსებული ხარვეზების აღმოსაფხვრელად, საარსებო წყაროს აღდგენის დასაშვებობის თვითნებური ბარიერის გაუქმების ჩათვლით.

რეკომენდაცია 10: კულტურული მემკვიდრეობის ზემოქმედების შეფასების შემდგომ ეტაპის ხელშეწყობა, რათა განისაზღვროს არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე პოტენციური ზემოქმედება პროექტის არეალში, რომელიც სრულად არ ასახულა კლიენტის გარემოზე და სოციალურ ზეგავლენათა შეფასებაში; შესაბამისი შემარბილებელი ზომების დაწესება პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირების კონსულტაციის საფუძველზე.

რეკომენდაცია 11: დარწმუნდით, რომ პუნქტის 30 შესაბამისად, 2014 წლის ESP-დან, კლიენტის გარემოსდაცვითი და სოციალური გუნდის ყველა წევრი ფლობს საჭირო კომპეტენციებსა და შესაძლებლობებს, რომ მართოს პროექტის სირთულეები და სენსიტიურობა ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური სტანდარტების შესაბამისად.

1. საქმის გაცნობა

ამ შესაბამისობის ანგარიშში პირველი ნაწილი გვაცნობს საქმეს და აჯამებს:

- 1.1 საჩივარში მოხსენიებულ პროექტს;
- 1.2 საქმის მხარეებს;
- 1.3 EBRD PCM-თვის წარდგენილ საჩივარს; და
- 1.4 სხვა IFI-ების ანგარიშგების საჩივრებს.

1.1. საჩივარში მოხსენიებული პროექტი

ნენსკრის ჰიდროელექტროსადგურის დაგეგმილი პროექტი წარმოადგენს მაღალი დაწნევის ახალი ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის პროექტს დადგმული სიმძლავრით 280 მვტ. პროექტი გამოიყენებს მდინარე ნენსკრის და მის ახლოს მიმდებარე მდინარე ნაკრის არსებულ ჩამონადენს, რაც შექმნის მაქსიმუმ 725 მ დაწნევას ჰიდროელექტროსადგურში, რომელიც განლაგებული იქნება დაახლოებით 17 კმ მანძილზე კაშხლიდან მდინარის დინების მიმართულებით.

პროექტის ძირითადი კომპონენტები მოიცავს 125 მ სიმაღლის და 870 მ სიგრძის ასფალტით მოსახული ქვყრილის კაშხალს მდინარე ნენსკრის ზედა დინებაში, რაც შექმნის დაახლოებით 176 მილიონი კუბ.მ. მოცულობის წყალსაცავს, რომლის ზედაპირის ფართობი სრულად შევსების დონეზე შეადგენს 267 კმ. მდინარე ნაკრის ჩამონადენის ნაწილი მიმართული იქნება ნენსკრის წყალსაცავში 12.25 კმ სიგრძის გვირაბის მეშვეობით. წყალსატარი შედგება 15.1 კმ სიგრძის წყალსატარი გვირაბისგან, სადაწნეო შახტისგან და 1790მ. სიგრძის მიწისქვეშა ტურბინის სადაწნეო წყალსატარისგან. ჰიდროელექტროსადგურის მიწისზედა ნაწილი განლაგებული იქნება მდინარე ნენსკრის მარცხენა ნაპირზე და მასში განთავსებული იქნება პელტონის ტიპის სამი ტურბინა, თითოეული 93 მვტ სიმძლავრის, რაც ჯამში შეადგენს 280 მვტ დადგმულ სიმძლავრეს.

უნდა აშენდეს 220კვ საპაერო ელექტროგადამცემი ხაზი, რომელიც დააკავშირებს ჰიდროელექტროსადგურის ელეგაზიანი მოწყობილობის მქონე ქვესადგურის გარე გამანაწილებელს ხუდონის ახალ ქვესადგურთან.(იხ. სურათი 1).²

ნახაზი 1: პროექტის ადგილმდებარეობა

პროექტის არეალი ძირითადად მოიცავს ორ მეზობელ მდინარის ხეობას, სადაც აშენდება პროექტის ობიექტები და სტრუქტურები: ნენსკრას ხეობა დასავლეთით და ნაკრას ხეობა აღმოსავლეთით, ასევე მათ შორის მდებარე ტერიტორია. ეს ტერიტორია მთაგორიანია, შედარებით მოშორებული და მწირედ დასახლებული.

ნენსკრას და ნაკრას ხეობებში ცხოვრობს 1,448 ადამიანი, რომლებიც 353 კომლს შეადგენენ:

- 1,148 მუდმივი მაცხოვრებელი (268 კომლი) ნენსკრას ხეობაში; და
- 300 მუდმივი მაცხოვრებელი (85 კომლი) ნაკრას ხეობაში.³

პროექტის ყველა კომპონენტი განლაგებული იქნება მესტიის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე:

- ნენსკრის კაშხალი და წყალსაცავი, ჰიდროელექტროსადგური და ტურბინის სადაწნო წყალსატარი განლაგებული იქნება ჭუბერის თემის ტერიტორიაზე.
- ნაკრის წყალმიმღები განლაგებული იქნება ნაკის თემის ტერიტორიაზე.

² დამატებითი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევები. ტომი 2, პროექტის აღწერა, ნოემბერი, 2017, გვ. 1.

³ დამატებითი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევები. ტომი 3 სოციალური ზემოქმედების შეფასება 2017 წლის ნოემბერი, გვ. 15-20.

- ნაკრის წყალმიმღებთან მისასვლელი გზა გაივლის ნაკის და ლახამურას თემების ტერიტორიაზე.
- ელექტროგადამცემი ხაზი, აგრეთვე ნენსკრის კაშხალთან მისასვლელი გზა გაივლის ჭუბერის და ხაიშის თემების ტერიტორიაზე.⁴

პროექტი ასევე გავლენას მოახდენს ენგურის ხეობაზე და თემებზე, მდინარე ნენსკრას შესართავიდან ზემოთ და ქვემოთ, კერძოდ მესტია (მესტიის მუნიციპალიტეტის მთავარი ქალაქი, შესართავიდან ზემოთ), ხაიში (შესართთან) და ზუგდიდი და მისი მიმდებარე სოფლები (შესართავიდან ქვემოთ). ეს ადგილები შეიძლება ჩაითვალოს გავლენის ფართო ზონად და მათზე გავლენას მოახდენს უპირატესად პროექტის სამშენებლო მოძრაობა ზუგდიდი-მესტიის გზის გასწვრივ.⁵

კლიენტმა EBRD-ს მიმართა, 214 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის სესხის მისაღებად ნენსკრა ჰესის განვითარების დასაფინანსებლად. EBRD-ის გარდა, პროექტის დასაფინანსებლად მიმართეს ADB, EIB, კორეის განვითარების ბანკს, კორეის სავაჭრო სადაზღვევო კორპორაციას და AIIB. EBRD და ADB განსაკუთრებით მჭიდროდ თანამშრომლობდნენ პროექტისთვის გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასების ჩასატარებლად. მხოლოდ ამ შესაბამისობის მიმოხილვის მიზნებისათვის, ეს ორი ინსტიტუტი მოიხსენიება როგორც „დამფინანსებელი“.⁶

1.2. საქმის მხარეები

- **მოსარჩელები:** პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოქცეული თემის ოთხი წევრი და ორი CSO, ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში საერთაშორისო ბანკების საქმიანობის მაკონტროლებელი ქსელი და მწვანე ალტერნატივა, პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფმა მოსარჩელებმა მოითხოვეს კონფიდენციალობის დაცვა სამაგიეროს გადახდის საფრთხის არსებობის საბაზით.⁷
- **ბანკი:** EBRD.
- **კლიენტი:** პროექტს ანვითარებს JSCNH, სპეციალურად პროექტის განხორციელებისათვის შექმნილი ორგანო, რომლის მფლობელიც არის K-Water (75%), კორეის მთავრობის სააგენტო; ასევე საქართველოს მთავრობის საპარტნიორო ფონდი (15%) და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) (10%). EBRD გამოყოფს 214 მილიონამდე აშშ დოლარის ოდენობის სესხს და განახორციელებს 15 მილიონ აშშ დოლარამდე ოდენობის პორტატულ

⁴ დამატებითი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევები. ტომი 2 პროექტის აღწერა 2017 წლის ნოემბერი, გვ. 1.

⁵ დამატებითი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევები. ტომი 3 სოციალური ზემოქმედების შეფასება 2017 წლის ნოემბერი, გვ. 15.

⁶ შესაბამისობის მიმოხილვა აცნობიერებს, რომ IFI ჯგუფი, რომელიც ერთად მუშაობს პროექტის გარემოსდაცვით და სოციალურ შეფასებაზე, დროთა განმავლობაში შეიცვალა, მაგრამ EBRD და ADB დარჩნენ პროცესის განმავლობაში და მათი გარემოსდაცვითი და სოციალური პოლიტიკა იყო ამოსავალ წერტილი პროექტის შეფასებლად.

⁷ მოთხოვნა EBRD PCM-სთვის ნენსკრა ჰესთან დაკავშირებით (*საჩივარი*), 2018 წლის 30 მაისი, პ. 1.5.

სააქციო ინვესტიციას EBRD და ADB არიან მთავარი ორგანიზატორები დამფინანსებელთა ჯგუფის, რომელშიც ასევე შედიან ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB), კორეის განვითარების ბანკი (KDB), კორეის სავაჭრო სადაზღვევო კორპორაცია (K-Sure) პოტენციურად აზიის ინფრასტრუქტურის საინვესტიციო ბანკი (AIIB).

1.3. საჩივარი

საჩივარში ნათქვამია, რომ ბანკმა არ შეასრულა 2014 წლის ESP, ნენსკრას პროექტთან დაკავშირებით, შემდეგ ESP PR-ებთან მიმართებით:

- PR 7 - *მკვიდრი მოსახლეობა*, პროექტის შედეგად დაზარალებული სვანური თემის, როგორც მკვიდრი მოსახლეობის კატეგორიებად დაყოფის არარსებობასთან დაკავშირებით,
- PR 1 - *გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება*, პროექტის ალტერნატივების, კუმულაციური ზემოქმედების, მასთან დაკავშირებული ობიექტებისა და გენდერული მოსაზრებების შეფასებასთან დაკავშირებით;
- PR 5 - *მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება*, ეკონომიკური გადაადგილების რეპარაციასთან დაკავშირებით;
- PR 8 - *კულტურული მემკვიდრეობა*, პროექტის პოტენციურ გავლენაზე სვანური კულტურისა და საზოგადოების კეთილდღეობაზე; და
- PR 10 - *დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა*, პროექტის მასშტაბის გათვალისწინებით ჩატარებული კონსულტაციის პროცესთან დაკავშირებით.

მოსარჩელეთა პოზიციის დეტალური აღწერა თითოეული PR-ს მიმართ მოცემულია მე-4 ნაწილში, EBRD-ის 2014 წლის ESP-ს შესაბამისობის ანალიზისას.

1.4. სხვა საფინანსო ინსტიტუტებისთვის წარდგენილი საჩივრები

EBRD PCM-ში შეტანილი საჩივრის გარდა, პროექტთან დაკავშირებით ADB-სა და EIB-ს ანგარიშვალდებულების მექანიზმებში შეიტანეს კიდევ ოთხი საჩივარი, მათი გარემოს დაცვის და სოციალური დაცვის პოლიტიკის შეუსაბამობის ბრალდებით. მიუხედავად იმისა, რომ მკვიდრი მოსახლეობის საკითხი საერთოა ყველა განცხადებისთვის, თითოეული საჩივარი განსხვავდება სხვა წამოჭრილ საკითხებთან დაკავშირებით.

1.4.1. ADB-ის შესაბამისობის ანალიზის პანელისთვის წარდგენილი საჩივარი

პირველი საჩივარი ADB CRP-ში შეიტანეს 2017 წლის დეკემბერში. CRP-მა დაადგინა, რომ საჩივარი შეესაბამებოდა შესაბამისობის მიმოხილვას, რადგან მან აღმოაჩინა *prima facie* საფუძველი მტკიცებულებები პროექტის შეუსაბამობის შესახებ ADB-ის უსაფრთხოების

პოლიტიკის მემორანდუმთან.⁸ ADB CRP-მა განსაზღვრა რიგი პრობლემებისა მოხსენებაში დასაშვებობის შესახებ (ADB CRP ანგარიში):

- ADB-ის მიერ ჩატარებული მეთოდოლოგიური პროცესი მკვიდრი მოსახლეობის კატეგორიზაციისა და სვანური კულტურისათვის პოტენციური რისკების შეფასებისათვის;⁹
- პროექტის ალტერნატივების შეფასება;¹⁰
- პოტენციური ხმაური, ვიბრაცია, დაბინძურება და საზოგადოების ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული ზეგავლენა;¹¹
- გარემოსდაცვითი და სოციალური მენეჯმენტის გეგმის (ESMP) სისრულე, რაც გამოწვეულია გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების პოტენციური ზემოქმედების ზოგიერთი საკითხის და შესაბამისი შემარბილებელი ზომების გამოტოვებით;¹² და
- LALRP, რომელმაც ADB CRP-ის მიხედვით, არ გაითვალისწინა:
 - სამოვრების მიწის მუდმივი დაკარგვის გრძელვადიანი ზემოქმედების კომპენსაციის ზომები; ან
 - LALRP-ს განახლების აუცილებლობა, პროექტის შემუშავების პროცესში, განსახლების პოტენციური ზემოქმედების გათვალისწინების მიზნით, პროექტის ყველა კომპონენტის სრულყოფილად შემუშავების შემდეგ.¹³

საბოლოოდ, ADB CRP-ის ანგარიშმა დაადგინა, რომ ADB მთლიანობაში შესაბამისობაში იყო უსაფრთხოების პოლიტიკის მემორანდუმის მოთხოვნებთან კონსულტაციებისა და მონაწილეობის კუთხით, თუმცა, აზრიანი იქნებოდა შემდგომი კონსულტაციის ჩატარება პროექტის ზემოქმედების შესაფასებლად და შემამსუბუქებელი ზომების შემუშავების მიზნით იმ გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხებისათვის, რომლებიც ჯერ არ არის განსაზღვრული ESMP-ში.¹⁴

ADB CRP ანგარიში დასაშვებობის შესახებ წარედგინა ADB საბჭოს შესაბამისობის განხილვის კომიტეტს (BCRC), რომელმაც ADB-ს დირექტორებს ურჩია, რომ შესაბამისობის სრული განხილვის ნაცვლად, უფრო ეფექტური მიდგომა იქნებოდა სამოქმედო გეგმის შემუშავება, ADB CRP ანგარიშის დასკვნებზე საპასუხოდ პროექტის შემუშავების პროცესში (რომელიც ჯერ კიდევ არ იყო დამტკიცებული ADB-ის

⁸ ADB, პოლიტიკის დოკუმენტი, დაცვის პოლიტიკის განცხადება, 2009 წლის ივნისი და მისი თანხმობის ოპერაციების სახელმძღვანელო (OM) ბანკის პოლიტიკის დოკუმენტები (BP), ნაწილი F1, 1 ოქტომბერი 2013, ხელმისაწვდომია <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32056/safeguard-policy-statement-june2009.pdf> and <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/31483/om-f1-20131001.pdf>.

⁹ ADB, შესაბამისობის განხილვის პანელი, ანგარიში დასაშვებობის შესახებ, 2018 წლის 8 თებერვალი, გვ. 7-8, ხელმისაწვდომია: <https://lnadbg4.adb.org/dir0035გვ.https://lnadbg4.adb.org/dir0035გვ.nsf/alldocs/JABM-ATX46V?OpenDocument>

¹⁰ ADB, CRP ანგარიში, გვ. 8-9.

¹¹ ADB, CRP ანგარიში, გვ. 17-18.

¹² ADB, CRP ანგარიში, გვ. 20-22.

¹³ ADB, CRP ანგარიში, გვ. 22-24.

¹⁴ ADB, CRP ანგარიში, გვ. 24-26.

დირექტორთა საბჭოს მიერ). BCRC-მ აღნიშნა, რომ ასეთი მიდგომა უფრო მეტად პასუხობს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი მოსახლეობის პრობლემებს, რადგან ეს ხელს შეუწყობს სამელიორაციო ღონისძიებების ჩართვას პროექტის შემუშავებასა და განხორციელებაში.¹⁵

ვინაიდან ADB და EBRD მჭიდროდ თანამშრომლობდნენ პროექტის გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესში, მათ შორის, საერთო ტექნიკური მრჩეველის გამოყენებით, ADB CRP ანგარიში დასაშვებობის შედეგების შესახებ არაერთხელ იქნა დამოწმებული PCM- სთვის წარდგენილ საჩივარში.

1.4.2. EIB-ის გასაჩივრების მექანიზმისთვის წარდგენილი საჩივარი

ევროპის საინვესტიციო ბანკის გასაჩივრების მექანიზმმა (EIB-CM) მიიღო სამი საჩივარი ნენსკრა ჰესის პროექტში თანამონაწილეობასთან დაკავშირებით. 2017 წლის იანვარში, „მწვანე ალტერნატივის“ მიერ, ნაკრას ხეობის თემის წევრების სახელით, პირველი საჩივარი იქნა შემოტანილი, რომელიც გამოხატავდა შემფოთებას კლიენტის მიერ ბუნებრივი საფრთხის რისკების შეფასების ადეკვატურობასთან დაკავშირებით. 2018 წლის მარტში, მეორე საჩივარი, რომელიც ეხებოდა პროექტთან დაკავშირებული დოკუმენტების გასაჯაროების მოთხოვნას, წარედგინა გასაჩივრების მექანიზმს (EIB-CM) ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის ბანკებზე დამკვირვებელთა ქსელის მიერ. 2018 წლის ივნისში მესამე საჩივარი იქნა წარდგენილი, რომელში წამოჭრილი საკითხებიც ემთხვეოდა PCM-ში შეტანილ საჩივარს. შედეგად, ეფექტიანობის და თანამშრომლობის ინტერესებიდან გამომდინარე, ევროპის საინვესტიციო ბანკის გასაჩივრების მექანიზმმა (EIB-CM) და ევროპის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკის პროექტის გასაჩივრების მექანიზმმა (EBRD-PCM) მოახდინეს საქმის წარმოების კოორდინირება, რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო, მათ შორის, ჩაატარეს ერთობლივი ვიზიტი საქართველოში და დანიშნეს მკვიდრი მოსახლეობის საკითხების სპეციალისტი, შესაბამისი პროცესების მხარდასაჭერად.

2. საქმის წარმოება და შესაბამისობის მიმოხილვის მეთოდოლოგია

ამ შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშის მე-2 ნაწილში მიმოხილულია:

- 2.1 შესაბამისობის მიმოხილვის მიზნები;
- 2.2 PCM-ის საქმის წარმოება შესაბამისობის მიმოხილვამდე; და
- 2.3 შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშის შემუშავების მეთოდოლოგია.

¹⁵ საბჭოს შესაბამისობის განხილვის კომიტეტის ანგარიში და შესაბამისობის შემფასებელი პანელის ანგარიში პროექტის შესაბამისობის განხილვის მოთხოვნის დასაშვებობის შესახებ, პროექტის ნომერი 49223-001 ნენსკრა ჰიდრო (საქართველო), ხელმისაწვდომია: [https://lnadbg4.adb.org/dir0035გვ.nsf/attachments/GEO-Nenskra-Report%20of%20BCRC%20&%20CRP%20Eligibility%20Report-21March2018.pdf/\\$FILE/GEO-Nenskra-Report%20of%20BCRC%20&%20CRP%20Eligibility%20Report-21March2018.pdf](https://lnadbg4.adb.org/dir0035გვ.nsf/attachments/GEO-Nenskra-Report%20of%20BCRC%20&%20CRP%20Eligibility%20Report-21March2018.pdf/$FILE/GEO-Nenskra-Report%20of%20BCRC%20&%20CRP%20Eligibility%20Report-21March2018.pdf)

2.1. შესაბამისობის მიმოხილვის მიზნები

რაც შეეხება 2014 წლის PCM RP-ებს,¹⁶ შესაბამისობის მიმოხილვის მიზანია დაადგინოს, იყო თუ არა, ბანკის ქცევა, პროექტთან დაკავშირებით, შეუსაბამობაში 2014 წლის ESP-სთან (და თუ ასეა, იმის დადგენა, თუ როგორ და რატომ). შესაბამისობის მიმოხილვა უფრო მეტად ფოკუსირებულია ბანკის მხრიდან 2014 წლის ESP-სთან შესაბამისობაზე, ვიდრე კლიენტის შესაბამისობაზე და, ამგვარად, კლიენტის ქცევა განიხილება *მხოლოდ* იმ შემთხვევაში, სადაც საჭირო იყო ბანკის მიერ საკუთარი ESP ვალდებულებების შესრულების შეფასება.

შეუსაბამობის დადგენის შემთხვევაში, შესაბამისობის მიმოხილვის მიზანია რეკომენდაცია გაუწიოს პროექტის და სისტემურ/პროცედურულ გამოსასწორებელ ზომებს, შეუსაბამობაზე რეაგირებისთვის.¹⁷

2.2. PCM საქმის წარმოება შესაბამისობის მიმოხილვამდე

- **საჩივარი დარეგისტრირდა:** 2018 წლის ივნისი, 2014 PCM RP-ის პუნქტების 11-13 შესაბამისად.
- **ბანკის/კლიენტის მიერ მიღებული პასუხები:** 2018 წლის ივნისი, როდესაც ბანკისა და კლიენტის ოფიციალური პასუხები საჩივარზე გადაეცა PCM-ს.
- **დაინიშნა შესაბამისობის ექსპერტი:** 2018 წლის ივნისში დაინიშნა გარე PCM ექსპერტი, ასევე საჩივრის დასაშვებობის შესაფასებლად.
- **დასაშვებობის შეფასების ანგარიში (EAR) გამოქვეყნდა:** 2018 წლის ოქტომბერი, საჩივარი შესაბამისობის განხილვისთვის შესაფერისად ჩაითვადა.¹⁸ ტექნიკური დავალება (ToR) შესაბამისობის მიმოხილვისთვის შეტანილი იქნა EAR-ში.
- **დაინიშნა შესაბამისობის მიმოხილვის ექსპერტი:** 2018 წლის ოქტომბერი, EBRD-ის დირექტორთა საბჭომ დანიშნა გარე PCM ექსპერტი, ბანკის 2014 წლის ESP-სთან შესაბამისობის დასადგენად.

2.3. შესაბამისობის მიმოხილვის მეთოდოლოგია

საჩივრის ხასიათისა და წამოჭრილი საკითხების მრავალფეროვნებისა და სირთულის გათვალისწინებით, შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიში შემუშავდა ორ ფაზად შემდეგი მეთოდოლოგიური მიდგომებით:

¹⁶ PCM RP-ები, პ. 41.

¹⁷ PCM RP-ები, პ. 44.

¹⁸ EAR ხელმისაწვდომია <http://www.ebrd.com/work-with-us/project-finance/project-sachivari-mechanism/pcm-register.html>.

ფაზა 1

- **დოკუმენტების მიმოხილვა:** შესაბამისობის მიმოხილვა მოიცავდა პროექტის დოკუმენტების და მეორადი წყაროების ფართო, სიღრმისეულ მიმოხილვას. პროექტის დოკუმენტის მიმოხილვამ მოიცვა საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი მოცულობითი გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასების დოკუმენტაცია, ასევე ბანკისა და კლიენტის შიდა დოკუმენტები, რომლებიც ეხებოდა პროექტს. მეორადი წყაროების მიმოხილვა მოიცავდა არსებული დოკუმენტების ფართო კვლევას შესაბამის თემებზე, როგორიცაა ჰიდროენერგეტიკულ პროექტებთან დაკავშირებული GIP და მკვიდრი მოსახლეობის დასაშვებობის შეფასების კრიტერიუმები. განხილული დოკუმენტების მითითებულია შესაბამისად, შესაბამისობის განხილვის ანგარიშში, EBRD-ის 2019 წლის ინფორმაციაზე წდომის პოლიტიკის (AIP) თანახმად.
- **მხარეების ჩართულობა:** შესაბამისობის მიმოხილვა მოიცავდა შესაბამის მხარეებთან წერილობით კომუნიკაციას, პირად და ვიდეო და სატელეფონო საუბრებს. ექსპერტი თანამშრომლობდა მოსარჩელებთან, EBRD საბანკო და ESD დეპარტამენტებთან, კლიენტთან, და გარემოს დაცვისა და სოციალურ ექსპერტთან, რომელიც დაინიშნა პროექტის ექსპერტთა საერთაშორისო პანელის (IPOE) მიერ. მოსარჩელებსა და ბანკის მენეჯმენტს PCM ექსპერტთან ურთიერთობის თანაბარი შესაძლებლობები მიეცათ.
- **საველე ვიზიტი:** შესაბამისობის მიმოხილვა შეეხება ექვსდღიან საველე ვიზიტს საქართველოში 2019 წლის თებერვალში, რომელიც ჩატარდა EIB CM-თან ერთად. საველე ვიზიტი მოიცავდა შეხვედრებს დაინტერესებული მხარეების ფართო სპექტრთან, მათ შორის მოსარჩელებთან, კლიენტთან, პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემის წარმომადგენლებთან, აკადემიურ ექსპერტებთან და მთავრობის სხვადასხვა დონის წარმომადგენლებთან, EBRD-ის და EIB-ის საჩივრების განხილვისათვის ინფორმაციის მისაღებად.
- **მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტის ერთობლივი დანიშვნა:** EBRD PCM და EIB CM ერთობლივად დანიშნეს საერთაშორისო დონეზე აღიარებული მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტი, PR 7-ის შესაბამისობის შეფასების ხელშესაწყობად.¹⁹ სპეციალისტს სთხოვეს განესაზღვრა GIP მეთოდოლოგია საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტის (IFI) სივრცეში, რომელიც გამოიყენება იმის შესაფასებლად, უნდა ჩაითვალოს თუ არა, ესა თუ ის ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად PR 7-ის კრიტერიუმების შესაბამისად.

ფაზა 2

- **შესაბამისობის განხილვის ანგარიშის პროექტზე კომენტარების განხილვა:** შესაბამისობის განხილვის ანგარიშის პირველი ვერსიის გამოქვეყნების შემდეგ,

¹⁹ EIB საჩივრის მექანიზმმა დაავალა იმავე ექსპერტს, მხარი დაუჭიროს საჩივრის ანალიზს EIB-ის შესაბამისი პოლიტიკის თანახმად.

2020 წლის მარტში, ბანკის მენეჯმენტს, მოსარჩელებს და კლიენტს მიეცათ კომენტარის გაკეთების შესაძლებლობა. მხარეების მიერ მოწოდებული ყველა კომენტარი და მასთან დაკავშირებული დოკუმენტაცია ყურადღებით იქნა განხილული და საჭიროებისამებრ იქნა ინტეგრირებული შესაბამისობის მიმოხილვის საბოლოო ანგარიშში.

დოკუმენტის განხილვის, მხარეებთან ურთიერთობისა და ზემოთ მოხსენიებული საველე ვიზიტის შედეგად, შესაბამისობის მიმოხილვის ექსპერტს ჰქონდა საკმარისი ინფორმაცია, რომ შეეფასებინა ბანკის სავარაუდო შეუსაბამობა 2014 წლის ESP-სთან ნენსკრა ჰესის პროექტთან მიმართებაში.

3. შესაბამისობის მიმოხილვის ჩარჩო

ამ შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშის მე-3 ნაწილი მიმოხილავს:

- 3.1. ბანკის ვალდებულებებს 2014 წლის ESP-ის PR-ების შესრულებასთან დაკავშირებით: ამ ნაწილში წარმოადგენილია საფუძველი ბანკის PR-ს შესაბამისობის ანალიზისთვის და განხილულია ბანკის ვალდებულებების როლი 2014 წლის ESP-ის PR-ების განხორციელების პროცესში, რაც განსხვავდება კლიენტის ვალდებულებებისგან.
- 3.2. პროექტის ხარვეზების ანალიზი და ბანკის შემდგომი გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევა: საჩივარში ხსენებული თითოეული PR-ის ანალიზამდე ან ნაწილში მოცემულია პროექტის ხარვეზების ანალიზი და შემდგომი გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევა, რომელსაც ბანკის მენეჯმენტი 2015 წლიდან 2017 წლამდე ანხორციელებდა.

3.1 ბანკის მოვალეობები 2014 წლის ESP-ის PR-ების განხორციელებაში

2014 წლის ESP აღწერს ბანკის პროექტების გარემოსა და სოციალურ ზემოქმედებაზე რეაგირების გზებს, EBRD-ის და მისი კლიენტების შესაბამისი როლებისა და პასუხისმგებლობების განსაზღვრით, 2014 წლის ESP-სა და მისი PR-ების შესაბამისად, პროექტების შემუშავებაში, განხორციელებასა და ექსპლუატაციაში.

4 2014 წლის ESP-ის პუნქტი 4-ის მიხედვით, „EBRD-ის მიერ დაფინანსებული ყველა პროექტი უნდა იყოს ჩამოყალიბებული ისე, რომ დააკმაყოფილოს ამ პოლიტიკის მოთხოვნები“, ასევე, 2014 წლის ESP-ის პუნქტი 6-ის მიხედვით, EBRD „შეცდება, თავისი მანდატის ფარგლებში, უზრუნველყოს, გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასებისა და მონიტორინგის პროცესების საშუალებით, რომ პროექტები დაიგეგმოს, განხორციელდეს

და ფუნქციონირებდეს მოქმედი მარეგულირებელი მოთხოვნების და კარგი საერთაშორისო პრაქტიკის (GIP) შესაბამისად.“ (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

იმისათვის, რომ დაეხმაროს კლიენტებს შეასრულონ 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნები და უზრუნველყონ, რომ პროექტები აკმაყოფილებენ GIP-ს, რომლებიც ეხება გარემოსდაცვით და სოციალურ მდგრადობას, EBRD-მა დაადგინა ათი PR, რაც მოიცავს გარემოსდაცვით და სოციალურ საკითხებს, რომლებიც უნდა შესრულდეს პროექტის შემუშავებისას.²⁰ ამ PR-ებში მოცემულია დეტალური მოთხოვნები, რომლებიც კლიენტებმა უნდა დააკმაყოფილონ. 2014 წლის ESP-ის პუნქტი 5 ადგენს: „EBRD-მა მიიღო ის კონკრეტული სამოქმედო მოთხოვნების (PR) ყოვლისმომცველი კომპლექტი, რომლებიც პროექტმა უნდა დააკმაყოფილოს. ბანკი მოელის თავისი კლიენტებისაგან, რომ მათ მართონ პროექტებთან დაკავშირებული გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხები, რათა მოხდეს სამოქმედო მოთხოვნების დაკმაყოფილება გონივრულ ვადაში.“

2014 წლის ESP, ზოგ შემთხვევაში, არ არის მკაფიო იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის ბანკის კონკრეტული ვალდებულებები PR-ებთან მიმართებაში. ამის მიუხედავად, ცხადია, რომ მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტების შესაბამისად აღებული ვალდებულებების თანახმად, ბანკის მენეჯმენტი - მინიმუმ - შეეცდება უზრუნველყოს PR-ების შესრულება კლიენტების მიერ. ამისათვის, ბანკის მენეჯმენტმა უნდა შეასრულოს გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასებისა და მონიტორინგის პროცესების მოთხოვნები, რომლებიც გათვალისწინებულია 2014 წლის ESP-ით. აღსანიშნავია, რომ პუნქტი 29 ითვალისწინებს, რომ „[გარემოსდაცვითი და სოციალური] შეფასება განსაზღვრავს, შესაძლებელია თუ არა პროექტის განხორციელება ამ პოლიტიკისა და მისი PR-ის შესაბამისად.“ 2014 წლის ESP დეტალურად აღწერს EBRD-ის როლს და მოთხოვნებს ასეთი შეფასებისთვის, მათ შორის:

- შეფასება იქნება პროექტის ხასიათისა და მასშტაბის შესაბამისი, გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების დონის პროპორციული და შერბილების იერარქიის სათანადო გათვალისწინებით (პუნქტი 29).
- EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება გულისხმობს სამი ძირითადი ელემენტის გათვალისწინებას: (i) პროექტთან დაკავშირებულ გარემოსდაცვით და სოციალურ ზემოქმედებასა და საკითხებს; (ii) კლიენტის უნარსა და ვალდებულებას განხორციელოს პროექტი შესაბამისი PR-ის შესაბამისად; და (iii) შესაძლებლობების ფარგლებში, დაკავშირებულ ობიექტებსა და საქმიანობას, რომელიც დაკავშირებულია პროექტთან, მაგრამ არ არის დაფინანსებული EBRD-ის მიერ (პუნქტი 30).
- როდესაც EBRD მიმართავენ პროექტის დაფინანსების თხოვნით, რომელიც მზადების პროცესშია, ან თუ პროექტს მიღებული აქვს ნებართვა მასპინძელი ქვეყნისგან, მათ შორის, თანხმობა ადგილობრივი გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედების შეფასების განსახორციელებლად ბანკის შეფასება გაითვალისწინებს ხარვეზების ანალიზს პროექტის დიზაინს, განხორციელებას PR-ების მიხედვით, რათა განსაზღვროს საჭიროა თუ არა რაიმე დამატებითი

²⁰2014 ESP, 3. 36.

კვლევები და/ან შემარბილებელი ღონისძიებები EBRD-ის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად (პუნქტი 33).

- EBRD-ის შეფასება მოითხოვს კლიენტებისაგან - იმ დაინტერესებული მხარეების იდენტიფიცირებას, რომლებსაც, პოტენციურად, ეხებათ პროექტები და/ან დაინტერესებულნი არიან პროექტით, გააზიარონ საკმარისი ინფორმაცია ზემოქმედებისა და საკითხების შესახებ, რომლებიც წარმოიქმნება პროექტებისგან და კონსტრუქციულად და კულტურის თვალსაზრისით მისაღები წესით გამართონ კონსულტაცია დაინტერესებულ მხარეებთან. კერძოდ, EBRD მოითხოვს თავისი კლიენტებისგან, რომ მათ ითანამშრომლონ შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან, პროექტთან დაკავშირებული პოტენციური ზემოქმედების და შეშფოთების დონის პროპორციულად. ამგვარი დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა უნდა განხორციელდეს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობასა და გარემოსდაცვით საკითხებში მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის კონვენციის სულისკვეთებისა და პრინციპების გათვალისწინებით (პუნქტი 34).

ამ მოთხოვნების დაცვამ საშუალება უნდა მისცეს ბანკის მენეჯმენტს, რომ ის „შეეცადოს უზრუნველყოს“, რომ კლიენტებმა შეასრულონ PR-ები და პროექტები ჩამოყალიბდეს იმგვარად, რომ შეასრულონ 2014 წლის ESP.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ბანკის ვალდებულება - „შეეცდება უზრუნველყოს“ კლიენტის მიერ PR-ს შესრულება **განსხვავდება** PR-ს შესრულების „უზრუნველყოფის“ პასუხისმგებლობისგან. „შეეცდება უზრუნველყოს“ ასახავს ბანკის ქცევას კლიენტის მცდელობებთან მიმართებაში, რომ შეასრულოს PR-ები.

ეს არ ნიშნავს იმას, რომ „შეეცდება უზრუნველყოს“ უაზრო სტანდარტია. პირიქით, ეს პასუხისმგებლობა უფრო მეტია, ვიდრე ზედაპირული ქმედებები, რომ მხოლოდ ფორმალურად მოხდეს პროცედურული და ოპერატიული მოთხოვნების შესრულების შემოწმება. „შეეცდება უზრუნველყოს“ გულისხმობს, რომ ბანკის მენეჯმენტი გონივრულ ძალისხმევას მიმართავს, რომ მოხდეს

- კლიენტის გარემოსდაცვითი და სოციალური პოლიტიკისა და პრაქტიკის ნებისმიერი ხარვეზების დადგენა;
- წარმოადგინონ ნაბიჯები, რომლებიც კლიენტმა უნდა გადადგას ამ ხარვეზების გამოსასწორებლად და საბოლოოდ 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნების შესასრულებლად; და
- არსებითად განიხილავს და აკონტროლებს კლიენტის ძალისხმევას და მუშაობას 2014 წლის ESP მოთხოვნების მუდმივად შესრულებაში.

ამიტომ, ამ შემთხვევაში, ბანკის შესაბამისობის შეფასება გულისხმობს ბანკის მენეჯმენტის მიერ გამოყენებული თანმიმდევრულობის შემოწმებას შემდეგ პროცესებში:

- ხარვეზების და მაკორექტირებელი ზომების გამოვლენა, რომლებიც უნდა განხორციელდეს კლიენტის მიერ 2014 წლის ESP PR-ების შესასრულებლად; და
- მიმდინარე, არსებითი განხილვისა და ამ მაკორექტირებელი მოქმედებების განხორციელების მონიტორინგის განხორციელება.

3.3. პროექტის ხარვეზების ანალიზისა და ბანკის შემდგომი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევების მიმოხილვა

პროექტის წინასწარი განხორციელების დასაბუთების კვლევა მომზადდა 2010 წელს. თავდაპირველი გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება შემუშავდა 2011 წელს, ხოლო მეორე 2015 წელს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსგან გარემოს დაცვის ეროვნული ნებართვების მისაღების მიზნით, რომლებიც მიღებული იქნა იმავე წლის ოქტომბერში (2015 ESIA).²¹

3.3.1. პროექტის ხარვეზების ანალიზი

როდესაც კლიენტმა EBRD-ს მიმართა პროექტის მხარდაჭერის შესახებ, 2015 წლის ESIA უკვე მომზადებული იყო. შესაბამისად, როგორც ბანკის მენეჯმენტმა განმარტა, მათი სტანდარტული მიდგომით *"პირველი ეტაპი [გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევა] იყო ხარვეზების ანალიზის ჩატარება [2015 წლის ESIA] EBRD-ის PR-ების მიხედვით და დამატებითი გაზიარების პაკეტის მოთხოვნების განსაზღვრა, რომელიც უზრუნველყოფს პროექტის იმგვარად ჩამოყალიბებას, რომ შესრულდეს EBRD-ის ESP."*²²

დამფინანსებლების რჩევით, კლიენტმა დანიშნა საერთაშორისო კონსულტანტი (კლიენტის საერთაშორისო კონსულტანტი, ან CIC), გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასების სამუშაოს შეფასების, რომელიც ჩატარდა დამფინანსებლის ჩართულობამდე, და გარემოსდაცვითი და სოციალური ხარვეზების ანალიზის ჩატარების მიზნით.

ხარვეზების ანალიზისა და ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის სხვა ასპექტების მხარდასაჭერად, EBRD-იმ ასევე შეარჩია საერთაშორისო საკონსულტაციო ფირმა, რომელიც რჩევებს მისცემს დამფინანსებლებს²³ გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის პროცესში, როგორც დამფინანსებლის ტექნიკური მრჩეველი (LTA).

²¹ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 2 პროექტის აღწერა, დანართი, "პროექტის ისტორია" 2017 წლის ნოემბერი, გვ. 1-4. დამატებითი E&S კვლევები ხელმისაწვდომია <http://nenskra.ge/en/reports/>

²² ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 41.

²³ როგორც ზემოთ, ნაწილში 1 აღინიშნა, მიმოხილვის მიზნებისათვის, დამფინანსებლებში იგულისხმება EBRD და ADB.

CIC-მა ჩაატარა პირველი ხარვეზების ანალიზი, რომელიც LTA-ს და დამფინანსებლებს წარუდგინეს 2015 წლის ივლისში. CIC-ის ანალიზმა შეაფასა 2015 ESIA და დაინტერესებულ მხრეთა ჩართულობის გეგმა (SEP), რაც მოიცავდა სავსელ ვიზიტს, ინტერვიუებს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან და ადგილობრივ ხელისუფლებასთან და სამუშაო სესიებს კლიენტის პროექტის გუნდთან და საინჟინრო ფირმასთან.

LTA-მ ჩაატარა მეორე ხარვეზების ანალიზი, რომელიც მიმოიხილავს CIC-ის მიერ ჩატარებულ სამუშაოს. LTA-მ ასევე დაათვალიერა პროექტის ლოკაცია და შეხვდა კლიენტს, CIC-ს და პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილ თემის წევრებს, რათა დაედგინა მანამდე ჩატარებული კონსულტაციის მასშტაბები და განეხილა ადგილობრივი პრიორიტეტები და წამოჭრილი საკითხები.

LTA-მ შეაფასა 2015 წლის ESIA შემდეგი მოთხოვნების მიხედვით i) EBRD ESP 2014, ii) ADB დაცვის მოთხოვნები და iii) საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის (IFC) შესრულების სტანდარტები. დადგინდა, რომ საჭიროა დამატებითი სამუშაოების შესრულება პროექტის სათანადო გარემოს დაცვისა და სოციალური დაცვის პოლიტიკასთან შესაბამისობაში მოსაყვანად, რაც საჭიროა დაფინანსების მისაღებად. ხარვეზების ანალიზში განხილულ იქნა საჩივართან დაკავშირებული საკითხები, მათ შორის კუმულაციური ზემოქმედება, პროექტის ალტერნატივები, დამატებითი საშუალებები, გენდერული საკითხები, კულტურული მემკვიდრეობა, მიწის შეძენა, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა და მკვიდრი მოსახლეობის შესაბამისობის კრიტერიუმები.

LTA ხარვეზების ანალიზში წარმოდგენილია ფართო რეკომენდაციები, შემდეგთან დაკავშირებით:

- დამატებითი E&S კვლევების მომზადება;
- დამატებითი კონსულტაციები თემთან, პოტენციური ზემოქმედების შესახებ ადგილობრივი მოსახლეობის ინფორმირების მიზნით;
- ქმედითი შემამსუბუქებელი ღონისძიებების შემუშავება; და
- 2016 წლიდან პროექტის საქმიანობის მართვისთვის საჭირო გარემოსდაცვითი და სოციალური ქმედებების იდენტიფიცირება.

3.3.2. დამატებითი გარემოსდაცვითი და სოციალური კვლევები

ხარვეზების ანალიზის შედეგების შესაბამისად, კლიენტმა და დამფინანსებლებმა დაიწყეს დამატებითი სამუშაოების შესრულება საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების მოთხოვნების შესრულების მიზნით. საჩივარზე პასუხად ბანკის მენეჯმენტმა განმარტა, რომ:

... გარემოსდაცვითმა და სოციალურმა განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევამ მოიცვა ფართო შეფასება, რომელიც მოიცავდა ამ კვლევების განვითარების და შედეგების დეტალურ მიმოხილვას, რაც დასრულდა 2017 წლის მარტში გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების

შეფასების გამოქვეყნებით, სადაც სამი წლის დეტალური კვლევა და შესაბამისი მონაცემები გაერთიანდა, რათა უზრუნველყოფილი იყოს პროექტის ჩამოყალიბება EBRD-ის მოთხოვნების შესაბამისად.²⁴

დამფინანსებლები მიიჩნევენ, რომ „პროექტის რთული და სენსიტიური ხასიათის გათვალისწინებით,²⁵ სასურველი იქნება IPOE-ს შექმნა, რათა ექსპერტთა საერთაშორისო პანელმა უზრუნველყოს პროექტის, მათ შორის, გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხების დამატებითი მეთვალყურეობა და გამჭვირვალობა.²⁶

CIC-ს დაევალა დამატებითი E&S კვლევების მომზადება, LTA-ს და დამფინანსებლის მხრიდან კომენტარის უფლებით, რომლებიც აკვირდებოდნენ მომზადების პროცესს. პროცესში ასევე მონაწილეობდა IPOE. ქვემოთ მოცემულია დამატებითი E&S კვლევების მომზადების ვადები.

- **2015 წლის დეკემბერი:** ჩატარდა ორი საჯარო შეხვედრა ჭუბერში და ნაკში, რომელთა მიზანი იყო ა) დამატებითი E&S კვლევების წინასწარი დასკვნების წარმოდგენა, ბ) შეთავაზებული შემარბილებელი ზომების დადგენა და გ) პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თემებისგან მოსაზრებების შეგროვება.²⁷
- **2017 წლის მარტიდან სექტემბრამდე:** მოხდა დამატებითი E&S კვლევების სამუშაო ვერსიის გაზიარება პროექტის დაინტერესებული მხარეებისგან შემდგომი გამოხმაურებების მისაღებად და დამფინანსებლების საჯარო ინფორმაციის გამჟღავნების მოთხოვნების შესასრულებლად. ამ პერიოდში დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის რამდენიმე ღონისძიება ჩატარდა.²⁸
- **2017 წლის ნოემბერი:** გამოქვეყნდა დამატებითი E&S კვლევების საბოლოო ვერსია, რომელიც LTA-ის აზრით ადეკვატურად მოაგვარებს არსებულ ხარვეზებს, რომლებიც მანამდე გამოვლინდა, დამფინანსებლის სტანდარტების შესაბამისად.
- **2018 წლის იანვარი:** EBRD-ის დირექტორთა საბჭომ დაამტკიცა პროექტი.

4. EBRD-ის 2014 წლის ESP-სთან შესაბამისობის ანალიზი

ამ შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშის მე-4 ნაწილში მოცემულია ბანკის მიერ TOR-ში წარმოდგენილი PR-ების შესაბამისობის დეტალური ანალიზი, საჩივარში მოყვანილი თანმიმდევრობით:

²⁴ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 48.

²⁵ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 42.

²⁶ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 42.

²⁷ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 7 “დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა,” 2017 წლის ნოემბერი, გვ.9, პ. B.

²⁸ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 7 “დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა,” 2017 წლის ნოემბერი, გვ.9. საჯარო კონსულტაციების დეტალური აღწერა მოცემულია საჯარო კონსულტაციის ანგარიშში.

- 4.1 PR 7: მკვიდრი მოსახლეობა;
- 4.2 PR 1: გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება;
- 4.3 PR 5: მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება;
- 4.4 PR 8: კულტურული მემკვიდრეობა; და
- 4.5 PR 10: ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა.

თითოეული PR-სთვის, ქვეთავში მოცემულია:

- (i) მხარეთა პოზიციები;
- (ii) PR-ის კონკრეტული მოთხოვნები; და
- (iii) ბანკის შესაბამისობის დადგენა.

4.1. PR 7: მკვიდრი მოსახლეობა

4.1.1. მხარეთა პოზიციები

მოსარჩელეთა პოზიცია

საჩივარში ნათქვამია, რომ ბანკის მენეჯმენტმა „ვერ დაადგინა PR 7-ის გამოყენებადობა გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესში“, რის შედეგადაც „ვერ მოხერხდა სვანების, როგორც დაზარალებული თემის, სწორად კატეგორიზაცია მკვიდრ მოსახლეობად და, შესაბამისად, ვერ უზრუნველყო ჩვენი უფლება განვსაზღვროთ ჩვენი განვითარება, მათ შორის, ჩვენი ტრადიციული მიწებზე მიმდინარე პროექტზე გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობის მიღების უფლება.“²⁹ საჩივარში ასევე ნათქვამია, რომ საზოგადოებისთვის უარყოფითი ზემოქმედება და პოტენციური ზიანი არ იქნა გამოვლენილი გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის პროცესის მეშვეობით. საჩივარში მოყვანილია რამდენიმე არგუმენტი ამ ბრალდების გასამყარებლად:

- გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებამ დაასკვნა, რომ სვანები არ აკმაყოფილებენ PR7-ის გამოყენების კრიტერიუმებს, „დეტალური სავსე საშუალებების და ფოკუს ჯგუფის კვლევის გარეშე, ან არსებული აკადემიური მოსაზრებების მკაცრი და ობიექტური ანალიზის გარეშე.“³⁰
- ბანკის მენეჯმენტმა „არ მოიძია დამოუკიდებელი, გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედების შეფასების ჯგუფის გარეთ, მკვიდრი მოსახლეობის კვალიფიციური ექსპერტების ფართო მოსაზრება, არამედ ძირითადად დაეყრდნო პრომოუტერის გარემოზე და სოციალურ

²⁹ საჩივარი, პ. 4.8.2.

³⁰ საჩივარი, პ. 4.1.

ზეგავლენის შეფასებას და დამფინანსებლების სოციალურ ექსპერტებს”.³¹ კერძოდ, ისინი გამოთქვამენ შემოთავაზებას, რომ მკვიდრი მოსახლეობის შეფასება ჩაატარა „ერთმა ქართველმა კონსულტანტმა, ანთროპოლოგმა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტიდან”.³²

- მოსარჩელები თვლიან, რომ სვანები აკმაყოფილებენ PR7-ით განსაზღვრულ დასაშვებობის კრიტერიუმებს და წარმოადგენენ თავიანთი მოსახლეობის დეტალურ განმარტებას PR 7-ის პუნქტში 3 აღწერილი ხუთი კრიტერიუმის რელევანტურობაზე.³³ კერძოდ, საჩივარში აღნიშნულია, რომ:

სვანები საქართველოს ეთნიკური (სოციალური და კულტურული) ჯგუფია, რომელიც შეადგენს საქართველოს მოსახლეობის დაახლოებით 1%-ს, დამხასიათებელი კულტურული და რელიგიური ტრადიციებით, უნიკალური ენითა და კანონით, რომელიც მოქმედებს თემებსა და რეგიონში. ჩვენ ვაღიარებთ წინაპრების წესებსა და ჩვეულებებს მიწის საკუთრების შესახებ და ვაგრძელებთ ტრადიციულ საქმიანობას, როგორიცაა სოფლის მეურნეობის წარმოება და პირუტყვის მოშენება, ხის დამუშავება, ხელოსნობა და ა.შ.³⁴

- საჩივარი ამტკიცებს, რომ გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებამ „არასწორად დაასკვნა, რომ სვანებს არ აქვთ ტრადიციული კულტურული, ეკონომიკური, სოციალური ან პოლიტიკური ინსტიტუტები, რომლებიც განცალკევებულია დომინანტი საზოგადოებისა და კულტურის ინსტიტუტებისგან” და რომ სვანები „არ არიან [sic] იმ მოსახლეობის შთამომავლები, რომლებიც ტრადიციულად მისდევდნენ არასახელოვან (და ხშირად მომთაბარე) საარსებო სტრატეგიას და რომელთა ქანდაკებები/statues რეგულირდებოდა საკუთარი წეს-ჩვეულებებით ან ტრადიციებით ან სპეციალური კანონებით ან რეგულაციებით.”³⁵

მოსარჩელებმა მოითხოვეს, რომ PCM-ს დაენიშნა ექსპერტთა პანელი მკვიდრი მოსახლეობის საკითხზე და „განეხილა, EBRD-მა სწორად გამოიყენა თუ არა ეს კრიტერიუმები და მოითხოვეს თუ არა EBRD-ის პოლიტიკა გაუმჯობესებას, PR 7-ის მიზნის მისაღწევად და იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ის შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სამართალს მკვიდრი მოსახლეობის შესახებ.”³⁶

ბანკის პასუხი

ბანკის მენეჯმენტი მიიჩნევს, რომ „PR 7 არ ვრცელდება ნენსკრას შემთხვევაში და შეუძლია დაადასტუროს, რომ ეს საკითხი განიხილა მკვიდრი მოსახლეობის არაერთმა

³¹ საჩივარი, პ. 4.2.

³² საჩივარი, პ. 4.4.

³³ PR 7-ის მე -3 პ.ს სრული ტექსტისთვის იხილეთ PR მოთხოვნების ნაწილი 4.1.2 ქვემოთ.

³⁴ საჩივარი, პ. 4.8.1.

³⁵ საჩივარი, პ. 4.8.4.

³⁶ საჩივარი, პ. 4.8.10.

დამოუკიდებელმა ექსპერტმა, რომლებიც იმავე დასკვნამდე მივიდნენ.³⁷ ბანკის მენეჯმენტმა ოფიციალურ წერილობით პასუხში განმარტა:

გარემოსდაცვითი და სოციალური დამატებითი კვლევების საშუალებით, პროექტმა შეაფასა მოქმედებს თუ არა დამფინანსებლების „მკვიდრი მოსახლეობის“ პოლიტიკა. სხვადასხვა სოციალური ექსპერტების გარდა, რომლებიც მუშაობდნენ გარემოსდაცვით და სოციალურ დამატებით კვლევებზე სპონსორისთვის, პროექტში ჩაერთო ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ანთროპოლოგი, სვანური იდენტობის, ენის, ისტორიის, ადათ-წესების, ტრადიციების, ცხოვრების წესისა და საარსებო წყაროს შესასწავლად. კვლევამ ასევე მიმოიხილა პოტენციური დამფინანსებლის პოლიტიკის მთელი რიგი მახასიათებლებისა. დასკვნების დამატებითი მიმოხილვა უზრუნველყო დამოუკიდებელმა საერთაშორისო სოციალურმა ექსპერტმა, რომელიც დაინიშნა ექსპერტთა საერთაშორისო კოლეგიის შემადგენლობაში. გარდა ამისა, დამფინანსებლის სოციალურმა ექსპერტებმა მიმოიხილეს გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შედეგები, ისევე როგორც დამოუკიდებელმა გარემოს დაცვისა და სოციალურმა კონსულტანტმა, რომლებმაც დაადასტურეს, რომ მკვიდრი მოსახლეობის ქვეთავი გარემოზე და სოციალურ გავლენათა შეფასებაში ადეკვატური იყო და PR 7 არ იყო რელევანტური. EBRD-ის საბჭოს დამტკიცებამდე, ეს კიდეც ერთხელ განიხილეს USAID-ის სოციალურმა სპეციალისტებმა, შემდეგ კი ADB-ის შესაბამისობის ფუნქციამ. ყველა მხარე ასკვნის, რომ PR 7 არ ვრცელდება [...] გარდა ამისა, ფართო საზოგადოებისათვის გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ ინფორმაციის გამჟღავნებამ არ წარმოშვა დამატებითი შეკითხვები PR 7-ს გამოყენებასთან დაკავშირებით, გარდა მომჩივნებისა.³⁸

ბანკის მენეჯმენტი მიუთითებს, რომ იმისათვის რომ კულტურული ჯგუფი ჩაითვალოს მკვიდრ მოსახლეობად, PR 7-ის თანახმად, პროექტის მიზნებისათვის, ყველა კრიტერიუმი, რომელიც აღწერილია 2014 წლის ESP-ის PR 7-ის პუნქტში 3 უნდა შესრულდეს. ბანკის მენეჯმენტმა ასევე დეტალური განმარტება მოგვანოდა მკვიდრი მოსახლეობის თითოეული კრიტერიუმის ანალიზისა და მათი დასკვნის შესახებ, რომ „PR 7-ით განსაზღვრული ხუთი მახასიათებელიდან მხოლოდ ერთი მოქმედებს სრულად, ორი არ არის რელევანტური და ორი მხოლოდ ნაწილობრივ იმისათვის, რომ PR 7 შესრულდეს, ყველა მახასიათებელი უნდა იქნას გამოყენებული, რაც ამ შემთხვევაში არ ხდება ცალსახად და დასაბუთებულად.“³⁹

დაბოლოს, ბანკის მენეჯმენტი განიხილავს მოთხოვნებს: „სტატუსის გადაფასება და სვანების აღიარება მკვიდრ მოსახლეობად ალტერნატიული კრიტერიუმების გამოყენებით, არის საკითხი, რომელიც მოსარჩელებმა საქართველოს მთავრობასთან უნდა დააყენონ და

³⁷ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 40.

³⁸ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 44.

³⁹ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 47.

ის ცდება ნენსკრას პროექტის, EBRD-ის და დამფინანსებლების ჯგუფის იურისდიქციას და ბანკის მენეჯმენტის აზრით, PCM-ის ფუნქციას.⁴⁰

კლიენტის პასუხი

კლიენტი ასევე არასწორად მიიჩნევს საჩივრის მტკიცებას, რომ პროექტი არ შეესატყვისებოდა PR 7-ს. კლიენტის აზრით:

პროექტის მიერ გამოყენებული პროცესი ყოვლისმომცველი იყო და მასში მრავალი კონსულტანტი იყო ჩართული, მათ შორის თბილისში მცხოვრები მაღალკვალიფიციური ანთროპოლოგიის მკვლევარი [რომელმაც] ჩაატარა სამაგიდე კვლევა, რომელიც ეროვნულ და საერთაშორისო ექსპერტებთან ერთად შეისწავლეს, რომ დაედგინათ რელაგანტური იყო თუ არა მკვიდრი მოსახლეობის პოლიტიკის გამოყენება. [მკვლევარმა] გამოიყენა 50-ზე მეტი სხვადასხვა წყარო. . . მოხსენების დასაწერად და გარდა ამისა, იმუშავა უნივერსიტეტის სხვადასხვა ექსპერტებთან.

კონსულტანტებმა მიმოიხილეს დამფინანსებლის პოლიტიკა მკვიდრი მოსახლეობის შესახებ და მივიდნენ დასკვნამდე, რომ დამფინანსებლის პოლიტიკა არ ეხება სვანებს. გარდა ამისა, [LTA] და ექსპერტთა საერთაშორისო პანელმა ასევე განიხილა ანალიზი და ეთანხმება ექსპერტების დასკვნებს.⁴¹

კლიენტი ასევე აღნიშნავს, რომ „პროექტს არ ევალება დაადგინოს არიან თუ არა სვანები მკვიდრი მოსახლეობა, არამედ ის შეისწავლის დამფინანსებლების პოლიტიკას და განსაზღვრავს, ეხება თუ არა ის პროექტს...“⁴² ბოლოს, კლიენტი ეჭვქვეშ აყენებს მოთხოვნის ვადას, რადგან მკვიდრი მოსახლეობის საკითხი საჩივრამდე არ იყო წამოყენებული, რადგან „სვანები ქართველები არიან და ყოველთვის იყვნენ ქართული ეთნოსის ნაწილი“.⁴³

4.1.2. პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 7-ის მოთხოვნები

2014 წლის ESP განსაზღვრავს, რომ უნდა მოხდეს შესაბამისი სოციალური და კულტურული ჯგუფების შეფასება, რათა დადგინდეს, აკმაყოფილებენ თუ არა ისინი PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმებს და, შესაბამისად, PR7-ს გამოყენებას. მნიშვნელოვანია, რომ 2014 წლის ESP ადგენს პასუხისმგებლობის დაყოფას PR7-თან დაკავშირებით. მე-9 და მე-10 პუნქტების თანახმად, კლიენტი განსაზღვრავს, განიხილება თუ არა ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად, **EBRD პროექტის მიზნებისათვის**, „ეს PR გამოიყენება, როდესაც პროექტი, სავარაუდოდ, გავლენას მოახდენს მკვიდრ მოსახლეობაზე. იმის დასადგენად, ჩათვლება თუ არა კონკრეტული ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად ამ PR-ის მიზნებისთვის, კლიენტს

⁴⁰ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 47.

⁴¹ კლიენტის პასუხი, EAR-ს დანართი 3, 2018 წლის 10 ივლისი, (კლიენტის პასუხი), გვ. 53-54.

⁴² კლიენტის პასუხი, გვ. 54

⁴³ კლიენტის პასუხი, გვ. 54.

შეიძლება დასჭირდეს ექსპერტის კონსულტაცია.”⁴⁴ ამის შემდეგ, ბანკის მენეჯმენტი ვალდებულია გადახედოს კლიენტის მიდგომას, რათა უზრუნველყოს პროექტის ჩამოყალიბება 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნების შესაბამისად.

PR 7-ის პუნქტი 3 ადგენს მახასიათებლებს, რომლებიც განსაზღვრავს სოციალურ და კულტურულ ჯგუფს, როგორც „მკვიდრ მოსახლეობას“, EBRD პროექტის მიზნებისათვის, შემდეგნაირად:

პოლიტიკის დოკუმენტსა და ამ PR-ში, ტერმინი „მკვიდრი მოსახლეობა“ გამოიყენება ტექნიკური თვალსაზრისით და ეხება სოციალურ და კულტურულ ჯგუფს, რომელიც განსხვავდება დომინანტი ჯგუფებისგან ეროვნული საზოგადოებების ფარგლებში, **რომელსაც გააჩნია ყველა შემდეგი მახასიათებელი სხვადასხვა ხარისხით:**

- თვითიდენტიფიკაცია, გამოკვეთილ მკვიდრ ეთნიკური ან კულტურული ჯგუფის წევრად და ამ იდენტობის აღიარება სხვების მიერ;
- კოლექტიური კავშირი გეოგრაფიულად გამოკვეთილ ჰაბიტატებთან, ტრადიციულ მიწებთან ან საგვარეულო ტერიტორიებთან პროექტის ტერიტორიაზე და ბუნებრივ რესურსებთან ამ ჰაბიტატებსა და ტერიტორიებზე;
- წარმოშობა მოსახლეობისგან, რომელიც ტრადიციულად იყენებდა არასახელფასო საარსებო სტრატეგიებს (და ხშირად ეწეოდა მომთაბარე ცხოვრებას/საქონლის გადარეკვას) და რომელთა სტატუსი რეგულირდებოდა საკუთარი ადათებით ან ტრადიციებით ან სპეციალური კანონებით ან რეგულაციებით;
- ტრადიციული კულტურული, ეკონომიკური, სოციალური ან პოლიტიკური ინსტიტუტები, რომლებიც განცალკევებულია დომინანტური საზოგადოების ან კულტურის ასეთი ინსტიტუტებისგან;
- განსხვავებული ენა ან დიალექტი, რომელიც ხშირ შემთხვევაში განსხვავდება ქვეყნის ან რეგიონის ოფიციალური ენისა თუ დიალექტისაგან.⁴⁵ (სქოლიოები გამოტოვებულია)

⁴⁴ 2014 ESP, PR 7, პ. 9.

⁴⁵ 2014 ESP, PR 7, პ. 3.

4.1.3. შესაბამისობის შეფასება

PR 7-თან დაკავშირებით წამოჭრილი საკითხების მასშტაბის გათვალისწინებით, ეს თავი დაყოფილი იქნება ორ ნაწილად: პირველი, ნაწილი 4.1.3.1 განმარტავს PR 7-ის შესაბამისობის შეფასების მასშტაბებს. მეორე, ნაწილი 4.1.3.2 აანალიზებს ბანკის ქცევას, 2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების შესაფასებლად.

4.1.3.1. შესაბამისობის მიმოხილვის შეფასების მასშტაბი PR 7-სთვის

PR 7-თან დაკავშირებით, შესაბამისობის მიმოხილვის ToR მოიცავს შეფასების ორ კითხვას:

- i. ადეკვატურად გაანალიზა თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა შესაბამისობის კრიტერიუმების გამოყენებადობა PR 7-ის გამოსაყენებლად; და
- ii. ადეკვატურად შეაფასა თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა, შეისწავლა თუ არა კლიენტმა PR 7-ის პოტენციური გამოყენება.

ამ ორი კითხვის გათვალისწინებით, 2014 PCM RP-ების თანახმად, **შესაბამისობის მიმოხილვის ToR არ აპირებს შეაფასოს:**

შეიძლება თუ არა სვანები ჩაითვალოს მკვიდრ მოსახლეობად, 2014 წლის ESP-ის ფარგლებში, პროექტის მიზნებისათვის. PCM-ის მანდატი გულისხმობს ბანკის ქცევის შეფასებას და განსაზღვრავს, შეესაბამება თუ არა EBRD თავისივე 2014 წლის ESP-ს პროექტთან მიმართებაში, და არა იმას, რომ უზრუნველყოფილი იყოს 2014 წლის ESP-ის ბანკის სახელით განხორციელება (2014 PCM RP, გვ.1). 2014 PCM RP ცხადად მიუთითებს, რომ შესაბამისობის მიმოხილვის მიზანი იქნება „დადგინდეს, თუ (და თუ კი, როგორ და რატომ) გამოიწვია EBRD-ის რაიმე ქმედებამ ან უმოქმედობამ EBRD-ის შესაბამისი პოლიტიკის შეუსრულებლობა“ (პუნქტი 41). ToR, მანდატთან დაკავშირებით, ასევე აღნიშნავს, რომ მისი მიზანია იმის შეფასება ბანკის მენეჯმენტმა „ადეკვატურად გაანალიზა გამოყენებადობა“ თუ არა, და „ადეკვატურად შეაფასა“ თუ არა კლიენტის მოქმედებები, და არა იმის განსაზღვრა, ბანკის მენეჯმენტმა თვითონ სათანადოდ გამოიყენა თუ არა შესაბამისობის კრიტერიუმები.⁴⁶ ეს განსხვავებები არსებითია.

⁴⁶ დამატებითი არგუმენტი, რომელიც ამ თვალსაზრისით უნდა განვიხილოთ, არის 2014 წლის ESP-ის მიერ წარმოდგენილი ცვლილება, რომელიც აღარ ეხება ბანკის პასუხისმგებლობას PR-ის გამოყენებაში და ამ პასუხისმგებლობას კლიენტს აკისრებს. 2008 წლის პოლიტიკაში აღნიშნული იყო, რომ „ამ PR-ის გამოყენებას განსაზღვრავს ბანკი გარემოსა და სოციალური შეფასების პროცესში“ (2008 ESP PR 7 პ. 8) და რომ „იმის გარკვევისას, განიხილება თუ არა კონკრეტული გზის მკვიდრ ხალხად ამ PR-ის მიზნებისათვის, ბანკს შეუძლია მიმართოს ექსპერტის რჩევას.“ (2008 ESP PR 7 პ. 12). 2014 წლის ESP-ის შესაბამისი პუნქტები, თავის მხრივ, ითვალისწინებს, რომ „ეს PR გამოიყენება, როდესაც პროექტი, სავარაუდოდ, გავლენას მოახდენს მკვიდრ მოსახლეობაზე. იმის დასადგენად, ჩაითვლება თუ არა კონკრეტული გზის მკვიდრ მოსახლეობად ამ PR მიზნებისთვის, კლიენტს შეიძლება დასაჭირდეს ექსპერტის კონსულტაცია. ამ PR-ის გამოყენებადობის დადგენა მოხდება გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესში ქვემოთ, 2-7 პუნქტებში ასახული კრიტერიუმების მიხედვით.“ (2014 ESP PR 7 პ. 9-10). (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ) შესაბამისად, თუ ბანკის

- ii. EBRD-ის PR 7-ის შესაბამისობა საერთაშორისო სამართალთან, როგორც ამას მოითხოვენ მოსარჩელები. ამ შემთხვევაში, PCM-ის მანდატი არის 2014 წლის ESP-სთან შესაბამისობის შეფასება და არა EBRD-ის პოლიტიკის ან ვალდებულებების ადეკვატურობის განხილვა ან კომენტარის გაკეთება, 2014 PCM RP-ების პუნქტი 14-ის შესაბამისად, სადაც მოცემულია, რომ PCM არ დარეგისტრირებს საჩივარს, თუ ეს „*ეხება EBRD-ის პოლიტიკის ადეკვატურობას ან შესაბამისობას.*“

შესაბამისობის მიმოხილვა განიხილავს, გადადგა თუ არა EBRD-იმ სათანადო ნაბიჯები, რომ დაარწმუნებულიყო, რომ PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენება სათანადოდ იქნა შეფასებული ბანკის მიერ 2014 წლის ESP-ით ნაკისრი ვალდებულებების გათვალისწინებით. **სხვა სიტყვებით, შესაბამისობის მიმოხილვა ითვალისწინებს პროცესის სიმტკიცეს, რომელიც ბანკის მენეჯმენტმა გამოიყენა PR 7 დასაშვებობის კრიტერიუმების გასაანალიზებლად და არა თავად კრიტერიუმები სწორად ან არასწორად იქნა გამოყენებული თუ არა, იმის გათვალისწინებით, რომ სვანები არ უნდა ჩაითვალოს მკვიდრ მოსახლეობად 2014 წლის ESP-ის თანახმად, ამ პროექტის მიზნებისათვის.**

2014 წლის ESP უზრუნველყოფს საკმაოდ შეზღუდულ მითითებებს იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა შეაფასონ კლიენტებმა PR 7-ის კრიტერიუმების გამოყენება, უბრალოდ მითითებულია, რომ PR 7-ის გამოყენება (და შესაბამისად ჯგუფის მკვიდრ მოსახლეობად განხილვა) „*დადგენილი იქნება გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესში*“⁴⁷ და „*კლიენტს შეიძლება მოეთხოვოს ექსპერტის კონსულტაციის გავლა.*“⁴⁸ EBRD-ის დამატებით სახელმძღვანელო მითითებაშიც მკვიდრი მოსახლეობის შესახებ⁴⁹ ნახსენებია მხოლოდ თემების ან ჯგუფების შეფასების მეთოდოლოგია ბანკის PR 7-ის კრიტერიუმების შესაბამისად და არ არის მოცემული უფრო სრულყოფილი მითითებები კლიენტებისთვის, რათა დაეხმაროს მათ ამ სენსიტიური საკითხის მართვაში. EBRD-ის სახელმძღვანელოში ნაგულისხმევია, რომ PR7 მხოლოდ რუსეთშია რელევანტური, „*რადგან შეფასდა, რომ არცერთი სხვა ჯგუფი EBRD-ის ოპერირების სხვა ქვეყნებში, არ აკმაყოფილებს PR 7-ის პუნქტში 10 მითითებულ ხუთ კრიტერიუმს.*“⁵⁰ ამასთან, აღნიშნულია, რომ „*მონღოლეთსა და დასავლეთ ბალკანეთში გარკვეული ჯგუფების*

მოვალეობა არ არის PR 7-ს გამოყენება, *a fortiori*, PCM-ის ან შესაბამისობის მიმოხილვის კომპეტენციაში არ იქნება PR7-ის შესაბამისობის კრიტერიუმის გამოყენება.

⁴⁷ უნდა აღინიშნოს, რომ პუნქტი 10 ასევე ითვალისწინებს, რომ დასაშვებობა უნდა დადგინდეს „*2-7 პუნქტებში აღწერილი კრიტერიუმების შესაბამისად.*“ მითითება პუნქტებზე. 2-7, როგორც ჩანს, არასწორია, რადგან პუნქტები ქვემოთ დანომრილია 11 და შემდეგ. თუ განხილული იქნა პუნქტები 2-7, დასაშვებობის კრიტერიუმების გარდა, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის PR 7-ით გათვალისწინებული დაცვის საფუძველი მოცემული, მაგრამ არ ეხება მეთოდოლოგიას, თუ როგორ უნდა მოხდეს განსაზღვრა. პუნქტიდან 11 ლაპარაკია იმ მოვლენის შესახებ, როდესაც დადგინდა, რომ პროექტი გავლენას ახდენს მკვიდრ ხალხებზე და მოითხოვს „*ადგილობრივი მოსახლეობის გავლენის შეფასების ჩატარებას.*“

⁴⁸ EBRD სახელმძღვანელო მითითება მკვიდრ მოსახლეობასთან დაკავშირებით, 2018 წლის ნოემბერი, გვ. 4, ხელმისაწვდომია: <https://www.ebrd.com/documents/comms-and-bis/pdf-guidance-note-on-indigenous-peoples.pdf>

2014 წლის ESP სახელმძღვანელო მითითებები ამ ანგარიშში გამოყენებულია, როგორც 2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული ვალდებულებების მოცულობის გარკვევისა (EBRD-ის მიერ განსაზღვრული) და არა ბანკის ახალი ვალდებულებების ასახვისთვის.

⁵⁰ EBRD სახელმძღვანელო მითითება მკვიდრ მოსახლეობასთან დაკავშირებით, გვ. 4.

სპეციფიკა, რომლებიც წარსულში არ ყოფილა ვრცლად შესწავლილი, შეიძლება მოითხოვდეს სპეციალურ ექსპერტიზას და კონსულტაციას, PR 7-ის კრიტერიუმებთან დაკავშირებით.⁵¹

უფრო ფართო პოლიტიკის დონეზე, 2014 წლის ESP ადგენს, რომ:

- EBRD „შეცდება, თავისი მანდატის ფარგლებში, უზრუნველყოს გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასებისა და მონიტორინგის პროცესების საშუალებით, რომ პროექტები დაიგეგმოს, განხორციელდეს და ფუნქციონირებდეს ... კარგი საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად,⁵²
- პროექტებმა „უნდა დააკმაყოფილონ GIP, რომელიც დაკავშირებულია გარემოსდაცვით და სოციალურ მდგრადობასთან.“⁵³

ამგვარად, ბანკის მენეჯმენტი ირჩევს GIP-ს, როგორც ამოსავალ წერტილს, ბანკის მენეჯმენტისა და კლიენტის ქმედებების წარმართვისთვის. ეს გვთავაზობს ინტერპრეტაციის ავტორიტეტულ წყაროს PR 7-ით გათვალისწინებული ვალდებულებებისთვის.

შესაბამისად, შესაბამისობის მიმოხილვა აღწერს რა წარმოადგენს GIP მეთოდოლოგიას IFI სივრცეში მკვიდრი მოსახლეობის პოლიტიკის გამოყენების დასადგენად. კერძოდ, IFC-მა, ADB-მ და მსოფლიო ბანკის ინსპექტირების პანელმა (WBIP) შეიმუშავეს სახელმძღვანელო მითითებები შესაბამისი მეთოდოლოგიის შესახებ, რომელსაც, მათი მოლოდინით, გამოიყენებენ თანამშრომლები და კლიენტები იმის დასადგენად, განიხილება თუ არა ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად შესაბამისი გარემოსდაცვითი და სოციალური დაცვის პოლიტიკის თანახმად.

- IFC-ის სახელმძღვანელო მითითება PR 7-თან დაკავშირებით აღნიშნავს:

კლიენტებმა უნდა იმსჯელონ იმის დასადგენად, უნდა ჩაითვალოს თუ არა რომელიმე ჯგუფი ან ადგილობრივი მოსახლეობა „მკვირად“ შესრულების სტანდარტის 7 მიზნებისათვის. ამ განსაზღვრისას, კლიენტს შეუძლია განახორციელოს მთელი რიგი საქმიანობა, მათ შორის, მოქმედი ეროვნული კანონმდებლობისა და რეგულაციების გამოკვლევა (მათ შორის, მასპინძელი ქვეყნის კანონები საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად ნაკისრი ვალდებულებების შესახებ), საარქივო კვლევა, ეთნოგრაფიული კვლევა (კულტურის, ადათ-წესების, ინსტიტუტების, ჩვეული კანონების და ა.შ. დოკუმენტაციის ჩათვლით) და დაზარალებულ თემებთან დაკავშირებული მკვიდრი მოსახლეობის შეფასების მონაწილეობითი მიდგომები. სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს ჯგუფის ან თემის მკვიდრ მოსახლეობად აღიარების კანონით ცნობასა და პრეცედენტებს, მაგრამ ეს არ წარმოადგენს განმსაზღვრელ

⁵¹ EBRD სახელმძღვანელო მითითება მკვიდრ მოსახლეობასთან დაკავშირებით, გვ. 4.

⁵² 2014 ESP, გვ.1 პ. 6.

⁵³ 2014 ESP, პ. 3.

ფაქტორებს 7 სტანდარტის გამოყენებისათვის. კლიენტმა უნდა დაიქირავოს კომპეტენტური ექსპერტები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ ამ სამუშაოს შესრულებას.⁵⁴ (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

- ADB-ს კარგი პრაქტიკის წიგნში მკვიდრი მოსახლეობის უსაფრთხოების შესახებ, ნათქვამია, რომ *„გონივრული კონსულტაცია აუცილებელია მკვიდრი მოსახლეობის სათანადო იდენტიფიკაციისთვის“* და მოცემულია რეკომენდაცია *„ჩართონ კვალიფიციური სოციალური მეცნიერების ექსპერტი, მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენლობითი ორგანიზაცია, ან ადგილობრივი მკვლევარი პროექტის მომზადების დასაწყისში“*, რათა მოხდეს იმათი იდენტიფიცირება, ვიზეც გავრცელდება მკვიდრი მოსახლეობის პოლიტიკა.”⁵⁵ აღსანიშნავია, რომ ეს დასკვნა ეხება არა პროექტის რეალურ განხორციელებას, არამედ იმ ხალხის იდენტიფიცირების პროცესს, რომელიც პოლიტიკის შესაბამისად შეიძლება ჩაითვალოს მკვიდრ მოსახლეობად პროექტის არეალში.

- WBIP აღნიშნავს:

პანელის შემთხვევებმა აჩვენა, რომ ჯგუფების მკვიდრ მოსახლეობად კლასიფიკაცია რთული პროცესია; მკვიდრი მოსახლეობის იდენტიფიკაციის შეუძლებლობა ხშირად წარმოიშობა სკრინინგის არაადეკვატურად ჩატარებით, IP- ს კონცეფციასთან ადგილობრივი წინააღმდეგობით და სპეციალური ცოდნისა და გამოცდილების არარსებობით. ხშირად ძნელია იმის გარკვევა, აქვს თუ არა გარკვეული ჯგუფს განმასხვავებელი მახასიათებლები პოლიტიკის თანახმად. PAP- ებთან ერთად, კონსულტაცია უნდა ჩატარდეს კვალიფიციურ სოციალურ მეცნიერებთან, რომლებსაც აქვთ ცოდნა და გამოცდილება სოციალურ და კულტურულ ჯგუფებთან და მკვიდრი მოსახლეობის უფლებებთან დაკავშირებით, რათა შეფასდეს არის თუ არა ჯგუფი, მკვიდრი მოსახლეობა, ზანკის პოლიტიკის შესაბამისად. ადგილობრივი მოსახლეობის კონკრეტული ისტორიის, კულტურისა და პოლიტიკის ცოდნის მქონე ანთროპოლოგებს შეუძლიათ შეავსონ ზანკის საქმიანობა და დაეხმარონ იმის დადგენაში, არის თუ არა მკვიდრი მოსახლეობა პროექტის არეალში.⁵⁶ (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

ამ სახელმძღვანელოს თანახმად, იმის დადგენის პროცესი, უნდა ჩაითვალოს თუ არა ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად, შესაბამისი გარემოსდაცვითი და სოციალური შესრულების მოთხოვნების გათვალისწინებით, არის მრავალმხრივი მიდგომა, რომელიც მოიცავს:

⁵⁴ საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციის სახელმძღვანელო მითითება 7 მკვიდრ მოსახლეობაზე, 2007 წლის ივლისი, გვ. 4, ხელმისაწვდომია: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/9baef8f6-9bd9-4d95-a595-7373059081d4/GN7_English_2012.pdf?MOD=AJPERES&CVID=meSDVgT.

⁵⁵ ADB-ის კარგი პრაქტიკის წიგნი მკვიდრი მოსახლეობის დაცვის შესახებ, 2013, გვ.7 და გვ.9, ხელმისაწვდომია: <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/33748/files/ip-good-practices-sourcebook-draft.pdf>. (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

⁵⁶ მსოფლიო ბანკის საინსპექციო პანელი, მკვიდრი ხალხები, 2016 წლის ოქტომბერი, გვ.5-6, ხელმისაწვდომია <http://documents.worldbank.org/curated/en/447361478156710826/pdf/109710-REVISED-PUBLIC-IP-lessons-text-10-31-16web-links.pdf>. (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

- ანთროპოლოგებთან, კვალიფიციური სოციოლოგებთან ან სხვა სპეციალისტებთან თანამშრომლობა, რომლებსაც აქვთ სოციალურ და კულტურულ ჯგუფებთან და მკვიდრ მოსახლეობასთან დაკავშირებული ცოდნა და გამოცდილება;
- ეთნოგრაფიული კვლევის ჩატარება;
- მოქმედი კანონებისა და რეგულაციების გამოკვლევა;
- იურიდიული აღიარების და ჯგუფის ან თემის მკვიდრ მოსახლეობად აღიარების პრეცედენტის მოძიება;
- მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენლობითი ორგანიზაციების ჩართვა; და
- კონსულტაცია პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებთან, მონაწილეობითი შეფასების მიდგომების გამოყენებით დაზარალებულ თემებთან.

იმის დასაზუსტებლად, თუ რა წარმოადგენს GIP მეთოდოლოგიას PR 7-ის (და IFI-ს პარალელური დებულებების) გამოყენებადობის დასადგენად, საერთაშორისო მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტს PCM-მა და EIB CM-მა შეუკვეთეს დამატებითი ექსპერტიზა.⁵⁷ სპეციალისტს სთხოვეს დაედგინა, რას წარმოადგენს GIP მეთოდოლოგია იმის შესაფასებლად, განიხილება თუ არა ჯგუფი ან თემი მკვიდრ მოსახლეობად PR 7-ის შესაბამისობის კრიტერიუმების თანახმად.

მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტმა დაადასტურა, რომ IFC-ის, ADB-ის და WBIP-ის ზემოთ აღწერილი მითითებები, წარმოადგენს GIP-ს PR 7-ის და მსგავსი IFI დებულებების გამოყენებადობის შეფასების პროცესში. შესაბამისი მითითებების გაანალიზებს შემდეგ, სპეციალისტმა დაასკვნა:

კონსულტანტი მიიჩნევს GIP-ით იმ მეთოდოლოგიას, რომელიც მოცემულია IFC-სა და ADB-ს პოლიტიკის სახელმძღვანელო დოკუმენტებში და WBIP-ის მიერ გამოქვეყნებულ გამოცდილების სახელმძღვანელოში, მეთოდოლოგიურ მიდგომებთან დაკავშირებით, იმის განსაზღვრისას, უნდა ჩაითვალოს თუ არა ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად IFI-ს გარემოსდაცვითი და სოციალური დაცვის პოლიტიკის შესაბამისად, რომლებიც დაეფუძნება კრიტერიუმებზე დაფუძნებულ იდენტიფიკაციას.⁵⁸

რაც შეეხება GIP-ის შემადგენელ ელემენტებს, სპეციალისტმა ასევე აღნიშნა, რომ:

IFC, WBIP და ADB კარგი პრაქტიკის მიდგომებისთვის საერთოა:

- საუკეთესო ინფორმაციის მოძიება იმის შესაფასებლად, ჩაითვლება თუ არა ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად; თან

⁵⁷ EIB საჩივრის მექანიზმმა დაავალა იმავე ექსპერტს, მხარი დაუჭიროს საჩივრის ანალიზს EIB-ის შესაბამისი პოლიტიკის თანახმად.

⁵⁸ მკვიდრი ხალხების სპეციალისტის მოსაზრება, 2019 წლის 24 აგვისტო, გვ. 7.

- ii. თავად შესაბამის ჯგუფებთან კონსულტაციის გაწევა, აკმაყოფილებენ თუ არა ისინი ადგილობრივი მოსახლეობის შესაბამის კრიტერიუმებს.⁵⁹

ეს კარგი პრაქტიკის მიდგომა ასევე აისახება EIB-ის გარემოსდაცვით და სოციალურ სტანდარტებში. სტანდარტი 7, პუნქტი 12, სადაც ნათქვამია:

იმის დადგენა, განიხილება თუ არა კონკრეტული ჯგუფი მკვიდრ მოსახლეობად, ჩვეულებრივ, მოითხოვს შესაბამისი ქვეყნის კანონმდებლობის დამოწმებას. თუმცა, რადგან მკვიდრი მოსახლეობა შეიძლება ზოგჯერ არ იყოს აღიარებული საკუთარ, ეროვნულ კონტექსტში, ყურადღება უნდა მიექცეს მკვიდრ მოსახლეობად თვითიდენტიფიკაციის მტკიცებულებებს, მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენლობითი ორგანიზაციებისა და ინსტიტუტების საქმიანობას, შესაბამის საერთაშორისო ან რეგიონალურ დაზვერვას და IFI-ის საერთო ცოდნასა და პრაქტიკას. დაბოლოს, მოძიებული უნდა იქნას კვალიფიციური სოციალური მეცნიერების ტექნიკური დასკვნა.⁶⁰

ჯამში, GIP არის მნიშვნელოვანი მითითება ბანკის მენეჯმენტისთვის PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენების ანალიზისა და კლიენტის მოქმედებების შესაფასებლად. შესაბამისად, ბანკის მენეჯმენტი უნდა შეეცადოს უზრუნველყოს, რომ კლიენტმა დაიცვას IFI-ს სივრცეში აღწერილი მიდგომები, როგორც GIP. GIP PR 7-ის გამოყენებადობის დადგენა მოითხოვს მრავალმხრივ მიდგომას და თანამშრომლობას პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემებთან, კერძოდ PR 7 მკვიდრი მოსახლეობის კრიტერიუმებთან დაკავშირებით. პირველადი დასკვნის გათვალისწინებით, რომ სვანები არ აკმაყოფილებდნენ PR 7-ის კრიტერიუმებს, აუცილებელი ნაბიჯი იქნებოდა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებთან კონსულტაცია PR 7-ის გამოყენების შესახებ.

4.1.3.2 ბანკის ქცევის ანალიზი

ეს ნაწილი აღწერს პროცესს, რომელიც ბანკის მენეჯმენტმა გამოიყენა, რათა შეფასებულიყო კლიენტის მიერ PR 7-ის გამოყენების შესაძლებლობა, იმის დასადგენად, საკმარისი იყო თუ არა მიდგომა ბანკის ვალდებულებების შესრულებისთვის 2014 წლის ESP-ით. კერძოდ, შესაბამისობის მიმოხილვა დაადგენს, საკმარისია თუ არა ბანკის ქცევა იმისთვის, რომ „შეეცადოს უზრუნველყოს“ კლიენტის შესაბამისობა PR 7-თან, IFI GIP-ის მიხედვით.

PR 7-ის გამოყენება განხილული იქნა პროექტის ხარვეზების ანალიზში. CIC-ში აღინიშნა, რომ პროექტის შედეგად დაზარალებული პირები სრულად მიეკუთვნებდნენ თავს ქართველებს და ლაპარაკობდნენ ქართულის დიალექტზე, შესაბამისად ჩაითვა, რომ PR7 არ ვრცელდებოდა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოქცეულ ტერიტორიაზე და ამ საკითხზე დამატებითი ქმედებები არ იყო საჭირო.

⁵⁹ მკვიდრი ხალხების სპეციალისტის მოსაზრება, 2019 წლის 24 აგვისტო, გვ. 7.

⁶⁰ EIB-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური სტანდარტები. სტანდარტი 7, პ. 12.

თუმცა, დამატებითი E&S კვლევების მეორე გადასინჯვისას, LTA-მ და დამფინანსებლებმა დაადგინეს, რომ საჭიროა დამატებითი ინფორმაცია PR-ის გამოუყენებლობის შესახებ. ამ საკითხებთან დაკავშირებით ინტერესი ასევე გამოითქვა ადგილზე, როდესაც 2016 წელს „პოტენციურად პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ადამიანების ჯგუფი და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები საჯაროდ სთხოვდნენ განვითარების ბანკებს, რომლებიც განიხილავენ ნენსკრა ჰესში ინვესტიციის განხორციელებას, სვან ხალხთან მიმართებაში გამოყენებინათ მკვიდრი მოსახლეობის პოლიტიკა...“⁶¹

შედეგად, კლიენტმა დაავალა ანგარიშის შედგენა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ცნობილ პროფესორს და ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორს. ამ ანგარიშში მოცემულია სვანების ისტორიული და ანთროპოლოგიური მიმოხილვა, რომელიც დაფუძნებულია კვლევებზე და მოიცავს მითითებების გრძელ ჩამონათვალს, ძირითადად ქართული წყაროებიდან. ამის შემდეგ პროფესორს სთხოვეს ეპასუხა დამფინანსებლის მიერ დასმულ რიგ კითხვებზე და წარმოდგინა მოსაზრება მკვიდრი მოსახლეობის დასაშვებობის კრიტერიუმის გამოყენებასთან დაკავშირებით, რომელიც განსაზღვრულია დამფინანსებლის პოლიტიკაში.

პროფესორის მოხსენებისა და პასუხების გამოყენებით, CIC-იმ მოამზადა რეზიუმე დამატებით E&S კვლევებში ჩასასმელად. რეზიუმე განმარტავს, რომ სვანები აკმაყოფილებდნენ მხოლოდ დამფინანსებლის დასაშვებობის ზოგიერთ კრიტერიუმს, ზოგსაც მხოლოდ ნაწილობრივ. რადგან სვანები არ აკმაყოფილებდნენ PR7-ის ყველა კრიტერიუმს, რეზიუმემ დაასკვნა, რომ PR 7 არ იყო რელევანტური. ეს რეზიუმე დამფინანსებლებსა და LTA-ს გადაეცა 2016 წლის ნოემბერში და ინტეგრირებული იყო დამატებით E&S კვლევებში.⁶²

IFI GIP-სთან თანხვედრაში, რომელიც აღწერილია 4.1.3.1 ნაწილში, დამფინანსებლებმა დაადგინეს მკვიდრი მოსახლეობის საკითხის უფრო მკაცრი შეფასების საჭიროება დამატებითი E&S კვლევებში, მათ შორის დამატებითი ანთროპოლოგიური და ეთნოგრაფიული კვლევების. კერძოდ, დამფინანსებლებმა მოითხოვეს ადგილობრივ მოსახლეობასთან კონსულტაციების შედეგები ჩართული ყოფილიყო დამატებით E&S კვლევებში.

შესაბამისობის მიმოხილვამ დაადგინა, რომ დამატებითი ანთროპოლოგიური ან ეთნოგრაფიული გამოკვლევა არ წარმოებულა ან განხილულა კლიენტის ან სხვადასხვა სოციალური მრჩეველების მიერ, დამფინანსებლის მოთხოვნის შემდეგ. LTA-ს და IPOE-ს სოციალურ სპეციალისტს არ ჩაუტარებიათ საკუთარი, დამოუკიდებელი კვლევა ან PR 7 კრიტერიუმის გამოყენებადობის შეფასება, არამედ მხოლოდ კომენტარი გააკეთეს კლიენტის მიერ წარმოდგენილ ანალიზზე. ბანკის მენეჯმენტის მიერ მითითებული

⁶¹ USAID-ის წინასწარი დამტკიცების საველე ანგარიში, 2017 წლის აგვისტო გვ. 20-21, ხელმისაწვდომია: https://ewdata.rightsindevelopment.org/files/documents/32/AIB-000032_hInzs1Z.pdf

⁶² დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 3 სოციალური ზემოქმედების შეფასება გვ. 24-26.

USAID ანგარიში ასევე შემოიფარგლა კლიენტის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტების მიმოხილვით და IPOE-ს სოციალური ექსპერტის მოსაზრებით, მაგრამ არ ჩაუტარებია ცალკეული ანალიზი საკვალიფიკაციო კრიტერიუმების გამოყენების შესახებ.⁶³

ADB CRP-ის საჩივრის დასაშვებობის შეფასებამ დაადგინა, რომ არსებობდა დამატებითი აკადემიური კვლევა, რომელიც ასახავდა სვანების და მათი ტრადიციული კულტურული, ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ინსტიტუტების განსხვავებას სხვა ქართული ჯგუფებისგან, რაც განსხვავდებოდა კლიენტის საბუთებში მოცემული შეხედულებებისგან. ADB CRP-ში აღინიშნა, რომ:

. . . განხილულ აკადემიური კვლევაზე დაყრდნობით - არსებობს მოსაზრება, რომელიც წარმოადგენს სვანურ სამართლებრივ ტრადიციებსა და კულტურულ პრაქტიკას, როგორც გამოკვეთილად განსხვავებულს სხვა ქართველური ჯგუფებისგან, ასევე განსხვავდება ის სხვა სამთო ხეობებში უზუცესთა მიერ განხორციელებული მედიაციის პროცესებისგან. აკადემიურ ნაწერებში სვანური სამართლებრივი პრაქტიკა წარმოადგენს კვლევის საგანს. კვლევა აღწერს სვანური თემისთვის სავალდებულო სამართლებრივ სისტემას, რომელიც არსებობს საქართველოს ეროვნული სამართლებრივი ნორმებისა და პროცესების პარალელურად. აკადემიური ლიტერატურის საფუძველზე, ასევე არსებობს ტრადიციები, რომლებიც მხოლოდ სვანურ თემშია გავრცელებული და შეიძლება შეფასდეს, როგორც კულტურული და სოციალური ინსტიტუტები.⁶⁴

ADB CRP-მ ასევე გამოხატა შემფოთება მკვიდრი მოსახლეობის კატეგორიზაციის პროცესთან დაკავშირებით და აღნიშნა, რომ *„სკოპინგის ეტაპზე კატეგორიზაციის სათანადო პროცესი მოითხოვდა, რომ ADB-ის თანამშრომლებს არა მხოლოდ ადგილობრივ მეცნიერთან, არამედ სოციალურ მეცნიერებათა კვალიფიციურ ექსპერტთან და მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენლობითი ორგანიზაციასთან გაეგლო კონსულტაცია.“*⁶⁵ არ არსებობს მტკიცებულება იმისა, რომ ასეთი დამატებითი მოსაზრებები გათვალისწინებული იყო PR 7-ის დასაშვებობის შეფასებისას, ან რომ ჩატარდა კონსულტაციები რომელიმე სვანურ წარმომადგენლობით ორგანიზაციასთან ან მკვიდრი მოსახლეობის ორგანიზაციასთან.

გარდა ამისა, არსებული ჩანაწერები არ შეიცავს მტკიცებულებას, რომ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოქცეულ პირებთან კონსულტაციები ჩატარდა PR 7-ში მოცემული კრიტერიუმების გამოყენების შესახებ. კითხვებს ტრადიციული სოციალურ-კულტურული პრაქტიკისა და შეხედულებების არსებობის შესახებ, რომლებიც მნიშვნელოვანია PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების შესაფასებლად (მაგ., ტრადიციულ მმართველობასთან და კულტურულ ინსტიტუტებთან მიმართებაში), მხოლოდ პროფესორმა უპასუხა და შემდეგ ჩამოყალიბდა CIC-ში დამფინანსებლებისთვის კლიენტის მიერ რეზიუმეს მომზადებაში, თემებიდან უკუკავშირის გარეშე. არც კლიენტის რეზიუმეში და არც დამატებითი E&S კვლევებში არ არის მითითებული დაზარალებული თემებიდან PR 7-ის შეფასების მიზნით შეგროვებული ინფორმაცია. კერძოდ, ნაწილი 2.2.6, ტ. 3 სოციალური ზემოქმედების შეფასება (SIA) მიუთითებს:

⁶³ USAID-ის წინასწარი დამტკიცების სავსელ ანგარიში, გვ. 20-22, ხელმისაწვდომია: https://ewdata.rightsindevelopment.org/files/documents/32/AIB-000032_hJnzs1Z.pdf

⁶⁴ ADB CRP ანგარიში, პ. 19.

⁶⁵ ADB CRP ანგარიში, პ. 19.

კონსულტანტებმა, რომლებიც ატარებდნენ დამატებით E&S კვლევებს, შეაფასეს პოტენციური სესხის გამცემების „მკვიდრი მოსახლეობის“ პოლიტიკა რელევანტური იყო თუ არა პროექტისათვის. გარდა სხვადასხვა სოციალური ექსპერტებისა, რომლებიც მუშაობდნენ დამატებით E&S კვლევებზე, პროექტმა დაიქირავა იყო ანთროპოლოგი თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტიდან, სვანების ეთნიკური იდენტობის, ენის, ისტორიის, ტრადიციების, ცხოვრების წესის და საარსებო საშუალებების შესასწავლად. კვლევაში ასევე გაანალიზდა პოტენციური სესხის გამცემების პოლიტიკის კრიტერიუმების ნაკრები. ამასთან ერთად, დამატებითი E&S კვლევებით მიღებული შედეგების დამატებითი ანალიზი ჩატარებულ იქნა დამოუკიდებელი საერთაშორისო სოციალური ექსპერტის მიერ, რომელიც დაინიშნა როგორც IPOE-ს ნაწილი. შეფასების დასკვნები წარმოდგენილია ქვემოთ.⁶⁶

უფრო მეტიც, სვანების სტატუსთან დაკავშირებით, თემის წარმომადგენლების და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მიერ დასმულ შეკითხვებს, დამატებითი E&S კვლევების კონსულტაციის დროს, პასუხი გაეცა დამატებითი E&S კვლევების მე-3 ტომში⁶⁷ მოცემული დასაშვებობის კრიტერიუმების ანალიზის გამეორებით; ამ დროს, კვლევებსა და საზოგადოებრივ კონსულტაციებზე მოხსენებაში არ ჩანს მტკიცებულება, იმ ნაბიჯებზე, რაც გადაიდგა ადგილობრივი თემის წევრების ჩასართავად გონივრულ დიალოგში. აღნიშნულ თემასთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვანი თემების დიალოგში ადგილობრივი საზოგადოების წარმომადგენლების ჩართვის მიზნით გაწეული ძალისხმევის ანგარიში.⁶⁸ გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის პროცესის ბოლოს, კლიენტის შეფასების საბოლოო ვერსია, დამატებითი E&S კვლევებში PR7 დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენების შესახებ (ტომი 3, SIA), არ მოიცავდა ანთროპოლოგიური და ეთნოგრაფიული კვლევების მრავალფეროვნებას, ან რაიმე მითითებას პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებთან კონსულტაციებთან დაკავშირებით.

შესაბამისობის მიმოხილვას უჭირს PR 7-ის დასაშვებობის შეფასების მიდგომის შეჯერება, რომელიც გამოიყენება ნენსკრა ჰესისთვის, IFI GIP-თან, ორი მიზეზით:

- i. საბოლოო ჯამში, PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენება დაემყარა ერთ აკადემიური დასკვნას, რომელიც მიუხედავად იმისა, რომ გამოჩენილი აკადემიკოსის მიერ იყო მომზადებული - არ უზრუნველყოფს GIP-ით გათვალისწინებული შეხედულებებისა და ექსპერტიზის სრულ დიაპაზონს (მაგ., ADB განსხვავებულ აკადემიურ შეხედულებებს გამოთქვამს სვანებზე) და არ ასრულებს საჭირო ინფორმაციის მოძიების აუცილებლობას, როგორც ეს გამოვლენილია GIP-ის და მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტის საშუალებით; და

⁶⁶ ტომი 3, დამატებითი E&S კვლევები, ნაწილი 2.2.6, გვ. 22-26, გვ. 24.

⁶⁷ ტომი 3, დამატებითი E&S კვლევები, ნაწილი 2.2.6, გვ. 22-26.

⁶⁸ საჯარო კონსულტაციის ანგარიში, გვ.12 კითხვები 39, 40.

- ii. საბანკო ჩანაწერები არ იძლევა იმის მტკიცებულებას, რომ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოქცეულ პირებთან კონსულტაცია ჩატარდა PR 7-ში მოცემული კრიტერიუმების გამოყენების შესახებ, როგორც ეს აღწერილია ზემოთ.

PCM-ის და EIB CM-ის მიერ შერჩეულმა მკვიდრი მოსახლეობის სპეციალისტმა აღნიშნა, რომ

დაზარალებულ თემთან გონივრული და ყოვლისმომცველი კონსულტაციების არჩატარება, მკვიდრი მოსახლეობის დასაშვებობის კრიტერიუმზე ინფორმაციისა და გამოხმაურების მოსაპოვებლად, შეფასების ფარგლებში, იმის დასადგენად აკმაყოფილებს თუ არა ჯგუფი შესაბამისობის პირობებს მკვიდრი მოსახლეობის სტატუსის მისაღებად, არ ასახავდა GIP-ს. GIP გულისხმობს კონსულტაციებს თვითგამოცხადებულ მკვიდრ თემთან ნებისმიერი შესაბამისობის კრიტერიუმის თაობაზე, რომელიც გამოყენებული იქნება ჯგუფის მკვიდრი მოსახლეობის დასადგენად. ასეთი კონსულტაცია იქნებოდა პროექტის განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის ნაწილი და კეთილი ნების გამოვლინება იმის დასადგენად, შესრულებულია თუ არა შესაბამისობის პირობები.⁶⁹

მიუხედავად იმისა, რომ დამფინანსებლებისა და LTA-ს მიერ გაცემული მნიშვნელოვანი რეკომენდაციები არ განხორციელებულა გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის პროცესში, კლიენტის პოზიცია PR 7-ის შეუსაბამობის შესახებ შემდგომში დამტკიცდა დამფინანსებლების მიერ და ჩაითვალია EBRD-ის 2014 წლის ESP პოლიტიკის შესაბამისად.

4.1.4. შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს, PR 7-ის მიმართ, რადგან ბანკის მენეჯმენტმა ადეკვატურად არ შეაფასა კლიენტის მიერ PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების პოტენციური გამოყენება. როგორც ზემოთ, 3.1 ნაწილში აღინიშნა, ბანკის მენეჯმენტის 2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების შეფასება უნდა შეიცავდეს ანალიზს:

- ბანკის მენეჯმენტის მიერ გადადგმული ნაბიჯები ხარვეზების და გამოსასწორებელი ზომების დასადგენად, რომლებიც სჭირდებათ მის კლიენტებს; და
- ბანკის მენეჯმენტის ამ მაკორექტირებელი მოქმედებების არსებითი განხილვისა და განხორციელების მონიტორინგის პროცესი.

მიუხედავად იმისა, რომ ბანკის მენეჯმენტმა სწორად დაადგინა, რომ საჭირო იყო კლიენტის მიერ GIP-ის გამოყენება PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების შეფასებისას,

⁶⁹ მკვიდრი ხალხების სპეციალისტის მოსაზრება, გვ. 9.

ბანკის მენეჯმენტმა შემდგომში არ მოითხოვა ამ მოთხოვნების შესრულების უზრუნველყოფა. კერძოდ, EBRD-იმ დაამტკიცა დამატებითი E&S კვლევები, მათ შორის, კლიენტის მიერ PR 7-ის დასაშვებობის ანალიზი, მიუხედავად იმისა, რომ:

- ანალიზმა არ უზრუნველყო მაქსიმალურად სასარგებლო ინფორმაციის მოძიება, რადგან იგი არ მოიცავდა მრავალფეროვან მოსაზრებებს და გამოცდილებას დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენების შეფასებისას; და
- კლიენტს არ გაუვლია კონსულტაციები პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილ თემებთან 2014 წლის ESP-ის დასაშვებობის ყველა კრიტერიუმის გამოყენების შესახებ.

კლიენტისგან მიდგომის გაფართოების მოთხოვნა „შეეცდება უზრუნველყოს“ მნიშვნელოვანია ნაწილია რომ 2014 წლის ESP-ის ვალდებულებები შესრულებულია - მიდგომისა, ბანკის როლი 2014 წლის ESP-ის თანახმად, განსაკუთრებით პუნქტებთან 4, 5, 6 და 36 მიმართებაში, ამით ვერ ამოიწურება: ამგვარი ქცევა ვალდებულებებს უაზროს გახდის.

შესაბამისობის მიმოხილვა ცნობს იმ ფაქტს, რომ სვანების სტატუსის საკითხი დამფინანსებლის პოლიტიკის მიზნებისათვის სენსიტიური საკითხია. შესაბამისობის მიმოხილვის საველე ვიზიტმა და დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობამ აჩვენა, რომ ნამდვილად არსებობს ორაზროვნება მკვიდრი მოსახლეობის საკითხთან დაკავშირებით ერთი მხრივ, IFI-ს დახასიათების, მეორეს მხრივ, ეროვნული და საერთაშორისო სამართლის მიხედვით მკვიდრი მოსახლეობის დახასიათებასთან მიმართებით. გონივრულია ვივარაუდოთ, რომ ამას შეეძლო ემოქმედა კლიენტის შესაძლებლობაზე ჩატარებინა კონსულტაციები ამ საკითხებზე. თუმცა, კონსულტაციების ჩატარების გამოწვევები არ გამორიცხავს ასეთი კონსულტაციების საჭიროებას ან საფუძველს, რაც IFI-ების ყველა პროექტის შემუშავებას შეეხება. პირიქით, სენსიტიური კონტექსტი მოითხოვს დამატებით ყურადღებას ბანკის მენეჯმენტისა და კლიენტის მხრიდან. ამ შემთხვევაში, შესაძლებელი იქნებოდა რისკების იდენტიფიცირება და მართვა, რომლებიც დაკავშირებულია პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოხვედრილ მოსახლეობასთან კონსულტაციასთან PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმებზე.

4.2. PR 1: გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება

4.2.1. მხარეთა პოზიციები

მოსარჩელეთა პოზიცია

კუმულაციური ზეგავლენა და დაკავშირებული ობიექტები: საჩივარი იმოწმებს PR 1-ის პუნქტს 10 და სვავს კითხვებს CIA-ის და დაკავშირებული ობიექტების განხილვასთან

დაკავშირებით, კერძოდ, აღნიშნულია, რომ გარემოსა და სოციალურ გავლენათა შეფასება არ ასახავს „კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებას და სვანების დამოკიდებულებას სვანეთში არანაკლებ 35 ჰესის განვითარების გეგმასთან, ასევე არსებული სამთო სამუშაოების ლიცენზიებთან დაკავშირებით პროექტის არეალის მოსაზღვრედ.“⁷⁰

პროექტის ალტერნატივები: საჩივარი ასევე იმოწმებს PR 1-ის პუნქტს 10, პროექტის ალტერნატივებთან დაკავშირებით, და ამტკიცებს რომ ტექნიკურად და ფინანსურად განხორციელებადი პროექტის ალტერნატივები არ განხილულა. საჩივარში ასევე დამოწმებულია: ა) EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური სახელმძღვანელო მითითება ჰიდროენერგეტიკული პროექტებისთვის (EBRD-ის სახელმძღვანელო ჰესებისათვის), რომელშიც განხილულია ალტერნატივების შეფასება; და ბ) ADB CRP-ის დასკვნები - 2018 წლის მოხსენებაში აღნიშნულია, რომ ნენსკრა ჰესის გადაწყვეტილება „არ დაქვემდებარება ალტერნატივების შეფასებას, რადგან ადგილმდებარეობის არჩევანი მხოლოდ პოლიტიკურად არის განპირობებული.“⁷¹

საჩივარში ასევე ნათქვამია, რომ სვანების შეშფოთება არ იქნა გათვალისწინებული პროექტის მასშტაბის ან ალტერნატივების შეფასების დროს და გაუგებარია „საერთოდ გათვალისწინებულია თუ არა, რაიმე სოციალური მოსაზრება“.⁷²

გენდერული შეფასება: საჩივარი იმოწმებს 2014 წლის ESP-ის პუნქტს 10 და PR1-ის პუნქტს 8 (აგრეთვე EBRD-ს სახელმძღვანელოს ჰესებისათვის), რომელიც საუბრობს გენდერული რისკების იდენტიფიკაციისა და გათვალისწინების საჭიროებაზე. ნახსენებია EBRD-ის მოლოდინი, რომ მისი კლიენტები „განსაზღვრავენ პოტენციურ, გენდერთან დაკავშირებულ და არაპროპორციულ, უარყოფით ზემოქმედებას და იმოქმედებენ შემამსუბუქებელი ზომების შემუშავების მიზნით.“⁷³

საჩივარში ნათქვამია, რომ გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება არ შეიცავს „გენდერულად დაყოფილ მონაცემებს და გენდერული ურთიერთობების, დინამიკისა და უთანასწორობის გარკვეულ ანალიზს პროექტის არეალში“.⁷⁴ საჩივარში აღნიშნულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ გარემოსა და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება განიხილავს ზოგიერთ პოტენციურ გენდერულ ზემოქმედებას, რომელიც დაკავშირებულია ქალთა მიერ მართული ოჯახების დაუცველობასთან და გენდერთან დაკავშირებულ დასაქმების შესაძლებლობებთან, და რომ ამ შეფასებით „არ შეფასდება ყველა კონკრეტული რისკი და გავლენა გენდერთან მიმართებაში.“⁷⁵ შეშფოთება ეხება მოლოდინს, რომ სამუშაო ძალის 75% პროექტის მოქმედების ფარგლებს გარეთ ტერიტორიიდან იქნება, რაც იმას ნიშნავს, რომ მინიმუმ 800 მუშა ჩამოვა რეგიონში, სადაც ადგილობრივი მოსახლეობა დაახლოებით 1400 ადამიანია. შემდეგ საჩივარში

⁷⁰ საჩივარი, პ. 6.6.

⁷¹ საჩივარი, პ. 6.4.

⁷² საჩივარი, პ. 6.5.

⁷³ საჩივარი, პ. 3.6.

⁷⁴ საჩივარი, პ. 7.2

⁷⁵ საჩივარი, პ. 7.2.

მოხსენიებულია ADB CRP ანგარიში დასაშვებობის შესახებ, რომელიც აღიარებს რისკებს „მშრომელთა მასობრივ ნაკადთან“ დაკავშირებით, კერძოდ:

- გამოწვევა სვანური თემების სოციალური ერთიანობისა და ღირებულებების თვალსაზრისით;
- ადგილობრივი ქალების ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების პოტენციური რისკები, ძირითადად, მამაკაცი სამუშაო ძალის შემოღების გამო; და
- არასაკმარისი შემოთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებები, მათ შორის დასკვნა, რომ შემარბილებელი ზომები უფრო მეტად მიზნად ისახავს მუშათა დაცვას, ვიდრე ადგილობრივი თემების ქალთა დაცვას.⁷⁶

მოსარჩელები აღნიშნავენ, რომ EBRD-მა არ „უზრუნველყო გენდერული გავლენის შეფასება და შემარბილებელი ზომები, ასევე სათანადო კონსულტაციები ადგილობრივ დაინტერესებულ მხარეებთან და განსაკუთრებით ადგილობრივ ქალებთან ამ ზემოქმედებასა და შემარბილებელ ღონისძიებებზე“⁷⁷

ბანკის პასუხი

ბანკის მენეჯმენტი თავის პასუხში აღნიშნავს, რომ გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება მოიცავს დეტალურ ალტერნატივის ანალიზს და გენდერულ შეფასებას. რაც შეეხება გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სხვა ასპექტებს, ბანკის მენეჯმენტი ადასტურებს, რომ ეს შეფასებები „განიხილეს სპეციალისტებმა და კონსულტანტებმა, რომლებმაც დაადასტურეს, რომ შესრულების სტანდარტები 1 ... ამ საკითხებთან მიმართებაში, სრულად შესრულდა.“⁷⁸ გენდერულ შეფასებასთან დაკავშირებით, ბანკის მენეჯმენტი აღნიშნავს, რომ „EBRD თანამშრომლობდა დაინტერესებულ მხარეებთან, რათა გასცდნოდა 2014 წლის ESP-ის შესრულების ფარგლებს და შეიმუშავა ტექნიკური თანამშრომლობის პროექტი, პროექტის მხარდასაჭერად, რათა გაუმჯობესდეს თანაბარი შესაძლებლობები გენდერული სამოქმედო გეგმის განვითარებისა და განხორციელების გზით.“⁷⁹

ბანკის მენეჯმენტმა კომენტარი არ გააკეთა კუმულაციური ზემოქმედების ან დაკავშირებული ობიექტების შეფასებასთან დაკავშირებით.

კლიენტის პასუხი

კლიენტი კატეგორიულად ეწინააღმდეგება მოსაზრებას, რომ პროექტმა არ შეაფასა პროექტის ალტერნატივები ან კუმულაციური ზემოქმედება. კლიენტი ირწმუნება, რომ 2015 წლის ESIA „მოიცავდა ნაწილს ალტერნატივების შესახებ, ჰიდრო, მზის, ქარისა და

⁷⁶ საჩივარი, პ. 7.5; ADB, CRP ანგარიში, გვ. 19, პ. 50-51.

⁷⁷ საჩივარი, პ. 7.5.

⁷⁸ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 49.

⁷⁹ ბანკის მენეჯმენტის პასუხი, გვ. 49.

გეოთერმული ვარიანტების მიმოხილვით. გარდა ამისა, შეფასებული იყო სხვა ჰესების ალტერნატივები.⁸⁰ კლიენტი შემდგომ აღნიშნავს, რომ „მიმოხილვა ასევე ჩატარდა 2017 წელს“ და რომ გარემოსდაცვითი და სოციალური დამატებითი პაკეტის მე-10 ტომი „მიზნად ისახავს პროექტის კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებას და რეაგირებას“.⁸¹ კლიენტმა არ მოგვაწოდა კომენტარი დაკავშირებულ ობიექტებთან დაკავშირებით მათი პოზიციის შესახებ.

კლიენტი ასევე ამტკიცებს, რომ გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება შეიცავს საკმარის გენდერულ მონაცემებს, იმოწმებს დოკუმენტს და გენდერთან დაკავშირებულ ზომებს, რომლებიც დადგენილია (ან დამუშავების პროცესშია), კერძოდ:⁸²

- პროექტის სამუშაო ადგილების 15% დაეთმოთ ქალებს;
- გამოყენებული იქნება შრომითი პოლიტიკა, რომელიც მოიცავს თანაბარ შესაძლებლობებს;
- გენდერული ზომები შედის საზოგადოების ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების მართვის გეგმაში (ESMP); და
- შეიქმნა სათემო ინვესტიციის პროგრამა, რომელიც იმუშავებს გენდერულ საკითხებზე და უზრუნველყოფს ქალების თანაბარ/სათანადო წარმომადგენლობას საზოგადოების ინვესტიციის პროგრამის კომიტეტებში.

4.2.2. პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 1-ის მოთხოვნები

4.2.2.1. კუმულაციური ზეგავლენა და დაკავშირებული ობიექტები

რამდენიმე PR შეეხება კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების აუცილებლობას. PR 1-ის პუნქტი 9 განსაზღვრავს, რომ „შეფასების პროცესი განიხილავს პროექტის ერთობლივ ზემოქმედებას სხვა შესაბამისი წარსულის, აწმყოს ან უახლესი განვითარებული მოვლენების ზემოქმედებასთან კომბინაციაში, ისევე როგორც, დაუგეგმავ, მაგრამ პროგნოზირებად იმ საქმიანობასთან ერთად, რომელიც დაშვებულია იმ პროექტის მიერ, რომელიც შეიძლება განხორციელდეს მოგვიანებით ან განსხვავებულ ადგილას.“⁸³

PR 3-ის (რესურსების ეფექტურობა და დაბინძურების პრევენცია და კონტროლი) პუნქტის 19 მიხედვით, კლიენტს „მოეთხოვება მხედველობაში მიიღოს წყლის ამოღების პოტენციური კუმულაციური ზემოქმედება მესამე მხარის მომხმარებლებსა და ადგილობრივ ეკოსისტემებზე“⁸⁴ და PR 6 (ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და ცოცხალი ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა), პუნქტში 8 კუმულაციურ

⁸⁰ კლიენტის პასუხი, გვ. 52.

⁸¹ კლიენტის პასუხი, გვ. 52.

⁸² კლიენტის პასუხი, გვ. 53.

⁸³ 2014 ESP, PR1, პ. 9.

⁸⁴ 2014 ESP, PR3, პ. 19.

ზეგავლენასთან დაკავშირებით ნათქვამია, რომ კლიენტმა, „უნდა გაითვალისწინოს პირდაპირი, ირიბი და კუმულაციური ზეგავლენები და პროექტის ფარგლებში გამოყენებული შემარბილებელი ზომების ეფექტურობა და მიზანშეწონილობა.“⁸⁵

PR 1, პუნქტი. 9 (8) განსაზღვრავს დაკავშირებულ ობიექტებს „როგორც საქმიანობას ან ობიექტებს, რომლებიც დაკავშირებულია საქმიანობასთან ან ობიექტებთან, რომლებიც არ არის პროექტის ნაწილი, მაგრამ შეიძლება პირდაპირ ან არა პირდაპირ იმყოფებოდეს პროექტის გავლენის ქვეშ, არსებობდეს მხოლოდ პროექტის გამო, ან შეიძლება პროექტისათვის რისკს წარმოადგენდეს.“⁸⁶ მასში ნათქვამია, რომ გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესმა უნდა განსაზღვროს და დაახასიათოს შესაბამის ობიექტებთან დაკავშირებული პოტენციურად მნიშვნელოვანი გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხები. PR 1 პუნქტი. 9 (8) ასევე აღნიშნავს, რომ:

ეს დაკავშირებული საქმიანობა ან ობიექტები შეიძლება არსებითი იყოს პროექტის სიცოცხლისუნარიანობისათვის და ასევე შეიძლება იყოს კლიენტის კონტროლის ქვეშ ან მესამე მხარის მიერ ხორციელდებოდეს ან მესამე მხარეს ეკუთვნოდეს. იქ, სადაც კლიენტს არ შეუძლია კონტროლი ან გავლენის მოხდენა ამ საქმიანობაზე ან ობიექტებზე, გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესმა უნდა განსაზღვროს ის შესაბამისი რისკები, რასაც ისინი წარმოადგენს პროექტისთვის. იმ შემთხვევაში, როდესაც განსაზღვრულია პოტენციურად მნიშვნელოვანი უარყოფითი გარემოსდაცვითი და/ან სოციალური რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია მესამე მხარის საქმიანობასთან ან ობიექტებთან, კლიენტმა უნდა ითანამშრომლოს შესაბამის მესამე მხარესთან, რათა მართოს და შეარბილოს ეს რისკები.⁸⁷

4.2.2.2. პროექტის ალტერნატივები

PR1-ის პუნქტში 10(9) აღნიშნულია, რომ ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასება A კატეგორიის პროექტებისათვის „მოიცავს პროექტის ფარგლების განსაზღვრის ეტაპს პროექტთან დაკავშირებული მომავალი პოტენციური გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედების განსაზღვრისათვის. ESIA მოიცავს ასეთი ზემოქმედების წყაროს ტექნიკურად და ფინანსურად მისაღები ალტერნატივების შემოწმებას, მათ შორის არასაპროექტო ალტერნატივას და კონკრეტული შემოთავაზებული სამოქმედო კურსის შერჩევის დოკუმენტურ დასაბუთებას.“⁸⁸ მოცემული დებულების შინაარსის გათვალისწინებით, ნაგულისხმევია, რომ ალტერნატივების ანალიზმა უნდა გაითვალისწინოს გარემოზე და სოციალური ზემოქმედება გარემოზე და სოციალური ზეგავლენის შეფასების პროცესში.

⁸⁵ 2014 ESP, PR6, პ. 8.

⁸⁶ 2014 ESP, PR1, პ. 9.

⁸⁷ 2014 ESP, PR1, პ. 9.

⁸⁸ 2014 ESP, PR1, პ. 10.

EBRD-ის სახელმძღვანელოში ჰესებისათვის⁸⁹ მოცემულია შემდგომი განმარტებები იმის თაობაზე, თუ რას მიიჩნევს ბანკის მენეჯმენტი PR 1 ალტერნატივის მოთხოვნების სწორ შესრულებად. სახელმძღვანელო განმარტავს, რომ ადგილმდებარეობის შერჩევა და ალტერნატიული მდებარეობების შეფასება უნდა განხორციელდეს პროექტის კონცეფციის ეტაპზე. ასევე, სახელმძღვანელო მითითებით, ალტერნატივების შეფასება უნდა შეეხებოდეს:

- შემოთავაზებული სქემის ენერგიის წარმოების ალტერნატივები (მათ შორის, როგორც ჰიდრო და არაჰიდროპროექტები, ასევე არასაპროექტო ალტერნატივა) და
- ალტერნატივები და ვარიანტები, რომლებიც გათვალისწინებული იყო და განიხილებოდა ტექნიკურ და ეკოლოგიურ და სოციალურ ჯგუფებს შორის პროექტის მომზადების დროს, ადგილმდებარეობის, ზომის, სტრუქტურული დიზაინის, მშენებლობის პრინციპების და სქემის მუშაობის ოპტიმიზაციისას.⁹⁰

გარდა ამისა, ჰიდროენერგეტიკული სქემების ოპტიმიზაციასთან დაკავშირებით, EBRD სახელმძღვანელო ჰესებისთვის მითითებს, რომ:

ჰიდროენერგეტიკული სქემების ოპტიმიზაცია გულისხმობს ადრეულ დიალოგს პროექტის მომზადებაში მონაწილე ტექნიკურ და გარემოსდაცვით და სოციალურ სპეციალისტებს შორის. ასეთი დიალოგი უნდა შედგეს პროექტის შემუშავების დასაწყისში და უნდა იყოს დოკუმენტირებული, განსაკუთრებით სხვადასხვა ალტერნატივების გათვალისწინებით. [...] სადაც EBRD-ის მოთხოვნების გატარება ხდება გვიან, პროექტის დაგეგმვის ან მშენებლობის ეტაპებზე, განხილული უნდა იყოს ტექნიკური და ეკოლოგიური და სოციალური შეფასებების კოორდინაცია ადრეულ ფაზებში.⁹¹

4.2.2.3. გენდერული შეფასება

EBRD-ის 2014 წლის ESP-ის პუნქტში 10 მოცემულია ბანკის მოლოდინი კლიენტებისადმი გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებით:

EBRD მოელის თავისი კლიენტებისაგან, რომ ისინი მოახდენენ ნებისმიერი პოტენციური, გენდერულ საკითხთან დაკავშირებული და არაპროპორციული, უარყოფითი ზემოქმედების იდენტიფიცირებას და აიღებენ ვალდებულებას შეიმუშაონ შემარბილებელი ღონისძიებები მათ შესამცირებლად. საჭიროების შემთხვევაში, კლიენტებს დაეკისრებათ ვალდებულება, გაზარდონ პროექტების პოზიტიური გავლენა გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობისათვის შესაძლებლობათა

⁸⁹ ამ ანგარიშში მოყვანილი ESP სახელმძღვანელო მითითებების მიზანი 2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული ვალდებულებების მასშტაბის გარკვევეა (EBRD-ის მიერ განსაზღვრული) და არა ბანკის მიერ ახალი ვალდებულებების განსაზღვრა.

⁹⁰ EBRD, გარემოსდაცვითი და სოციალური სახელმძღვანელო მითითება ჰიდროენერგეტიკული პროექტებისათვის, გვ. 9-10.

⁹¹ EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური სახელმძღვანელო მითითება ჰიდროენერგეტიკული პროექტებისათვის, გვ. 10.

თანასწორობისა და ქალთა სოციო-ეკონომიკურ გაძლიერების ხელშეწყობით, კერძოდ, ფინანსების, მომსახურებისა და დასაქმების ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით.⁹²

PR 1 პუნქტი. 8 ასევე უფრო ფართოდ მიუთითებს იმაზე, რომ „*შეიძლება კლიენტისათვის საჭირო იყოს მისი გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების შევსება შემდგომი კვლევით, რომელიც ფოკუსირებულია კონკრეტულ რისკებსა და ზემოქმედებაზე, როგორებიცაა ... გენდერული საკითხები.*“⁹³

EBRD-ის სახელმძღვანელოში⁹⁴ ჰესებისთვის მოცემულია შემდგომი მითითებები, რათა კლიენტებს დაეხმარონ PR1-ით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებაში. სახელმძღვანელოს მითითებით, გენდერული ხარვეზების გამოვლენა ხდება პროექტის კონცეპციის ეტაპზე.⁹⁵ ასევე, მიზანშეწონილობის შეფასების ეტაპზე, EBRD-ის სახელმძღვანელო ჰესებისათვის მიგვანიშნებს, რომ გარემოსდაცვითი და სოციალური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევა მოიცავდეს:

- „სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა და მოსახლეობის შემადგენლობა, სქესის მიხედვით დაყოფილი მონაცემების ჩათვლით;“ და
- „პოტენციური სოციალურ-ეკონომიკური გავლენის ანალიზი მოსახლეობის არსებულ საქმიანობაზე და პირობებზე (როგორიცაა წვდომა დასაქმებაზე და უნარები, ფინანსები, მომსახურება), დიფერენცირებული სქესის და დაუცველი ჯგუფების მიხედვით“.⁹⁶

ბოლოს, სახელმძღვანელო მითითებით, *„ჰიდროენერგეტიკული სქემების შემუშავებასთან დაკავშირებული ყველა პოტენციური რისკი და შესაძლებლობა, რომლებიც დაკავშირებულია ჰიდროენერგეტიკული სქემების განვითარებასთან ან გამოყენებასთან, ასევე უნდა იყოს მკაფიოდ და სისტემურად განსაზღვრული მათი შეფასების ფარგლებში.“*⁹⁷

PR10, პუნქტი 10 ასევე მოითხოვს, რომ კლიენტებმა მიიღონ კონკრეტული ზომები დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის აქტივობებში ქალთა ეფექტური მონაწილეობის ხელშესაწყობად - იქნება ეს განსხვავებული და/ან ცალკეული ჩართულობის ფორმები⁹⁸ - სადაც ისინი შეიძლება განსხვავებულად ან

⁹² 2014 ESP, პ. 10.

⁹³ 2014 ESP, PR1, პ. 8.

⁹⁴ ამ ანგარიშში მოყვანილი ESP სახელმძღვანელო მითითებების მიზანი 2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული ვალდებულებების მასშტაბის გარკვევევია (EBRD-ის მიერ განსაზღვრული) და არა ბანკის მიერ ახალი ვალდებულებების განსაზღვრა.

⁹⁵ EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური სახელმძღვანელო მითითება ჰიდროენერგეტიკული პროექტებისათვის, გვ. 10.

⁹⁶ EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური სახელმძღვანელო მითითება ჰიდროენერგეტიკული პროექტებისათვის, გვ. 6.

⁹⁷ EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური სახელმძღვანელო მითითება ჰიდროენერგეტიკული პროექტებისათვის, გვ. 9.

⁹⁸ პუნქტის 11 სქოლიო 8, 2014 წლის ESP-ის მიზნებისთვის განმარტავს, რომ „დაუცველი ჯგუფები ნიშნავს იმ ადამიანებს, რომლებიც, გენდერული იდენტობის, ეთნიკური წარმომავლობის, ასაკის, უნარშეზღუდულობის, ეკონომიკურად არასაზარბიელო მდგომარეობის ან სოციალური სტატუსის

არაპროპორციულად განიცდიან პროექტის ზეგავლენას ხანმოკლეობის ან მოწყვლადი სტატუსის გამო.

PR 10, პუნქტი 12 დამატებით მოითხოვს, SEP დოკუმენტურად ასახავდეს, „როგორ განხორციელდება კონსულტაციები სხვადასხვა ჯგუფებთან თემში, იმის განსაზღვრით, თუ რა ღონისძიებები განხორციელდება მონაწილეობისთვის ბარიერების მოსახსნელად,“ გენდერული მოსაზრებების საფუძველზე შექმნილი ბარიერების ჩათვლით.⁹⁹

4.2.3. შესაბამისობის შეფასება და დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვის ToR მოიცავს შემდეგ კითხვებს EBRD-ის PR-ის შესაბამისობის შესაფასებლად:

- უზრუნველყო თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა, რომ კლიენტმა ჩაეტარებინა ნენსკრა ჰესის ადეკვატური ეკოლოგიური და სოციალური შეფასება, რაც პროექტის პოტენციური ზემოქმედების შესაბამისი და პროპორციული იქნებოდა, მათ შორის:
 - კუმულაციური პროექტის გავლენა და საკითხები, რომლებიც მითითებულია PR 1 პუნქტში. 7 (გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საფუძველი და ზოგადი მოთხოვნები);
 - გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროპორციულობა (PR 1, პუნქტი 8);
 - დამატებითი ობიექტებისა და კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება (PR 1 პუნქტი 9);
 - მოთხოვნები A კატეგორიის პროექტების მიმართ (PR 1 პუნქტი 10);
 - ეკოლოგიური და სოციალური მენეჯმენტის სისტემები (PR 1 პუნქტი 15); და
 - დამატებითი მოთხოვნები კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების შესახებ, როგორც ეს მოცემულია PR 3 პუნქტში 19 (კუმულაციური ზემოქმედება წყლის მოპოვებაზე) და PR6 პუნქტი 8 [კუმულაციური ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე].
- უზრუნველყო თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა გარემოზე ზემოქმედების შეფასება დაკავშირებული ობიექტებისათვის:
 - დანართი 2 2014 წლის ESP-ის (A კატეგორიის პროექტები);
 - PR 1 პუნქტი 7 (გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საფუძველი და ზოგადი მოთხოვნები); და
 - PR 1 პუნქტი. 9 (დაკავშირებული ობიექტებისა და კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება).

ნიშნით, შეიძლება პროექტის უფრო მეტად არასახარბიელო ზემოქმედების ქვეშ იყვნენ, ვიდრე სხვები, და რომლებსაც შეიძლება შეზღუდული უნარები ჰქონდეთ პრეტენზიის წარდგენის ან პროექტისგან სარგებლის მიღების თვალსაზრისით.”

⁹⁹ 2014 ESP, PR 10 პ. 10.

- შეასრულა თუ არა, ბანკის მენეჯმენტმა თავისი ვალდებულებები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ პროექტის ალტერნატივები საკმარისად ყოფილიყო შეფასებული გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებისას, PR 1 პუნქტის 10 შესაბამისად?
- შეასრულა თუ არა, ბანკის მენეჯმენტმა თავისი ვალდებულებები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ გენდერული ზემოქმედების შეფასება ჩატარებულიყო ნენსკრა ჰესის ეკოლოგიური და სოციალური შეფასების ფარგლებში, PR 1 პუნქტის 8 (გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროპორციულობა) და პუნქტების 17-20 შესაბამისად (ESMP)?

შესაბამისობის შეფასება შეისწავლის კლიენტის გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასების მიდგომის ბანკისმიერ შეფასებას, რადგან იგი ეხება კუმულაციურ ზემოქმედებას; დაკავშირებული ობიექტებს პროექტის ალტერნატივებს და გენდერულ საკითხებს. შესაბამისობის მიმოხილვა აფასებს ბანკმა

- გამოავლინა ხარვეზები და მაკორექტირებელი ზომები თუ არა, რომლებიც უნდა განხორციელდეს კლიენტის მიერ PR1 მოთხოვნების შესასრულებლად; და
- გამოიყენა მაკორექტირებელი მოქმედებების განხორციელების მიმდინარე, მნიშვნელოვანი განხილვა და მონიტორინგი გარემოსდაცვითი და სოციალური პროცესების დასკვნის გზით თუ არა.

4.2.3.1. კუმულაციური ზეგავლენა

CIC-მ და LTA-მ გამოავლინეს პროექტის კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების საჭიროება დამატებითი E&S კვლევის საშუალებით, როგორც პროექტის 2014 წლის ESP-თან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად, ასევე 2015 ESIA კონსულტაციების დროს წამოჭრილ პრობლემებზე პასუხის გასაცემად; თემის წევრებმა შეშფოთება გამოთქვეს რამოდენიმე პროექტის კუმულაციურ გავლენასთან დაკავშირებით კაშხლის უსაფრთხოების, წყალდიდობებისა და მეწყერის რისკების თვალსაზრისით რეგიონში. დამფინანსებლებმა მოსთხოვეს კლიენტს მოემზადებინა CIA, როგორც დამატებითი პაკეტის მე-10 ტომი.

დამატებითი E&S კვლევების მიხედვით, კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების საერთო მიზანია „ნენსკრას პროექტთან დაკავშირებული რისკების და გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებების დადგენა, რომელმაც არსებული, დაგეგმილი და გონივრულად პროგნოზირებული მოვლენების კონტექსტში, შესაძლოა წარმოქმნას კუმულაციური ზემოქმედებები, რამაც შესაძლოა რისკის ქვეშ დააყენოს პროექტის და ენგურის აუზის საერთო გრძელვადიანი გარემოსდაცვითი, სოციალური და ეკონომიკური მდგრადობა.“¹⁰⁰ დამატებითი E&S კვლევებში ასევე აღნიშნულია:

¹⁰⁰ დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 10 კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება გვ. ii.

არსებული, დაგეგმილი და გონივრულად პროგნოზირებადი მოვლენები, რომელმაც შესაძლოა წარმოქმნას საერთო/კუმულაციური ზემოქმედებები ნენსკრას პროექტთან დაკავშირებით და რომელიც განხილულია წინამდებარე ანგარიშში, მოიცავს შემდეგს:

- i. ხუდონის ჰესი, რომელიც მდებარეობს ნენსკრადან ქვედა ბიეფზე მდინარე ნენსკრას და ენგურის შეერთების ადგილზე;
- ii. ენგურის არსებული წყალსაცავი
- iii. სხვადასხვა მცირე მოდინებაზე მომუშავე ჰიდროენერგეტიკის ელექტროსადგურები, რომელიც დაგეგმილია ენგურის წყალსაკრებში, და
- iv. ნენსკრას გადამცემი ხაზი, რომელიც მოახდენს პროექტით გენერირებული ელექტროენერგიის ევაკუაციას (და რომელიც არის დაკავშირებული ობიექტი).

ასევე გათვალისწინებულია გარეშე ღონისძიებები - სატყეო მეურნეობა, სამთო საქმე და ტურიზმი, და ეკოლოგიური სტრესების ფაქტორები - მათ შორის კლიმატის ცვლილება და ბუნებრივი კატასტროფები.¹⁰¹

ენგურის წყალგამყოფში სხვა არსებული, დაგეგმილი და გონივრულად პროგნოზირებადი მოვლენების იდენტიფიცირების მიზნით, კლიენტმა კონსულტაცია გაიარა საქართველოს ენერგეტიკის სამინისტროსთან.¹⁰²

ამასთან, სატყეო, ტურიზმის, სამთო და სამტეხლო საქმიანობის იდენტიფიკაცია გამომდინარეობდა რაჭის, ლეჩხუმისა და სვანეთის დაცული ტერიტორიის 2015 წლის ტექნიკური განხორციელებადობის კვლევიდან, რომელიც მომზადდა Kreditanstalt für Wiederaufbau-ს, ორგანიზაციის მიერ, რომელიც ორიენტირებულია კლიმატის დაფინანსების საქმიანობაზე.¹⁰³ მიუხედავად იმისა, რომ CIA-ს დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის საქმიანობა გულისხმობს შეხვედრებს ენერგეტიკის სამინისტროსა და რეგიონული ჰიდროენერგეტიკული პროექტების დირექტორებთან პოტენციური კუმულაციური ზემოქმედების განსახილველად, CIA არ გვთავაზობს სხვა წყაროს ან მტკიცებულებას, რომ კლიენტმა გაიარა კონსულტაციები შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებთან ან მეიჯარეებთან, Kreditanstalt für Wiederaufbau ანგარიშში მოცემული ინფორმაციის დასადასტურებლად, ან ექსტრაქტული, ან ბუნებრივი რესურსების პროექტების გონივრულად პროგნოზირებადი მოვლენების იდენტიფიცირების და განხილვის მიზნით.¹⁰⁴

მიუხედავად იმისა, რომ ჰესის განვითარების იდენტიფიცირების მიდგომა ადეკვატურია, ვინაიდან ის ითვალისწინებდა საჯარო ინფორმაციის დადასტურებას შესაბამის ორგანოებთან, იგივე არ შეიძლება ითქვას ბუნებრივი რესურსების განვითარების სხვა საქმიანობებზე, სადაც არ არსებობს მტკიცებულება, რომ კლიენტი ცდილობდა

¹⁰¹ დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 10 კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება გვ. ii.

¹⁰² დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 10 კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება გვ. ii.

¹⁰³ დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 10 კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება, გვ. 22.

¹⁰⁴ დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 7 “დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა,” გვ. 12.

გადაამოწმებინა და განეხილებინა საჯაროდ ხელმისაწვდომი ინფორმაცია. დაგეგმილი საქმიანობები - სამთო-მოპოვებითი, სამტეხრო და სატყეო მეურნეობები - არ არის დაბალი ზემოქმედების საქმიანობა. ამ საქმიანობამ შეიძლება საგრძნობი ზეგავლენა იქონიოს წყალმომარაგებაზე, შექმნას გეოლოგიური რისკები, შეზღუდოს მიწის რესურსებზე წვდომა და გამოიწვიოს ზემოქმედება ჰაერის მტვრის გაზრდის, ხმაურის დაბინძურების და სხვა დარღვევების შედეგად. უფრო მეტიც, მრავალრიცხოვანი სამშენებლო ძალის შემოყვანამ პროექტის არეალში შეიძლება დიდი მასშტაბის სოციალური ზემოქმედება იქონიოს არსებული ადგილობრივი მოსახლეობის რაოდენობის გათვალისწინებით. სამთო და სამტეხლო საქმიანობის მძიმე გავლენის გათვალისწინებით, CIA-ს უნდა ჰქონოდა უფრო ყოვლისმომცველი მიდგომა იმის დასადგენად, თუ რა იყო „გონივრულად პროგნოზირებადი“ ასეთი საქმიანობის თვალსაზრისით.

გარდა ამისა, კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებისას კლიმატის ცვლილებები შეფასდა, როგორც „გარემოსთან დაკავშირებული სტრესის ფაქტორი“. ვინაიდან პროექტის კლიმატის ცვლილების რისკის შეფასება მიმდინარეობდა CIA-ს მომზადების დროს,¹⁰⁵ გაუგებარია, როგორ შეძლებდა კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებას ადეკვატურად აესახა კლიმატის ცვლილების პოტენციური შედეგები. იმის გათვალისწინებით, რომ *”CIA ვითარდება და გლობალური პრაქტიკის ერთიანი მიღებული მიდგომა არ არსებობს”*,¹⁰⁶ GIP სტანდარტები CIA-ს კონტექსტში კლიმატის ცვლილებებზე რეაგირებისთვის ხელმისაწვდომი არ არის, რაც ხელს უშლის ბანკის შესაბამისობის ანალიზს 2014 წლის ESP-ით. ვინაიდან კლიმატის ცვლილება იყო ერთ – ერთი მთავარი საკითხი, რომელიც პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფმა თემებმა წამოიწიეს, ამ საკითხს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს ბანკის მენეჯმენტის მხრიდან, რათა უზრუნველყოფილი იქნას CIA-ს განახლება კლიმატის რისკის შეფასების დასრულების შემდეგ.

შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 1-თან (კუმულაციური ზეგავლენა) მიმართებაში, რადგან ბანკის მენეჯმენტმა სწორად დაადგინა CIA-ს საჭიროება ხარვეზების ანალიზის დროს, მაგრამ არ შეეცადა დარწმუნებულიყო, რომ CIA აკმაყოფილებდეს PR 1-ის მოთხოვნებს. საბოლოოდ ბანკის მენეჯმენტმა დაამტკიცა პროექტი, ყველა გონივრულად პროგნოზირებადი ექსტრაქტული ან სატყეო საქმიანობის იდენტიფიკაციის შესახებ სათანადო კვლევის გარეშე.

¹⁰⁵ დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 5, „ჰიდროლოგიისა და წყლის ხარისხის ზემოქმედების შეფასება“: „სპეციალური კლიმატური ცვლილებებით გამოწვეული რისკების შეფასება, რომელიც ამჟამად მიმდინარეობს საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკების შესაბამისად“, დამატებითი E&S კვლევები ტ. 5 „ჰიდროლოგიისა და წყლის ხარისხის ზემოქმედების შეფასება“ გვ. 124.

¹⁰⁶ IFC კარგი პრაქტიკის სახელმძღვანელო. კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება და მართვა: სახელმძღვანელო მითითებები კერძო სექტორის განვითარებად ბაზრებზე, აგვისტო 2013, გვ. 21.

4.2.3.2. დაკავშირებული ობიექტები

დამატებითი E&S კვლევები განსაზღვრავს დაკავშირებულ ობიექტებს, როგორც „ინფრასტრუქტურას და სამუშაოებს, რომლებსაც არ დააფინანსებენ ჰესის კომპლექსის პროექტის დამფინანსებლები, როგორც პროექტის შემადგენელ ნაწილს, და რომელთა არსებობა და სიცოცხლისუნარიანობა დამოკიდებულია ჰესის პროექტზე და რომელთა მიერ მოწოდებული პროდუქცია და სერვისები არსებითია ჰესის პროექტის წარმატებული ექსპლუატაციისთვის.“¹⁰⁷

დამატებითი E&S კვლევების შედეგად გამოვლენილია პროექტთან დაკავშირებული ერთი ობიექტი: 220 კვ გადამცემი ხაზი, რომელიც დაკავშირებს პროექტის ელექტროსადგურს ნენსკრას ხეობაში მდებარე ახალ ქვესადგურთან, რომელიც მიზნად ისახავს ნენსკრას სქემით წარმოებული ელექტროენერგიის **ევაკუაციას/evacuate** და მიერთების შესაძლებლობას ეროვნულ ქსელთან.¹⁰⁸ საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა (სამთავრობო ელექტროენერგეტიკული კომპანია) შეიმუშავებს, ააშენებს, დაამონტაჟებს, ექსპლუატაციაში შეიყვანს, იქნება მფლობელი და ამუშავებს და შეინახავს ამ გადამცემი ხაზსა და მისი დამაკავშირებელ საშუალებებს.

LTA-ს და დამფინანსებლის თხოვნის საფუძველზე, კლიენტმა დაადასტურა, რომ საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა განახორციელებს გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას და მიწის შესყიდვის პროცესებს ამ შემოთავაზებული გადამცემი ხაზისთვის, EBRD-ის და სხვა დამფინანსებლის გარემოსდაცვითი და სოციალური დაცვის პოლიტიკის გათვალისწინებით. გარდა ამისა, ბანკისა და LTA-ს თხოვნების გათვალისწინებით, პროექტის CIA-მ მოიცვა მაღალი დონის შეფასება გადამცემი ხაზის პირდაპირი და კუმულაციური ზემოქმედების შესახებ.¹⁰⁹

ელექტროგადამცემი ხაზი არის დაკავშირებული ობიექტი, რომელსაც კლიენტი არ აკონტროლებს. შესაბამისად, იმის უზრუნველყოფა, რომ საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა განახორციელებს ეკოლოგიური და სოციალური ზემოქმედების შეფასებას და მიწის შეძენის პროცესს, რომელიც აკმაყოფილებს EBRD-ის გარემოსდაცვით

¹⁰⁷ დამატებითი E&S კვლევები ტ. 2 პროექტის აღწერა გვ.31.

¹⁰⁸ მიუხედავად იმისა, რომ პროექტის განსაზღვრის შესახებ დამატებითი E&S კვლევების ტომი 2 მოიცავს - ცხრილში, რომელიც აჯამებს პროექტს და მასთან დაკავშირებულ ობიექტებს - დროებით ინფრასტრუქტურას, როგორც დაკავშირებული ობიექტების ნაწილს და მისასვლელი გზებს მშენებლობისა და ტექნიკური მომსახურებისთვის, იგივე ტომი მოიხსენიებს ამ ინფრასტრუქტურას, „პროექტის კომპონენტებად“ და დამატებითი ობიექტების მითითებისას, ტომი 2 ახსენებს მხოლოდ ქსელის შეერთებას და ელექტროგადამცემი ხაზს, ხოლო ტომი 3 დამატებითი E&S კვლევები გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასებაში ახსენებს მხოლოდ გადამცემი ხაზს. „პროექტის კომპონენტები“ და დამატებითი ობიექტების მითითებისას, ტომი 2 ახსენებს მხოლოდ ქსელთან დაკავშირებას და ელექტროგადამცემი ხაზს, ხოლო ტომი 3 დამატებითი E&S კვლევების შესახებ გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედების შეფასება ახსენებს მხოლოდ გადამცემ ხაზს. ტ. 2, გვ. 82; ტ. 3, გვ. 5

¹⁰⁹ დამატებითი E&S კვლევები, ტ. 10 კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება გვ. 16-13. ტ. 10-ის მიხედვით, TI-ის კუმულაციური ზემოქმედება სავარაუდოდ შეეხება ტყის რესურსებს, ფრინველის სახეობებს, მიწის შეძენას, დასაქმებას და საზოგადოებრივ ინფრასტრუქტურას.ტ. 10, გვ. 16-13.

და სოციალურ სტანდარტებს, წარმოადგენს მესამე მხარესთან თანამშრომლობის გონივრულ ძალისხმევას პოტენციური გარემოსდაცვითი და სოციალური რისკების მართვისა და შემცირების მიზნით, როგორც ამას მოითხოვს PR 1-ის პუნქტი 9. გადამცემი ხაზის ჩართვა CIA-ში ასევე წარმოადგენს ადეკვატურ მიდგომას პოტენციური ზემოქმედების იდენტიფიცირებისთვის, რაც გადამცემმა ხაზმა შეიძლება მოახდინოს პროექტზე, 2014 წლის ESP-ის იგივე დებულების შესაბამისად და ასახავს EBRD-ის ძალისხმევას რომ ამ დაკავშირებული ობიექტი ეფექტურად იქნეს გათვალისწინებული.

შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი შესაბამისობაშია 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებთან, PR1, პუნქტი 9 (დაკავშირებული ობიექტები), რადგან ბანკი ადეკვატურად ცდილობდა დარწმუნებულიყო, რომ კლიენტმა შეასრულა დაკავშირებული ობიექტების შეფასების მოთხოვნები.

4.2.3.3. პროექტის ალტერნატივები

დამატებითი E&S კვლევების (პროექტის აღწერა) მე-2 ტომი წარმოადგენს პროექტის ალტერნატივების ანალიზს, აჯამებს მიდგომას და საფუძველს. დამატებითი E&S კვლევების თანახმად, „პროექტის მომზადების ადრეულ ეტაპებზე, როდესაც ხდებოდა კაშხლის ადგილმდებარეობის, ტიპის და სიმაღლის შერჩევა, გარემოსდაცვითი და სოციალური ასპექტები მხედველობაში იყო მიღებული საინჟინრო ჯგუფის მიერ“¹¹⁰ და რომ ალტერნატივების ანალიზი დოკუმენტურად გაფორმებულია ორ ტექნიკურ-ეკონომიკური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევაში, რომელიც ჩატარდა საერთაშორისო საინჟინრო ფირმის მიერ. მე-2 ტომის თანახმად, ორი დასაბუთების კვლევა, რომელშიც ალტერნატივების ანალიზი დოკუმენტურად დადასტურებულია, კონფიდენციალურია; თუმცა, მითითებულია, რომ 2015 წლის ESIA აჯამებს იმ ანალიზს, რომელიც ჩატარდა ამ ადრეულ ეტაპებზე.¹¹¹

ამრიგად, დამატებითი E&S კვლევების ჩატარების დროს, შემოთავაზებული პროექტის ადგილის (მაგ., ნენსკრას და ნაკრას ხეობებში) შერჩევა, ტექნოლოგია (მაგ. ჰიდროელექტროენერგია რეზერვუარით) და საწყისი პროექტირება (მაგ. ქვაყრილი კაშხალი, 125 მ. სიმაღლის) უკვე დასრულებული იყო. ალტერნატივების განხილვისას, დამატებითი კვლევების პროექტის აღწერის ტომში განმარტებულია, რომ:

მოცემული თავის ამოცანა არ არის შემდგომში დასაბუთოს, თუ რატომ არის ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის შემოთავაზებული პროექტი ყველაზე მცირე ზემოქმედების მქონე ალტერნატივა იმ ენერგეტიკული მიზნების მისაღწევად, რომლებიც მოთხოვნილია მთავრობის მიერ. **აქ არსებობს სხვა მოსაზრებები, როგორიცაა პოლიტიკური უპირატესობა (მაგ. იმპორტირებულ ელექტროენერგიაზე**

¹¹⁰ დამატებითი E&S კვლევები ტ. 2 პროექტის აღწერა, გვ. 7.

¹¹¹ დამატებითი E&S კვლევები ტ. 2 პროექტის აღწერა, გვ. 7.

და თბოსადგურების სამუშაოდ საჭირო წიაღისეულ საწვავზე დამოკიდებულების შემცირება), რომლებსაც აქვთ და ექნებათ პრიორიტეტი. ალტერნატივების მოცემული ანალიზის ამოცანები შემდეგია:

- არჩეული ალტერნატივების (ტექნოლოგია, ადგილმდებარეობა, საპროექტო გადაწყვეტა) შერჩევის საფუძვლის აღწერა
- იქ, სადაც შერჩეულია ალტერნატივები, რომლებიც არაოპტიმალურია გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით, მათი შერჩევის დასაბუთების დოკუმენტირება.
- იმ ინფორმაციის მიწოდება, რომელიც გამოადგება ანალიზის მკვლევარებს, რომლებიც მომავალში ისურვებენ გადამოწმონ ანგარიშის დასკვნები ან გამოიყენონ თავისი საკუთარი მეთოდები ალტერნატივების შედარებისთვის.¹¹²

ეს განცხადებები დამატებითი E&S კვლევებიდან შესაბამისობის პერსპექტივიდან იძლევა შემდეგ დაკვირვებებს:

- არ არის განმარტებული, თუ როგორ „გათვალისწინა გარემოსდაცვითი და სოციალური ასპექტები ინჟინერიის ჯგუფმა კაშხლის ადგილმდებარეობის, ტიპისა და სიმაღლის შერჩევისას“, პროექტის მომზადების ადრეულ ეტაპზე ან ტექნიკურ-ეკონომიკური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის დროს. 2011 წლის და 2015 წლის ESIA-ს გადასინჯვამ და LTA-ს მიერ ჩატარებულმა ხარვეზების ანალიზმა დაადასტურა, რომ **გარემოსდაცვითი და სოციალური ინდიკატორები არ იქნა ასახული ალტერნატივების თავდაპირველ ანალიზში.** მიუხედავად იმისა, რომ დამატებითი E&S კვლევები მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის პროექტის გარემოზე და სოციალურ ზემოქმედებაზე და გავლენას ახდენს პროექტის დიზაინის ზოგიერთ მნიშვნელოვან ასპექტზე (მაგ., ელექტროსადგურის განლაგება და კაშხლის მიმართულება), პოტენციური გარემოსდაცვითი და სოციალური ზეგავლენა არ იქნა გათვალისწინებული ისეთი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღებისას, როგორიცაა კაშხლის ადგილმდებარეობა, ტიპი ან სიმაღლე; მათი განხილვა არც ენერგიის წარმოების ალტერნატივების ანალიზის დროს მომხდარა.
- დამატებითი E&S კვლევებში წარმოდგენილი ალტერნატივების ანალიზი ამართლებს ქვე-ოპტიმალურ ალტერნატივებს მხოლოდ გარემოსდაცვითი მოსაზრებების შეფასებით, **2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული სოციალური მოსაზრებების გამოტოვებით.** სოციალური ზემოქმედება წარმოადგენს გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ფუნდამენტურ კომპონენტს და ასევე უნდა ყოფილიყო ემოქმედა ალტერნატივების შერჩევაზეც.

დაბოლოს, რადგან PR 1-ის პუნქტის 10 მოთხოვნაა „ტექნიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა“, ასევე აღსანიშნავია, რომ IFC-მ და მსოფლიო ბანკმა გამოაქვეყნეს ხარჯების ანალიზის ანგარიშები, ამ მხრივ განსხვავებული დასკვნებით.

¹¹² დამატებითი E&S კვლევები ტ. 2 პროექტის აღწერა, გვ. 7.

საქართველოს მთავრობამ ჩართო IFC, როგორც ნენსკრას პროექტის გარიგების მრჩეველი. IFC-მ საერთაშორისო კონსულტანტს დაავალა შეესრულებინა პროექტის ხარჯ-სარგებლის ანალიზი, რომელიც 2017 წელს გამოქვეყნდა და რომელმაც დაასკვნა:

ჩვენი ანალიზი აჩვენებს, რომ პროექტი გამართლებულია ხარჯ-სარგებლით. მოლაპარაკებული ტარიფი ელექტროენერგიის შესყიდვის ხელშეკრულებაში (PPA) რეალურ პირობებში 2019 წელს არის 79,75 აშშ დოლარი / მგვტ.სთ, რაც 5,48 აშშ დოლარი /მგვტ.სთ ნაკლებია, ვიდრე ელექტროენერგიის გრძელვადიანი ზღვრული ღირებულებაა 2019 წელს საქართველოში. ტარიფი ასევე იმაზე დაბალია, ვიდრე საქართველო იხდის ზამთრის თვეებში მეზობლების, მათ შორის რუსეთის მხრიდან ელექტროენერგიის იმპორტირებისთვის. ნენსკრას პროექტი ასევე სარგებელს მოუტანს საქართველოს, მას შემდეგ, რაც ენერგიის გაზრდა ელექტროენერგიის 1,922,000 მგვტ.სთ-ით, პროექტის არსებობის პერიოდში დამატებითი მარაგის წყალობით, რომელსაც შექმნის პროექტი. საქართველო ასევე ისარგებლებს, რადგან გადასახადების გადახდა მთავრობისთვის უფრო მაღალი იქნება, რადგან პროექტი მთავრობას გადაუხდის კორპორატიული საშემოსავლო გადასახადს, დაკავების გადასახადს და მიწის გადასახადს [...] ამის წმინდა შედეგია 136 მილიონი აშშ დოლარის ამჟამინდელი ღირებულების რაოდენობრივი შეფასებით. ვადები. ეს არ მოიცავს ენერგიის დამოუკიდებლობის გაზრდის არა-რაოდენობრივ სარგებელს რეგიონში, სადაც ენერგიის ნაკადის კონტროლი გამოყენებულია, როგორც გეოპოლიტიკური გავლენის ინსტრუმენტი.¹¹³

2018 წელს მსოფლიო ბანკმა გამოაქვეყნა ხარჯ-სარგებლის ანალიზის მეორე ანგარიში, „ელექტროენერგიის შესყიდვის ხელშეკრულებების ფისკალური ხარჯებისა და ტარიფის გავლენის შეფასება“, რომელიც კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს ნენსკრას პროექტის სარგებელს ფინანსური თვალსაზრისით. მოხსენებაში ნათქვამია, რომ ნენსკრა ჰესი „სავარაუდოდ გამოიწვევს ფინანსურ ხარჯებს იმის გათვალისწინებით, რომ ის წარმოქმნის ზედმეტ ენერგიას ელექტროენერგიის სისტემაში“.¹¹⁴ ანგარიშში ასევე აღნიშნულია, რომ პროექტის ფინანსურ მიზანშეწონილობაზე ასევე გავლენას მოახდენს ქართული ლარის (აშშ დოლარი) აშშ დოლართან მიმართებით (აშშ დოლარი) გაცვლითი კურსი:

[PPA-ებიდან] სავარაუდო ფისკალური ღირებულება და ტარიფის გავლენა მგრძნობიარეა ლარის აშშ დოლარზე გაცვლითი კურსის მიმართ, რადგან PPA ტარიფები დადგენილია აშშ დოლარში. შესაბამისად, ლარის გაუფასურება აშშ დოლარის მიმართ გავლენას მოახდენს PPA-ს ფისკალურ ხარჯზე. ანალიზი მოიცავს სტრუქტურულ ტესტებს, რომ შეფასდეს, სხვადასხვა ვარაუდების ფონზე, ლარის აშშ დოლართან მიმართებაში გაუფასურების შედეგი. ეს სცენარები შეთანხმდა ფინანსთა სამინისტროსთან. წლიური ფისკალური ღირებულება შეიძლება გაიზარდოს 350 მლნ

¹¹³ „ნენსკრა ჰიდროენერგეტიკული პროექტის ხარჯ-სარგებლის ანალიზი: შემჯავებელი ანგარიში“, Castalia Strategic Advisors, 2017 წლის ივლისი, გვ. 1, ხელმისაწვდომია <https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2017/12/Nenskra-costbenefitanalysis-Jul2017.pdf>

¹¹⁴ „ფისკალური ხარჯების შეფასება და ელექტროენერგიის შესყიდვების ხელშეკრულებების ტარიფზე ზემოქმედების შედეგები“ მსოფლიო ბანკი, თებერვალი 2018, გვ. 7-9, 12, ხელმისაწვდომია http://greenalt.org/wp-content/uploads/2018/09/Assessment_of_HPP_Cost_2018.pdf

ლარიდან 2023 წელს 500 მილიონზე მეტი 2026 წლისთვის, ეს დამოკიდებულია ლარის გაუფასურების სცენარზე.¹¹⁵

დამატებითი ინფორმაცია არ გამოვლენილა ამ საპირისპირო მოსაზრებების გათვალისწინებით, რომელიც ახსნიდა IFC-ის და არა მსოფლიო ბანკის შეფასებაზე დაყრდნობის მიზეზს, პროექტის ფინანსურ მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებით.

შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 1-თან მიმართ (პროექტის ალტერნატივები), რადგან 2015 წლის ESIA-მ და დამატებითმა E&S კვლევებმა არ წარმოადგინა ალტერნატივების ანალიზი PR 1-ის პუნქტით 10 გათვალისწინებული გარემოსა და სოციალურ ზემოქმედების სათანადო გათვალისწინებით.

თუმცა, შესაბამისობის მიმოხილვისათვის რთული საკითხია 2014 წლის ESP-ით გათვალისწინებული ბანკის მენეჯმენტის პასუხისმგებლობის მასშტაბი. როდესაც კლიენტი პროექტში ჩაერთო, პროექტის განვითარება და ძირითადი მახასიათებლები (ადგილმდებარეობა, ტიპი და სიმაღლე) უკვე განსაზღვრული იყო წინასწარი მიზანშეწონილობის ანალიზის დროს. ამ გარემოებებში, როგორც ჩანს, პროექტის შესაძლებლობა, შეასრულოს ამ PR-ით გათვალისწინებული ვალდებულებები, დამოკიდებულია მესამე მხარის საქმიანობაზე.

2014 წლის ESP ითვალისწინებს, პუნქტში 39, რომ ასეთ შემთხვევაში, „EBRD ცდილობს უზრუნველყოს, რომ პროექტებმა, რომლებსაც იგი აფინანსებს მიაღწიოს PR-თვის შესაბამის შედეგებს, მაშინაც კი, თუ შედეგები დამოკიდებულია მესამე მხარის ქმედებაზე.“ იმავე პუნქტში ასევე აღნიშნულია, რომ „როდესაც მესამე მხარის რისკი არის მაღალი და კლიენტს აქვს კონტროლი ან ზეგავლენა მესამე მხარის ქმედებებსა და ქცევაზე, EBRD მოითხოვს კლიენტისაგან ითანამშრომლოს მესამე მხარესთან, რათა მიღწეულ იქნას PR-ის შესაბამისი შედეგები.“

იმის გათვალისწინებით, რომ მთავრობა არის სააქციო ინვესტორი საპარტნიორო ფონდის მონაწილეობით კლიენტისთვის, ჩნდება კითხვა, თუ რა დონის თანამშრომლობა შეიძლება ჰქონოდა კლიენტს მთავრობასთან ალტერნატივების შეფასების მიზნით. ბანკის შესაბამისობის თვალსაზრისით, კითხვა ისმის, მოსთხოვა თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა კლიენტს ისეთი თანამშრომლობის ეცადა, როგორც ამას მოითხოვს ESP წლის 2014-ის 39-ე პუნქტში. არ არსებობს არანაირი მტკიცებულება, რომ ბანკის მენეჯმენტმა ასეთი მოთხოვნა წამოაყენა, ასევე არ არსებობს იმის დამადასტურებელი საბუთი, რომ კლიენტისგან რაიმე

¹¹⁵ “ფისკალური ხარჯების შეფასება და ელექტროენერგიის შესყიდვების ხელშეკრულებების ტარიფზე ზემოქმედების შედეგები” მსოფლიო ბანკი, თებერვალი 2018, გვ. 9, 12, ხელმისაწვდომია http://greenalt.org/wp-content/uploads/2018/09/Assessment_of_HPP_Cost_2018.pdf.

სხვა ქმედება იყო მოსალოდნელი PR 1-ის პუნქტის 10 მოთხოვნების შესრულების უზრუნველსაყოფად.

ეს განსაკუთრებით ყურადსაღებია ამ შემთხვევაში, როცა არსებობს ადგილობრივი წინააღმდეგობა პროექტის მიმართ და განსხვავებული შეხედულება ორი პატივსაცემი საერთაშორისო ორგანიზაციისგან (მაგალითად, IFC და მსოფლიო ბანკი) პროექტის სარგებელთან და ფინანსურ დასაბუთებასთან დაკავშირებით. ეს შემოწმება გამოიწვევს ბანკის მენეჯმენტის მხრიდან დამატებითი ტექნიკურ-ეკონომიკური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის საჭიროებას, როდესაც განიხილავს ალტერნატივების ანალიზთან დაკავშირებულ რაიმე მოთხოვნაზე უარის თქმას. შესაბამისობის მიმოხილვა ასკვნის, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ ასრულებს თავის ვალდებულებებს, რომ უზრუნველყოს კლიენტის შესაბამისობა PR 1-ით, 2014 წლის ESP-ის მე -4, მე -5, მე -6 და 36-ე პუნქტების შესაბამისად.

4.2.3.4. გენდერული შეფასება

2015 წლის ESIA-სთვის მომზადებული სოციალურ-ეკონომიკური საბაზისო მონაცემები მოიცავდა სოციალურ-ეკონომიკური პირობების და მოსახლეობის შემადგენლობის შესახებ გენდერულად დაყოფილ მონაცემებს, რაც განმტკიცდა დამატებითი E&S კვლევებით. გენდერული საკითხები განიხილებოდა როგორც სოციალურ-ეკონომიკური ზემოქმედების შეფასების ნაწილი, ქალების მიერ მართული ოჯახების „მოწყვლად ჯგუფად“¹¹⁶ აღიარებით. დამატებითი E&S კვლევების შედეგად ასევე განისაზღვრა გენდერთან დაკავშირებული შესაძლებლობები დასაქმებისა და თემის ინვესტიციის პროგრამის მრჩეველთა კომიტეტში მონაწილეობის მხრივ. დამატებით, ბანკის მენეჯმენტმა შეიმუშავა ტექნიკური თანამშრომლობის ინიციატივა პროექტის მხარდასაჭერად და თანაბარი შესაძლებლობების გასაუმჯობესებლად გენდერული სამოქმედო გეგმის საშუალებით. ხარვეზების ანალიზმა, რომელიც ჩატარდა დამატებითი E&S კვლევების ჩატარებამდე, ვერ გამოავლინა კითხვები ამ შემოთავაზებულ მიდგომებთან გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებით.

შესაბამისობის მიმოხილვის ანალიზი ადგენს შემდეგ პრობლემებს გენდერთან დაკავშირებული პროექტის რისკებისა და ზემოქმედების იდენტიფიკაციისა და შერბილების საკითხებში, რომლებიც არ აკმაყოფილებს 2014 წლის ESP-ის პუნქტის 10 მოთხოვნებს:

¹¹⁶ 2014 წლის ESP-ის პუნქტი 11-ის სქოლიოში 8, 2014 წლის ESP-ის მიზნებისთვის განსაზღვრავს, რომ „დაუცველი ჯგუფები ნიშნავს იმ ადამიანებს, რომლებიც, გენდერული იდენტობის, ეთნიკური წარმომადგენლობის, ასაკის, უნარშეზღუდულობის, ეკონომიკურად არასახარბიელო მდგომარეობის ან სოციალური სტატუსის ნიშნით, შეიძლება პროექტის უფრო მეტად არასახარბიელო ზემოქმედების ქვეშ იყვნენ, ვიდრე სხვები, და რომლებსაც შეიძლება შეზღუდული უნარები ჰქონდეთ პრეტენზიის წარდგენის ან პროექტისგან სარგებლის მიღების თვალსაზრისით.“

- i. **ზემოქმედების შეფასება და შერბილება:** პოტენციური გენდერული სოციალურ-ეკონომიკური ზემოქმედების ანალიზი ძალიან ვიწროა, რადგან იგი ითვალისწინებს გენდერულ დაუცველობას, ძირითადად, ოჯახების სათავეში მყოფ ქალებთან მიმართებაში. ანალიზი ასევე ითვალისწინებს გენდერულ მოწყვლადობას დასაქმების მხრივ და ტრადიციულ მიწების რეგისტრაციასთან დაკავშირებით, ეს ვიწრო ფოკუსი არ აკმაყოფილებს 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნებს. შედეგი არის ის, რომ გამოირიცხა გენდერთან დაკავშირებული სხვა მოწყვლადობა და სოციალურ-ეკონომიკური ზემოქმედება (ანუ ის, რაც არ არის დაფუძნებული ოჯახის უფროსობაზე, ან დაკავშირებული დასაქმებასთან ან ტრადიციულ ქონებასთან).

კერძოდ, არასაკმარისად არის შეფასებული, ან გამოვლენილი შემამსუბუქებელი ზომები, (ძირითადად მამაკაც) მშრომელთა ნაკადის პოტენციურ ზეგავლენასთან დაკავშირებით. დამატებითი E&S კვლევები მიუთითებს:

პროექტით გამოწვეული შიდა მიგრაცია ნაკლებ სავარაუდოა მოხდეს მშენებლობის დროს, თუმცა შიდა მიგრაციამ შესაძლოა გამოიწვიოს ანტი-საზოგადოებრივი ქცევის რისკები, ზეწოლა სოციალურ მომსახურებებზე, სქესობრივი გზით გადამდები დაავადებების, ადგილობრივი ინფლაცია. აღნიშნული რისკი კვლავ რელევანტურია მუშახელისთვის, რომელიც წარმოდგენილი იქნება საქართველოს სხვა რეგიონებიდან პროექტზე სამუშაოდ.¹¹⁷

მიუხედავად იმისა, რომ გამოიკვეთა გარკვეული რისკები მშრომელთა შემოდინებასთან დაკავშირებით და შემოთავაზებული იქნა შემარბილებელი ზომები, ისინი საკმარისად არ ითვალისწინებდა გენდერულ დინამიკას. მაგალითად, „ანტისოციალური ქცევის“ რისკების იდენტიფიცირება არ ასახავს სექსუალურ შევიწროებას ან სექსუალურ ძალადობას, რაც მოითხოვს შემამსუბუქებელ ზომებს, როგორცაა პოლიციისა და ადგილობრივი

¹¹⁷ დამატებითი E&S კვლევები ტ. 1 არატექნიკური რეზიუმე გვ. 21 და ტ. 3 სოციალური ზემოქმედების შეფასება გვ. xi-xii. პროექტის მუშაკთა შემოდინებასთან დაკავშირებით, SIA-ის შეფასებით, 1100 თანამშრომელი დასაქმდება მშენებლობის ეტაპზე, იმ ადგილას, სადაც ადგილობრივი მოსახლეობა მხოლოდ 1,448 ადამიანია. პროექტი ვარაუდობს დაქირავების მაჩვენებლებს შემდეგნაირად (ტ. 3, გვ. xi, xii):

- 100% არაკვალიფიციური მუშები ნენსკრასა და ნაკრას ხეობებიდან (**ადგილობრივი, პროექტის ზეგავლენის თემებიდან**);
- 50% ნახევრად კვალიფიციური მუშა მესტიის მუნიციპალიტეტიდან;
- მთლიანი მუშახელის 75% საქართველოში; და
- პროექტი მიზნად ისახავს დასაქმებულების მინიმუმ 80% (მათ შორის გამოცდილი, ნახევრადკვალიფიციური და არაკვალიფიციური) იყოს საქართველოს მოქალაქე (უცხოელი მუშების დაახლოებით 20-25%).

თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ მოსახლეობის მხოლოდ 54.1% არის სამუშაო ასაკის (19-დან 60 წლამდე) და ამ თემებში გენდერული როლების გათვალისწინებით, დასაქმების ეს ადგილობრივი მიზნები, როგორც ჩანს, ძნელად მისაღწევი იქნება და მშრომელთა ნაკადის რიცხვი უფრო მეტია, ვიდრე შეფასებულია SIA-ში.

სამედიცინო პერსონალის ტრენინგი ამგვარი საკითხების ადეკვატურად მართვაში, განსაკუთრებით იმ ადგილებში, სადაც ქალები არ იკავებენ კაცების ეკვივალენტურ საზოგადოებრივ პოზიციებს. იგი ასევე მოითხოვს სათანადო პროცედურების დადასტურებას, ძალადობის შესახებ ანგარიშგების და ნებისმიერ ბრალდებაზე რეაგირებისათვის, რაც მძიმე სოციალურ სტიგმას წარმოადგენს მათთვის, ვინც განაცხადებს ამგვარი დანაშაულის შესახებ. ასევე არ არის ნახსენები ადამიანებით ვაჭრობასთან და იძულებითი პროსტიტუციით გამოწვეული რისკები, რომლებიც ცნობილი ფენომენია იმ მშრომელ მამაკაცთა ჩამოსვლისას, რომლებსაც აქვთ განკარგული შემოსავალი და დიდხანს ცხოვრობენ სახლიდან შორს, განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო იდენტიფიცირებულია როგორც წყარო, ტრანზიტი და დანიშნულების ქვეყანა სექსუალური ტრეფიკინგის მსხვერპლი ქალებისა და გოგონებისათვის.¹¹⁸

გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებისა და ESMP-ის მიერ შემუშავებული შემარბილებელი ღონისძიებები მოიცავს ბანაკებში მუშების დაბინავებას, ქვეყნის კოდექსის მიღებას (კონტრაქტორების, მომწოდებლებისა და პროექტის ვიზიტორებისათვის) და ინფორმირებულობის ამაღლების კამპანიებისა და ჯანმრთელობის სკრინინგის შეთავაზებას. გარდა ამისა, სამშენებლო, საინჟინრო და შესყიდვების (EPC) კონტრაქტორმა უნდა მოამზადოს და დაანერგოს თემის უსაფრთხოების გეგმა, რომელიც მოიცავს ჯანმრთელობის შესახებ ცნობიერების ამაღლებას ბანაკთან ახლოს მდებარე დასახლებებისა და დაკავშირებული ობიექტებისათვის. თუმცა, შეთავაზებული შემარბილებელი ზომები, ძირითადად, მუშებზეა ორიენტირებული და არ წარმოადგენს გენდერული დინამიკის გათვალისწინებას და ჩართვას.¹¹⁹

¹¹⁸ სექს-ტრეფიკინგისა და პროსტიტუციის რისკი გამოავლინა საქართველოში აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტმა: "როგორც ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ანგარიშები იცთობინება, საქართველო არის წყარო, ტრანზიტი და დანიშნულების ქვეყანა იმ ქალებისა და გოგონებისთვის, რომლებიც ექვემდებარებიან სექსუალურ ტრეფიკინგს და მამაკაცებისა და ქალების და ბავშვები ექვემდებარებიან იძულებით შრომას. . . ტრეფიკინგის მსხვერპლთა უმეტესობა ახალგაზრდა, უცხოელი ქალები არიან, რომლებიც სამუშაოს ეძებენ. ქალები და გოგონები საქართველოდან ექვემდებარებიან სექსობრივ ტრეფიკინგს ქვეყნის შიგნით, თურქეთში და, გარკვეულწილად, ჩინეთსა და არაბთა გაერთიანებულ საემიროებში. საქართველო ასევე არის სატრანზიტო ქვეყანა ყირგიზეთის, ტაჯიკეთისა და უზბეკეთის ქალებისათვის, რომლებიც ექსპლუატაციაში არიან თურქეთში. აზერბაიჯანიდან და ცენტრალური აზიიდან ქალები იძულებითი პროსტიტუციაში არიან ჩართულები აჭარის რეგიონის ტურისტულ ადგილებში და უფრო დიდ ქალაქებში, როგორცაა თბილისი და ბათუმი, საუნებში, ბორდლებში, ბარებში, სტრიპტიზ კლუბებში, კაზინოებსა და სასტუმროებში. . . არანაირი ინფორმაცია არ იყო ხელმისაწვდომი აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტულ რეგიონებში ადამიანით ვაჭრობის არსებობის შესახებ; თუმცა, მთავრობა და არასამთავრობო ორგანიზაციები მიიჩნევენ, რომ ამ ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებული პირები ტრეფიკინგისთვის განსაკუთრებით მოწყვლადნი არიან. „შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის, 2018 წლის ტრეფიკინგის შესახებ მოხსენება - საქართველო, 2018 წლის 28 ივნისი, ხელმისაწვდომია: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/01/282798.pdf>.

¹¹⁹ ADB CRP ანგარიში, გვ. 23, პ. 51. ADB CRP-ის ანგარიშში ასევე ნათქვამია, რომ შერბილების ზომები, რომელიც განკუთვნილია კაცი მშრომელთა ნაკადის მოსაგვარებლად, მიზნად ისახავს "დასაქმებულთა დაცვას და არა ადგილობრივი მოსახლეობის". ADB CRP ანგარიში, გვ. 23, პ. 51.

დაბოლოს, შესაბამისობის მიმოხილვაში აღნიშნულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ქალებისათვის პროექტის ეკონომიკური სარგებლობის გაზრდის მცდელობები პოზიტიური მოვლენაა, 2014 წლის ESP-ის პუნქტით 10, გათვალისწინებული მოლოდინის შესრულება. ისინი არ ანაცვლებენ პოტენციური გენდერული ზემოქმედების იდენტიფიცირებისა და ეფექტური შემარბილებელი ზომების შემუშავების საჭიროებას.

- ii. **დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის მიდგომა:** მიუხედავად იმისა, რომ საჯარო კონსულტაციების ანგარიში და დამატებითი E&S კვლევების ტომი 7 ახსენებს დაინტერესებულ მხარეებთან ჩართულობის პროგრამის დროს ქალების მიერ გამოთქმულ შეშფოთებას, ეს არ ნიშნავს გენდერული ზემოქმედების იდენტიფიკაციას. აშკარა არ არის გენდერული სპეციფიკის ზემოქმედების იდენტიფიკაცია, რაც დამახასიათებელია კონკრეტული საკონსულტაციო საქმიანობის არარსებობის დროს, რაც ქალებს უსაფრთხო სივრცეს შესთავაზებდა გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებით. მიუხედავად იმისა, რომ საზოგადოებრივი კონსულტაციის ანგარიში და მე-7 ტომი ახსენებს ფოკუს ჯგუფებს, რომლებიც ჩატარდა ქალებთან, არცერთ დოკუმენტში არ წარმოდგენილი მოცემული დისკუსიების ჩატარების რაიმე მონაცემი, ხელმძღვანელობდნენ მათ ქალი თუ კაცი თემთა კავშირის ოფიცრები, იყო თუ არა მონაწილეობა ორგანიზებული იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილიყო შედეგიანი კომუნიკაცია, სადაც მონაწილეები თავისუფლად ისაუბრებდნენ გენდერულ პრობლემებზე. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ კონტექსტში, როდესაც ქალის როლი ემორჩილება მამაკაცს და სადაც ქალი მოწყვლადად ითვლება.¹²⁰

შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR1-თან მიმართებაში (გენდერული საკითხები), რადგან ბანკის მენეჯმენტი არ ცდილობდა დარწმუნებულიყო, რომ კლიენტმა:

¹²⁰ ხელმისაწვდომია როგორც ნათქვამია დამატებითი E&S კვლევების ტ. 3 სოციალური ზემოქმედების შეფასება, "[ქალის] როლი ადგილობრივ საზოგადოებაში მნიშვნელოვანია, თუმცა მამაკაცის როლს ექვემდებარება." იხილეთ ტ. 3, გვ. 3. გარდა ამისა, კლიენტმა დაუცველად მიიჩნია ოჯახის სათავეში მყოფი ქალები, რომელიც აშკარად ემყარება იმ აზრს, რომ საზოგადოებაში ქალები ძირითადად რთულ მდგომარეობაში არიან მამაკაცებთან ძალადუფლების ურთიერთობის თვალსაზრისით და ქონება გადადის პატრიარქალური ხაზით და რომ მხოლოდ ზოგიერთ ვითარებაში შეიძლება მემკვიდრეობა დარჩეს ქალს. უფრო მეტიც, გაეროს ქალთა ორგანიზაციის ბოლოდროინდელმა ანგარიშმა ასევე აჩვენა, რომ საქართველოში გავრცელებულია ოჯახური ძალადობა და არა პარტნიორული ფიზიკური და სექსუალური ძალადობა და არსებობს „მაღალია ტოლერანტობა და მისაღება ქალებზე ფიზიკური ძალადობა ურთიერთობებში და ისინი ასევე იზიარებენ უთანასწორო შეხედულებებს სექსსა და სექსუალურ ძალადობაზე“. გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, „საქართველოში ყოველი მეშვიდე ქალი განიცდის ოჯახში ძალადობას, ახალი ეროვნული კვლევის თანახმად,“ 2018 წლის 6 მარტი, ხელმისაწვდომია მისამართზე: <https://georgia.unwomen.org/en/news/stories/2018/03/one-in-seven-women-in-georgia-experiences-domestic-violence-new-national-study-finds>

- შესაძლოა ESP-ის 2014 წლის მოთხოვნები გენდერთან მიმართებაში, არ მოახდინა არსებითი ხარვეზების გამოვლენა პროექტის მიდგომაში გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებით, სათანადო გარემოსდაცვითი და სოციალური შემოწმების პროცესის მეშვეობით; და
- განახორციელა აზრიანი, გენდერული თანამონაწილეობა დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების დროს, როგორც ამას მოითხოვს PR 10, მე-10 და მე-12 პუნქტები.

4.3. PR 5: მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება

4.3.1. მხარეთა პოზიციები

მოსარჩელეთა პოზიცია

საჩივარი იყენებს PR5-ის 1-ლ და 3-ე პუნქტებს იმის დასამტკიცებლად, რომ პროექტი არღვევს სვანების მიწის ტრადიციულ უფლებებს. იგი ამტკიცებს, რომ LALRP ადეკვატურად არ გამოასწორებს ეკონომიკურ გადაადგილებას, რომელიც გამოწვეულია აქტივების, რესურსების, შემოსავლისა და საარსებო წყაროს დაკარგვით.

მოსარჩელები მიიჩნევენ, რომ ადგილობრივ თემებს არ მიეცათ ადეკვატური ანაზღაურება. მოსარჩელებს მიაჩნიათ, რომ PR5-ის დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები ძირითადად გამომდინარეობს იქიდან, რომ კლიენტმა ვერ შეძლო მნიშვნელოვანი კონსულტაციების ჩატარება პროექტის მიერ დაზარალებულ ხალხთან (როგორც ამას მოითხოვს PR 5-ის მე-12 პუნქტი).

ბანკის პასუხი

ბანკის მენეჯმენტი ირწმუნება, რომ PR 5 სრულად შესრულდა, რადგან LALRP შემუშავდა და გამოქვეყნდა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებთან ფართო კონსულტაციის შემდეგ. ბანკის მენეჯმენტი აღნიშნავს, რომ LALRP აანაზღაურებს მიწის დაკარგვას სრული ჩანაცვლების ღირებულებით, თუნდაც არაკანონიერი მიწებისა, რომელსაც იყენებს დაზარალებული მოსახლეობა, მიუხედავად თემის წევრების ოფიციალური კერძო საკუთრების არარსებობისა. დაბოლოს, ბანკის მენეჯმენტმა მიუთითა, რომ LALRP არის განვითარების პროცესში და დაინტერესებულ მხარეებთან გაგრძელდება ფართო კონსულტაციები პროექტის ციკლის განმავლობაში.

კლიენტის პასუხი

კლიენტი ირწმუნება, რომ შემოთავაზებულია საარსებო საშუალებების აღდგენის პროგრამა შემოთავაზებულია და პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ მოსახლეობასთან ჩატარდება ფართო კონსულტაცია პროგრამასთან დაკავშირებით. ისინი ხაზს უსვამენ

პროექტის ვალდებულებას გადაიხადოს საცხოვრებელი და სახნავი მიწის დანაკარგი სრული ჩანაცვლების ღირებულებით, მიწის რეგისტრაციის მიუხედავად. სამოვრების ტერიტორიების დაკარგვისთვის, კლიენტი, ასევე, იმეორებს თავის ვალდებულებას გადაიხადოს მიწისთვის სრული ჩანაცვლების ღირებულებით, თუმცა, აღნიშნავს, რომ „ამ მიწის უმეტესი ნაწილი [ოფიციალურად] სახელმწიფო მიწაა.“

4.3.2 პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR5-ის მოთხოვნები

PR 5 უზრუნველყოფს ყოვლისმომცველ მოთხოვნებს კლიენტების მიმართ მიწის შეძენასთან, იძულებითი განსახლებასთან და ეკონომიკურ გადაადგილებასთან მიმართებით. შესაბამისობის მიმოხილვის ToR-ის შესახებ შეჯამებულია ქვემოთ:

- **ფიზიკური და ეკონომიკური გადაადგილება:** პუნქტი 6 ასახავს ვალდებულებებს ფიზიკური აქტივების ან ბუნებრივი რესურსების დაკარგვის მოსაგვარებლად, რაც გამოიწვია პროექტის შედეგად ფიზიკურმა და ეკონომიკურმა გადაადგილებამ (იქნება ეს სრული, ნაწილობრივი, მუდმივი თუ დროებითი).
- **კონსულტაცია:** პუნქტი 12 აღწერს დაზარალებულ პირთა ადრეული ინფორმირებული მონაწილეობის აუცილებლობას განსახლების საკითხთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში.
- **სოციალურ-ეკონომიკური შეფასება და აღწერა:** პუნქტებში 14–17 მოცემულია დეტალური აღწერა და სოციალურ-ეკონომიკური შეფასება, რომელიც უნდა დასრულდეს პროექტის შედეგად მიყენებული ზარალის აღნუსხვისთვის. კლიენტებმა უნდა ჩაატარონ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირების სოციალურ-ეკონომიკური საბაზისო შეფასება, რომელიც:
 - განსაზღვრავს პროექტის სოციალურ კონტექსტში მიწის შესყიდვასთან და მიწის გამოყენების შეზღუდვასთან დაკავშირებულ ზემოქმედებას და დაზარალებული ადამიანების საჭიროებებსა და უფლებებს; და
 - ავითარებს ადეკვატურ ზომებს განსახლების ზემოქმედების შემცირებისა და შერბილების მიზნით.

პუნქტი 15 მოითხოვს, რომ კლიენტებმა ჩაატარონ დეტალური აღწერა, რათა „დადგინდეს პირები, რომლებიც პროექტის შედეგად იძულებით გადაადგილდებიან; (ii) განისაზღვროს ვინ მიიღებს კომპენსაციას და დახმარებას [16-ე პუნქტის მიხედვით განსაზღვრული საბოლოო თარიღით? *cut-off dates*]; და (iii) ჩაატაროს დაზარალებულის მიწის და ქონების ინვენტარიზაცია“. აღწერა „ასევე, უნდა ითვალისწინებდეს სეზონური რესურსების მომხმარებელთა საჭიროებებს, რომლებიც აღწერის დროს შეიძლება არ იმყოფებოდნენ პროექტის არეალში.

- **ზარალის კომპენსაცია:** პუნქტი 17 ითვალისწინებს, რომ იძულებით გადაადგილებულ პირებს უნდა შესთავაზონ კომპენსაცია მათი აქტივების დაკარგვისთვის, სრული ჩანაცვლების ღირებულებით და სხვა დახმარება შემდეგი განზრახვით:

... იძულებით გადაადგილებულ პირთა ცხოვრების ან/და საარსებო საშუალებების აღდგენა და პოტენციურად გაუმჯობესება გადაადგილების წინა დონემდე. ზომები შეიძლება ეფუძნებოდეს მიწას, რესურსებს, ხელფასებს და/ან ბიზნეს საქმიანობას. პროექტის ფარგლებში კომპენსაციის სტანდარტები გამჭვირვალე და თანმიმდევრული იქნება ... იქ, სადაც იძულებით გადაადგილებულ პირთა საარსებო საშუალებები მიწაზეა დაფუძნებული, ან სადაც მიწა კოლექტიურ საკუთრებაშია, სადაც შესაძლებელი იქნება, კლიენტი შესთავაზებს, მიწის კომპენსაციას სეზონური და სოფლის მეურნეობის დროის მოთხოვნების გათვალისწინებით. კლიენტი შესაძლებლობას მისცემს იძულებით გადაადგილებულ პირებსა და თემებს, პროექტიდან სათანადო განვითარების სარგებელი მიიღონ.¹²¹

37-ე პუნქტი, ასევე, მოითხოვს კომპენსაციას ეკონომიკური გადაადგილებისთვის, რომელიც გამოწვეულია ექსპროპრიაციის, მოლაპარაკებების ან მიწის უფლებების შეზღუდვის შედეგად, რაც "იწვევს შემოსავლის ან საარსებო საშუალებების დროებით ან მუდმივ დაკარგვას ... მიუხედავად იმისა, დაზარალებული ადამიანები ფიზიკურად გადაადგილებულნი არიან თუ არა"¹²². მასში ნათქვამია, რომ კლიენტი :

უზრუნველყოფს დახმარებას, რომელიც აანაზღაურებს საზოგადოების საერთო რესურსების დაკარგვას [როგორცაა საერთო სარგებლობის საძოვარი მიწები]. ამან შეიძლება მიიღოს ინიციატივების ფორმა, რომლებიც ზრდის დანარჩენი რესურსების პროდუქტიულობას, რომელზეც თემს აქვს წვდომა, ნატურალური ან ფულადი კომპენსაცია დაკარგული რესურსის ხელმისაწვდომობის დაკარგვის, ან ალტერნატიული წყაროების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფისთვის.¹²³

- **განსახლების ან/და საარსებო საშუალებების აღდგენის ჩარჩო:** PR 5-ის 22-ე პუნქტი მოითხოვს განსახლების ან/და საარსებო საშუალებების აღდგენის ჩარჩოს შემუშავებას, რომელიც შექმნის LALRP-ის საფუძველს, იმ შემთხვევებში, როდესაც მიწის შეძენის სიდიდე ან მიწათსარგებლობის შეზღუდვები უცნობია პროექტის განვითარების ეტაპის გათვალისწინებით.

¹²¹ 2014 ESP, PR 5, პ. 17.

¹²² 2014 ESP, PR 5, პ. 37.

¹²³ 2014 ESP, PR 5, პ. 37.

36-ე პუნქტი ხაზს უსვამს იმას, რომ ასეთი კომპენსაცია უნდა განხორციელდეს გამჭვირვალე, თანმიმდევრული და სამართლიანი წესით.

4.3.3 შესაბამისობის შეფასება

შესაბამისობის მიმოხილვის ToR-მა მოიცვა შემდეგი კითხვები EBRD-ის PR 5-თან შესაბამისობის შესაფასებლად:

- შეასრულა თუ არა EBRD-მა თავისი ვალდებულება, უზრუნველყოს კლიენტის მიერ PR 5-ის მე-6 [ფიზიკური და ეკონომიკური გადაადგილება], მე-10 [მოლაპარაკების გზით მორიგები წახალისება], მე-12 [დაზარალებული ადამიანების ჩართულობა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების ხელშეწყობის მიზნით] და მე-13 [დამატებითი დაცვა სოციალურად დაუცველი და მოწყვლადი ადამიანებისთვის] პუნქტების სათანადოდ გამოყენება, დაზარალებულ კაცებთან და ქალებთან, ასევე, სოციალურად დაუცველ ან მოწყვლად გჯუფებთან ადრეულ და უწყვეტ კონულტაციებთან მიმართებით.
- შეასრულა თუ არა EBRD-მა თავისი ვალდებულება უზრუნველყოს, რომ კლიენტმა ჩაატარა სოციალურ-ეკონომიკური საბაზისო შეფასება პროექტის მიერ დაზარალებული პირებისთვის PR 5-ის მე-14 [სოციალურ-ეკონომიკური საბაზისო შეფასება პროექტის სოციალურ კონტექსტში], მე-15 [ზემოქმედების დეტალური აღწერა, სეზონური მომხმარებლების ან მფლობელების ჩათვლით], მე-16 [საბოლოო **თარიღის დადგენა cut-off dates**] და მე-17 [ზარალის კომპენსაცია] პუნქტების შესაბამისად, მიწის შესყიდვასთან დაკავშირებული ზემოქმედებებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ საძოვარი მიწების გამოყენების შეზღუდვების ჩათვლით, PR 5-ის 37-ე პუნქტის შესაბამისად [კომპენსაცია ეკონომიკური გადაადგილებისთვის, ფიზიკური გადაადგილების მიუხედავად]? მოხდა თუ არა საძოვარ ტერიტორიებზე ზემოქმედების შერბილება და მინიმუმამდე დაყვანა.
- შეასრულა თუ არა EBRD-მა თავისი ვალდებულება, უზრუნველყოს კლიენტის მიერ ადეკვატური საარსებო საშუალებების აღდგენის ჩარჩოს განხორციელება, PR 5-ის 22-ე [საარსებო საშუალებების აღდგენის ჩარჩო], 36-ე [ეკონომიკური გადაადგილების კომპენსაციის უზრუნველყოფა გამჭვირვალე, თანმიმდევრული და სამართლიანი გზით], 37-ე [კომპენსაცია ეკონომიკური გადაადგილებისთვის, ფიზიკური გადაადგილების მიუხედავად], 38-ე [LALRP-ის გასაჯაროება] და 39-ე [მკვიდრი მოსახლეობის შესახებ] პუნქტების შესაბამისად, და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმა PR 5-ის 22-ე პუნქტის შესაბამისად [საარსებო საშუალებების აღდგენის ჩარჩო], რათა მოიცვას მიწის შეძენის ხასიათი ან მასშტაბები ან

მიწათსარგებლობის შეზღუდვებს, სვანების მიწის ჩვეულებითი უფლებების გათვალისწინებით?

4.3.3.1 PR5-ის შესაბამისობის შეფასების კონტექსტური ფონი

შესაბამისობის შეფასების ჩამოსაყალიბებლად, ამ ნაწილში მოცემულია მიმოხილვა:

- პროექტის არეალში არსებული მიწისა და რესურსების გამოყენების საქმიანობა;
- პროექტის არეალში არსებული მიწათმფლობელობის გამოწვევები ; და
- არსებული LALRP.

პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თემების მიერ მიწისა და რესურსების გამოყენების მიმოხილვა

სოფლის მეურნეობა, მეცხოველეობა და ხე-ტყის დამზადება¹²⁴ ადგილობრივი მოსახლეობის ეკონომიკურ საქმიანობადაა აღიარებული. ეს მიწების და რესურსების გამოყენების აქტივობები, ძირითადად, გამოიყენება სახლის მოხმარებისთვის, ოჯახების დაახლოებით 7%-ით, რომლებიც დამოკიდებულია მხოლოდ საარსებო ფერმერულ მეურნეობაზე. ხდება საძოვარი ტერიტორიების მონაცვლეობა: პირველ რიგში, გაზაფხულზე თივა იზრდება მაღალმთიან საძოვრებზე და ცხოველებს სოფლებთან ახლოს მდებარე მინდვრებში ინახავენ. შემდეგ ზაფხულში, პირუტყვს მთის საძოვრებში გზავნიან, რათა თივა გაიზარდოს სოფლების მახლობლად, სადაც შემდეგ შეგროვება და ზამთრისთვის შეინახება. საზაფხულო მაღალმთიანი საძოვრები ერთი ან რამდენიმე თემის მეზობლებსა და ოჯახებს შორის ზიარდება, რომლებიც ერთიანდებიან ამ მონაცვლეობების ორგანიზებისთვის.¹²⁵

დამატებითი გარემოს დაცვის და სოციალური კვლევების შედეგად დადგინდა, რომ პროექტის შედეგად დაზარალებულ ტერიტორიაზე მცხოვრებ 1,448 მაცხოვრებელთა შორის :

- ოჯახების 80-86% ფლობს ძროხებს;
- ოჯახების 80% ინახავს თივის მინდვრებს, რათა ზამთრის თვეებისთვის აწარმოონ ცხოველის საკვები; და
- ოჯახების 64% იყენებს საზაფხულო საძოვრებს 1,250 ცხოველის გასაზრდელად.¹²⁶

მიწის და რესურსების გამოყენების მონაცემები ხაზს უსვამს კომუნალური საძოვარი მიწების მნიშვნელობას ოჯახების მიერ თავის გამოკვების შესაძლებლობისთვის, მაგრამ,

¹²⁴ საქართველოს მთავრობამ პროექტის არეალში ხე-ტყის დამზადებაზე აკრძალვა გამოაქვეყნა, მაგრამ პროექტით დაზარალებული თემების ზოგიერთი წევრი ამ პრაქტიკას კვლავ მიმართავს.

¹²⁵ დამატებითი E&S კვლევები ტომი. 3, "სოციალური ზემოქმედების შეფასება" ნოემბერი 2017 გვ. 24, 30-47.

¹²⁶ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 3, "სოციალური ზემოქმედების შეფასება" ნოემბერი 2017 გვ. 39-47.

ასევე, ხაზს უსვამს კომუნალური სამოვრების პრაქტიკის სოციალურ და კულტურულ მნიშვნელობას, რაც ნენსკრას და ნაკრას ხეობებში ცხოვრების წესის განუყოფელი ნაწილია.

პროექტმა მოახდინა მიწის გამოყენების ცვლილებით გამოწვეული მიწის გამოყენებაზე მოხდენილი ზეგავლენის პროპორციის იდენტიფიცირება, როგორც ეს ნაჩვენებია მე-2 ნახაზზე:

ნახაზი 2: მიწის გამოყენების პროპორცია, რომელზეც ზემოქმედება მოახდინა მიწის გამოყენების ცვლილებამ

სოფელი (ხეობა)	მიწათსარგებლობის ტიპი	საერთო ფართობი (ჰა)	მიწის გამოყენების ცვლილების ფართობში შეტანილი მიწის ტიპის პროპორცია (მუდმივი და დროებითი)	მუდმივი მიწის გამოყენების ცვლილების არეალში შეტანილი მიწის ტიპის პროპორცია
ჭუბერი (ნენსკრას ხეობა)	საცხოვრებელი და განაშენებული ტერიტორიები სახნავი მიწა (დამუშავებული ან არა) სამოვარი ტერიტორია	420	...	...
		490	5.2%	0.75%
		695	2%	0.8%
ნაკი (ნენსკრას ხეობა)	საცხოვრებელი და განაშენებული ტერიტორიები სახნავი მიწა (დამუშავებული ან არა) სამოვარი ტერიტორია	104	...	...
		120	...	...
		549	1.1%	0.16%

გამოთვლები ემყარება საჰაერო ფოტოსურათების ინტერპრეტაციას (დათარიღებულია 2010 წ.)

ეკონომიკური სტაბილურობის თვალსაზრისით, ნენსკრასა და ნაკრას ხეობებში 150 ოჯახი (42%) „მოწყვლადად“ მიიჩნევა,¹²⁷ აქედან 80 საზაფხულო სამოვრებს იყენებს. სახელმწიფო დონეზე, პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ოჯახების 22% იღებს სიღარიბის შემწეობას და რეგისტრირებულნი არიან, როგორც სიღარიბის ეროვნულ ზღვარს ქვემოთ მყოფნი.¹²⁸ ეს მონაცემები მიუთითებენ იმ სამოვრების მომხმარებლების მოწყვლადობაზე, რომლებიც პროექტის შედეგად დაკარგავენ წვდომას, განიცდიან ეკონომიკურ ზარალს და, რომლებზეც საარსებო საშუალებების აღდგენის 2014 წლის ESP ვრცელდება.

დამატებითმა გარემოს დაცვისა და სოციალურმა (E&S) კვლევებმა დაადგინა, რომ 89 ოჯახზე იმოქმედებს პროექტის სხვადასხვა კომპონენტისთვის საჭირო სახნავი, ტყის ან სამოვრის მიწების დაკარგვა, საბაზისო კვლევის თარიღით განსაზღვრული.

¹²⁷ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 3, „სოციალური ზემოქმედების შეფასება“ ნოემბერი 2017 გვ. 59.

¹²⁸ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 3, „სოციალური ზემოქმედების შეფასება“ ნოემბერი 2017 გვ. 60.

მიწათმფლობელობის მიმოხილვა

დამატებითი გარემოს დაცვისა და სოციალური საკითხების (E&S) კვლევების მე-3 ტომი აღწერს რთულ მიწათმფლობელობას პროექტის კვლევის არეალში :

კანონიერი და ოფიციალური მიწათმფლობელობა შემოდებულ იქნა 2008 წელს და თანაარსებობს და ზოგჯერ ემთხვევა ჩვეულებით მიწათმფლობელობას, რაც ადგილობრივი თემების მიერ აღიარებულია. თუმცა, გავრცელდა ინფორმაცია ტრადიციული საკუთრებაში მყოფი მიწის რეგისტრაციის მსურველთა სირთულეების შესახებ. ეს არის ის ფაქტორი, რომლის გათვალისწინებაც საჭირო იყო მიწის შეძენისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმაში.¹²⁹

LALRP-ის შესახებ მე-9 ტომი კიდევ მიუთითებს შემდეგზე:

ორივე ხეობაში თითქმის ყველა მიწა ოფიციალურად სახელმწიფო მიწაა და ყველა მიწა კატეგორიზებულია როგორც სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწა. დასახლებული პუნქტების გარეთ, მიწა თითქმის ყველგან არის რეგისტრირებული, როგორც ტყის ფონდის მიწა. მიწის რეგისტრაცია რთული პროცესია, რადგან საკუთრების დადასტურება ხშირად ხდება არსებული დოკუმენტის გარეშე. ზოგიერთმა ადამიანმა წარმატებით მოახერხა ოფიციალურად დაერეგისტრირებინა ზოგიერთი საცხოვრებელი მიწის ნაკვეთი, როგორც მათი საკუთარი მიწა, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ კატეგორიზებულია სასოფლო-სამეურნეო მიწად. ასეთ შემთხვევებში, მიწა რეგისტრირებულია ამჟამინდელი მესაკუთრის სახელზე.

ჩვეულებითი მიწათმფლობელობა არაფორმალურად კარგად არის აღიარებული სოფლის მოსახლეობას შორის. დასახლებულ პუნქტებში ინდივიდუალური მიწის ნაკვეთები კარგად არის შემოსაზღვრული, და თითქმის ყოველთვის შემოღობილი. დასახლებული პუნქტების გარეთ, ტყიან ადგილებში, ჩვეულებითი საკუთრება, ასევე, უმეტეს შემთხვევაში, კარგად არის განსაზღვრული. კონკრეტულ ტერიტორიებს ფლობენ ოჯახთა ჯგუფები, რომლებსაც ყავთ საერთო წინაპრები და ამ ტერიტორიებით სარგებლობის ჩვეულებითი უფლება მემკვიდრეობით გადაეცემა.¹³⁰

ეს ჩვეულებითი საკუთრება და გამოყენების უფლება არ არის აღიარებული საქართველოს სამართლებრივი სისტემის მიერ. თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კვლევებით დადგინდა, რომ მესტიის მუნიციპალიტეტის მაცხოვრებლები, რომლებიც ცდილობდნენ თავიანთი ტრადიციულ საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთების დარეგისტრირებას (რომლებიც რაიონის 80%-ს მოიცავს) წააწყდნენ სირთულეებს, რადგან მიწის რეგისტრაციის ორი საფუძველი, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით არსებობს -

¹²⁹ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 3, “სოციალური ზემოქმედების შეფასება” ნოემბერი 2017 გვ. iv.

¹³⁰ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 9, LALRP, ნოემბერი 2017 გვ. 17.

„თვითნებური დაკავება“ და „კანონიერი მფლობელობა“ - არ შეესაბამება სვანეთის თემებში გავრცელებულ „ტრადიციულ მფლობელობას.“¹³¹

LALRP-ის მოქმედების სფერო

2017 წლის LALRP მოიცავს განსაზღვრულ პროექტის ობიექტებს გამოქვეყნების მომენტისთვის, კერძოდ:

- კაშხლისა და რეზერვუარის ტერიტორია;
- ჰესის შენობის ტერიტორია;
- ნენსკრას მიმართულების შემცვლელი დამბა;
- ოპერატორის სოფელი; და
- ნენსკრას მისასვლელი გზის გაუმჯობესების სამუშაოები.

LALRP-ის გამოქვეყნების თარიღისთვის უცნობი პროექტის კომპონენტები, რომლებიც ინტეგრირებული უნდა იქნას LALRP-ის სამომავლო გამოცემაში, მოიცავს:

- ნენსკრას გზის გაუმჯობესება;
- ჰიდროელექტროსადგურთან **ნაგავსაყრელი ტერიტორიები spoil disposal areas;**
- 35 კვ ელექტრომომარაგების ხაზის მშენებლობა ელექტროსადგურს და კაშხლის ადგილს შორის; და
- 110 კვ. ელექტროენერგიის მიწოდება მომავალი ქვესადგურიდან ელექტროსადგურამდე.¹³²

მიუხედავად იმისა, რომ LALRP ადგენს, რომ არანაირი ფიზიკური გადაადგილება არ იქნება საჭირო, საარსებო საშუალებების აღდგენის ზომები გამოიყენება.

4.3.3.2 ბანკის ქცევის ანალიზი

პროექტის ხარვეზების ანალიზით დადგინდა, რომ მიწის შესყიდვის პროცესი იყო ის ძირითადი სფერო, სადაც საჭირო იყო არსებითი მოქმედება 2014 წლის ESP-ის შესასრულებლად. ეკონომიკური გადაადგილების ზემოქმედება, რომელიც მოსალოდნელი იყო სამოვრების დანაკარგისა და ტყეზე წვდომის შედეგად, ჯერ არ იყო განსაზღვრული ან გაზომილი, და შესაბამისად, დადასტურდა, რომ საჭირო იყო LALRP სოფლის მეურნეობის, მეცხოველეობის და ხე-ტყის საქმიანობაზე ზემოქმედების მოსაგვარებლად.

დამფინანსებლებმა მოითხოვეს ფართო გადასინჯვას LALRP-ის შემუშავების პროცესში, რათა იგი შესაბამისობაში ყოფილიყო მათ პოლიტიკასთან. შესაბამისობის მიმოხილვა

¹³¹ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 3, „სოციალური ზემოქმედების შეფასება“ ნოემბერი 2017 გვ. 21.

¹³² გარდა ამისა, LALRP-ი 220 კვ ელექტროგადამცემი ხაზისთვის, რომელიც იდენტიფიცირებულია, როგორც დამატებითი ობიექტი, რომელიც დააკავშირებს ელექტროსადგურის ქვესადგურის გარე გამანაწილებელ მოწყობილობას ნენსკრას ხეობაში მდებარე მომავალ ახალ ქვესადგურთან, მოამზადებს და განახორციელებს საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა (GSE).

ადგენს, რომ ბანკის მენეჯმენტმა მრავალი ძალისხმევა გამოიჩინა ამ მიმართულებით და მრავალი მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება გამოიწვია მუშაობის ამ წლებში. თუმცა, შესაბამისობის მიმოხილვა ადგენს, რომ PR 5-ის მოთხოვნები საბოლოოდ არ შესრულდა საარსებო საშუალებების აღდგენის თვითნებური ზღურბლის დაწესების გამო.

როგორც ქვემოთ არის წარმოდგენილი, ბანკის მენეჯმენტმა არ უარყო თვითნებური ბარიერის დაწესება, რომლის ქვემოთაც არ მოხდებოდა პროექტის შედეგად დაზარალებული მოსახლეობისთვის საარსებო საშუალებების აღდგენის უზრუნველყოფა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს შეუსაბამოა სულისკვეთებასთან და PR 5-ის ტონთან, რომელიც კლიენტებისგან მოითხოვს „აღადგინონ და პოტენციურად გააუმჯობესონ იძულებით გადაადგილებულ პირთა ცხოვრების ან/და საარსებო საშუალებების სტანდარტები გადაადგილების წინა დონემდე”.¹³³ მიუხედავად იმისა, რომ LALRP აშკარად ადგენს პროცესს, რომლის მეშვეობითაც მიწის მესაკუთრეებს და მიწის მომხმარებლებს შეუძლიათ პრეტენზია განაცხადონ მიწის დაკარგვის შესახებ და მოითხოვონ კომპენსაცია ამ მიწებისათვის, ის, ასევე, ადგენს, რომ ისინი, ვინც განიცდიან საწარმოო აქტივების 10%-ზე ნაკლებ ზარალს, საარსებო საშუალებების აღდგენის ღონისძიებებისთვის შეუფერებლად ჩაითვლებიან. ეს ხდება ზარალის სამი კატეგორიის დადგენის გზით:

- დაბალი/არა მნიშვნელოვანი (10%-მდე);
- საშუალო/მნიშვნელოვანი (10 - 20%-ს შორის); და
- მაღალი/მძიმე (20% ან მეტი).

მიუხედავად იმისა, რომ თავად ეს კატეგორიზაცია პრობლემური არ არის, საარსებო საშუალებების აღდგენის ღონისძიებებიდან „დაბალი” კატეგორიის გამორიცხვა არ შეესაბამება PR 5-ით გათვალისწინებული ცხოვრების დონის ან საარსებო საშუალებების აღდგენის მოთხოვნას.

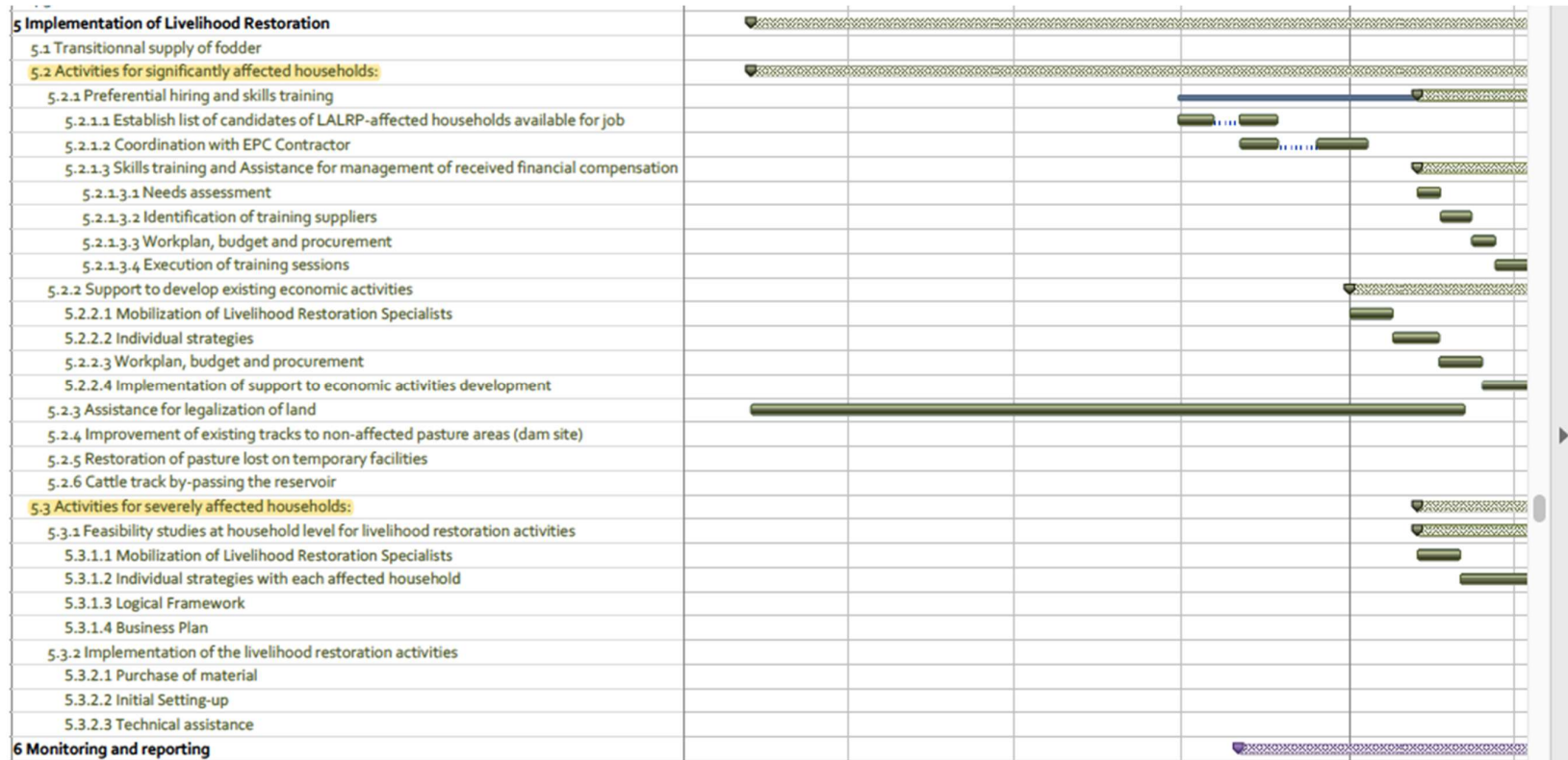
როგორც კანონიერი, ასევე, არალოკალიზებადი მიწის სარჩელებისთვის, LALRP განსაზღვრავს: „მნიშვნელოვნად და ძლიერ დაზარალებული ოჯახებისთვის, ურთიერთგაგების მემორანდუმში, ასევე, მითითებული იქნება პროექტის მიერ შემოთავაზებული საარსებო საშუალებების აღდგენის ღონისძიებების პაკეტი.”¹³⁴ LALRP-ის სამუშაო გეგმა (სურათი 3), ასევე, ასახავს, რომ საარსებო საშუალებების აღდგენის ღონისძიებები გათვალისწინებულია პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი იმ პირებისთვის, რომლებზეც „მნიშვნელოვნად” ან „ძლიერად” იმოქმედა პროექტმა.¹³⁵

¹³³ 2014 ESP, PR5, მე-17 პ..

¹³⁴ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 9, LALRP ნოემბერი 2017 გვ. 88.

¹³⁵ იხილეთ სამუშაო გეგმა სურათი 17, LALRP ნოემბერი 2017, გვ. 103.

სურათი 3: LALRP-ის სამუშაო გეგმა –საარსებო საშუალებების აღდგენის განხორციელება

5. საარსებო საშუალებების აღდგენის განხორციელება
5.1 ფურაჟის გარდამავალი (დროებითი) მიწოდება
5.2 აქტივობები მნიშვნელოვნად დაზარალებული ოჯახებისთვის:
5.2.1 სამსახურში აყვანა უპირატესობით და უნარების ტრენინგი

5.2.1.1 ჩამოაყალიბეთ LALRP- ით დაზარალებული ოჯახების კანდიდატების სია, რომლებიც ხელმისაწვდომია სამუშაოსთვის
5.2.1.2 კოორდინაცია EPC-ის კონტრაქტორთან
5.2.1.3 უნარების ტრენინგი და მიღებული ფინანსური კომპენსაციის მენეჯმენტში დახმარება
5.2.1.3.1 საჭიროებების შეფასება
5.2.1.3.2 ტრენინგის მომწოდებლების იდენტიფიცირება
5.2.1.3.3 სამუშაო გეგმა, ბიუჯეტი და შესყიდვები
5.2.1.3.4 სასწავლო სესიების განხორციელება
5.2.2. არსებული ეკონომიკური საქმიანობის განვითარების ხელშეწყობა
5.2.2.1 საარსებო საშუალებების აღდგენის სპეციალისტების მობილიზაცია
5.2.2.2 ინდივიდუალური სტრატეგიები
5.2.2.3 სამუშაო გეგმა, ბიუჯეტი და შესყიდვები
5.2.2.4 ეკონომიკური საქმიანობის განვითარების მხარდაჭერის განხორციელება
5.2.3 მიწის ლეგალიზაციისთვის დახმარება
5.2.4 არსებული ბილიკების გაუმჯობესება არა დაზარალებული საძოვრების არეალში (კაშხლის ადგილი)
5.2.5 დროებითი ობიექტების გამო დაკარგული საძოვრების აღდგენა
5.2.6 საქონლის სავალი ბილიკი, რომელიც გაივლის (შემოუვლის) წყალსაცავს
5.3 აქტივობები სერიოზულად დაზარალებული ოჯახებისთვის:
5.3.1 საარსებო საშუალებების აღდგენის აქტივობებისთვის, ოჯახების დონეზე, ტექნიკურ-ეკონომიკური განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის ჩატარება
5.3.1.1 საარსებო საშუალებების აღდგენის სპეციალისტების მობილიზება
5.3.1.2 ინდივიდუალური სტრატეგიები თითოეულ დაზარალებულ ოჯახთან მიმართებაში
5.3.1.3 ლოგიკური ჩარჩო
5.3.1.4 ბიზნეს გეგმა
5.3.2 საარსებო საშუალებების აღდგენის აქტივობების განხორციელება

5.3.2.1 მასალის შეძენა
5.3.2.2 საწყისი მოწყობა
5.3.2.3 ტექნიკური დახმარება
6 მონიტორინგი და ანგარიშგება

LALRP სამუშაო გეგმის მე-4 სურათი ასახავს, რომ ამ ბარიერის შექმნა 89 ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ოჯახიდან 60-ს (67%) გამორიცხავს LALRP-ის საარსებო საშუალებების აღდგენის ღონისძიებებიდან.¹³⁶

სურათი 4: LALRP-ის სამუშაო გეგმა – გავლენის გადანაწილება მნიშვნელობისა და პროექტის კომპონენტის მიხედვით

არეალი / ობიექტი	დაზარალებული ოჯახების რაოდენობა	დაბალი გავლენა / არ არის მნიშვნელოვანი	საშუალო/მნიშვნელოვანი	მაღალი/მძიმე
ნენსკრას კაზხალი და წყალსაცავი	25	---	16c	9d
ჰიდროელექტრო სადგურის უბანი	5	1	---	4
ოპერატორთა სოფელი	1	1	---	---
ნენსკრას გზა	35a	32b	---	---
ნენსკრას დამბა და წყლის გადამგდები გვირაბის წყალმიმღები არხი	27	27	---	---
სულ	89	60	16	13
• მოიცავს 4 ოჯახს, რომლებიც, ასევე, დაზარალდნენ პროექტის სხვა კომპონენტებით • მოიცავს ერთ ოჯახს, რომელიც, ასევე, დაზარალდა ნაკრას დამბისგან • მოიცავს ერთ ოჯახს, რომელიც დაზარალდა (არა მნიშვნელოვნად) ნენსკრას გზის მიერ • მოიცავს ორ ოჯახს, რომელიც დაზარალდა (არა მნიშვნელოვნად) ნენსკრას გზის მიერ				

ბანკის ტოლერანტობა საწარმოო აქტივების 10% -მდე დაკარგვის მიმართ საარსებო საშუალებების აღდგენის შეთავაზებამდე შემოფოთებულია, განსაკუთრებით, პროექტის მიერ დაზარალებულ ტერიტორიაზე არსებული ეკონომიკური მოწყვლადობის გათვალისწინებით, სადაც >10%-იანი ზარალი შეიძლება იყოს მნიშვნელოვანი მოწყვლადი ოჯახების კეთილდღეობისთვის და გამოიწვიოს უარყოფითი ზემოქმედება.¹³⁷

ეს მეთოდოლოგია განსაკუთრებით არახელსაყრელია სეზონური მომხმარებლებისთვის, რომლებთანაც არ გაიარეს კონსულტაცია შემოსავლების ინვენტარიზაციის დროს და ყველა ითვლებოდა, რომ “არ ჰქონდათ მნიშვნელოვანი საწარმოო აქტივების დანაკარგი”. მიუხედავად იმისა, რომ ბანკის მენეჯმენტმა სთხოვა კლიენტს უკეთესად შეაფასოს არდამსწრე ოჯახები და კონსულტაცია გაიაროს არდამსწრე მესაკუთრეებთან, არანაირი მტკიცებულება არ არსებობს, რომ ეს შესრულდა: არდამსწრე მფლობელების ერთადერთი მითითება, როგორც პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირები არის LALRP-ში, სადაც

¹³⁶ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 9, LALRP, ცხრილი 5, გვ. ix.

¹³⁷ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 9, LALRP, გვ. ix.

კლიენტი განსაზღვრავს "სეზონურ მაცხოვრებლთა" ხუთ ოჯახს, რომლებსაც არ ჩაუტარდათ ინტერვიუ (იხილეთ სურათი 5). შემდეგ LALRP ასკვნის, რომ სეზონური მაცხოვრებლები საწარმოო აქტივების 0% –იანი ზარალის წინაშე დგანან და შესაბამისად, არ არიან უფლებამოსილნი საარსებო საშუალებების აღდგენის ზომებისთვის.¹³⁸

¹³⁸ დამატებითი E&S კვლევები ტომი 9, LALRP, ცხრილი 22 გვ. 50.

სურათი 5: პროექტის კომპონენტებით გამოწვეული ეკონომიკური გადაადგილების იდენტიფიკაცია

ცხრილი 22 – ნენსკრას გზის გაფართოებით გამოწვეული ეკონომიკური გადაადგილება														
H H #	სულ წვევრები	კაცი წვევრები	ქალი წვევრები	მიწის დან აკა რგი (m²)	მიწის რეგისტრ აციის სტატუსი	დაზარ ალებუ ლი სტრუქ ტურები	დაზარ ალებუ ლი კულტ ურები	დაკა რგუ ლი ხეებ ი (რაო დენ ობა) კაკლ ის ხეებ ი	საწარ მო აქტივ ების დაკარ გვის % კაკლ ის ხეებ ი	ინტერ ვიუები ს დროს დეკლა რირებ ული შემოსა ვლის წყარო	კაკლ ის გამო ყენე ბა შემო სავ ლის წყარ ოდ (დია ხ/არ ა)	მოწყ ვლა დი ოჯა ხები	მუდმივი/ დროებითი	დაბა ლი/ უმნი შენე ლო
H H 03	1	1		81	არარეგი სტრირებ ული		არა		0% (სეზო ნური მაცხო ვრებე ლი)	NA		არა	მუდ მივი	დაბა ლი/ უმნი შენე ლო
H H 12	1	1		2037	არარეგი სტრირებ ული	1 ღობე	არა	13 6	0% (სეზო ნური მაცხო ვრებე ლი)	NA	არა	არა	მუდ მივი	დაბა ლი/ უმნი შენე ლო
H H 20	1	1		60	რეგისტრ ირებულ ი	1 ღობე	არა		0% (სეზო ნური მაცხო ვრებე ლი)	NA		არა	მუდ მივი	დაბა ლი/ უმნი შენე ლო
H H 33	N A	N A	N A	1679	ნაწილობ რივ დარეგის ტრირებ ული	1 ღობე	არა	8 8	0% (სეზო ნური მაცხო ვრებე ლი)	NA	არა	არა	მუდ მივი / დრ ოებ ითი	დაბა ლი/ უმნი შენე ლო
H H 34	N A	N A	N A	1542	არარეგი სტრირებ ული	---	არა	1 1	0% (სეზო ნური მაცხო ვრებე ლი)	NA	არა	არა	მუდ მივი	დაბა ლი/ უმნი შენე ლო

LALRP შეუსაბამო დასაბუთებას იძლევა საარსებო საშუალებების აღდგენის ღონისძიებებიდან პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი იმ პირების გამორიცხვისთვის, რომლებსაც საწარმოო აქტივების დანაკარგები აქვთ > 10%, ამტკიცებენ, რომ ბარიერი შეესაბამება ADB-ის დაცვის მოთხოვნას 2.¹³⁹ თუმცა, მითითებული ADB-ის მოთხოვნა განსაზღვრავს „მნიშვნელოვანი ზემოქმედების“ ამ ბარიერს *მხოლოდ პროექტების კატეგორიზაციის მიზნით* და არა კომპენსაციის ან საარსებო წყაროს აღდგენის განსაზღვრის მიზნით.¹⁴⁰ უფრო მეტიც, მაშინაც კი, თუ ADB ნებას დართავდა ასეთ მიდგომას, მხოლოდ ეს არ გაამართლებდა ADB-ის სტანდარტის გამოყენებას და არა 2014 ESP-ის მოთხოვნის, რადგან ეს იწვევს 2014 ESP- თან შეუსაბამობას.

შესაბამისობის მიმოხილვამ ვერ დაინახა იმის მტკიცებულება, რომ PR 5 საშუალებას იძლევა დაიცვას ისინი, რომლებიც გამორიცხნენ, რადგან მათი საწარმოო აქტივების დანაკარგი >10%-ია, *პირიქით, PR 5-ის მე-5 პუნქტის განმარტებით, PR5-ის მიზანია „აღადგინოს ან, სადაც ეს შესაძლებელია, გააუმჯობესოს იძულებით გადაადგილებულ პირთა საარსებო პირობები და ცხოვრების დონე გადაადგილების წინა დონემდე.“* PR 5 არ ითვალისწინებს რაიმე სიტუაციას ან მისაღებ ზღურბლს, რომელიც ითვალისწინებს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირების იმ დანაკარგების ათვისებას, რაც უშუალოდ პროექტის განვითარებამ გამოიწვია.

PR 5-ის საწინააღმდეგოდ შემუშავებული ბარიერის მიღებით, ბანკის მენეჯმენტმა დაადასტურა 2014 წლის ESP-თან აშკარა შეუსაბამობა, რომელმაც შეიძლება გაამძაფროს არსებული ეკონომიკური და სოციალური მოწყვლადობა. კლიენტის სოციალურ-ეკონომიკური საბაზისო შეფასება მიუთითებს, რომ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ოჯახების 20%-ზე მეტი სიღარიბის ზღვარს მიღმაა და დაზარალებული ოჯახების 42% "მოწყვლადია" (კლიენტის შეზღუდული განსაზღვრების ფარგლებშიც კი).¹⁴¹ თუ ღარიბი და მოწყვლადი მოსახლეობა ვალდებული იქნება დაფაროს თავისი საწარმოო აქტივების 9,99%-მდე ზარალი, ამან შესაძლოა მნიშვნელოვანი შედეგები იქონიოს მათ ოჯახებზე.

მნიშვნელოვანია, რომ თუ LALRP მიიღება ისე, როგორც არის, ეს არამხოლოდ უარყოფითად აისახება პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებზე, რომლებიც

¹³⁹ “ADB-ის, იძულებითი განსახლების შესახებ, უსაფრთხოების მოთხოვნების 2-ის შესაბამისად, რომელიც განსაზღვრავს ბარიერს მათთვის, ვინც მნიშვნელოვნად დაზარელდნენ, რადგან დაკარგეს საწარმოო აქტივების (რომელიც გამოიმუშავებს შემოსავალს) 10% ან მეტი.“ სქოლიო 3 გვ. ix დამატებითი E&S კვლევები ტომი 9, LALRგვ.

¹⁴⁰ იხ. ADB-ის ოპერაციების სახელმძღვანელოს ბანკის პოლიტიკის (BP) მე-9 პუნქტი იძულებითი განსახლების შესახებ: “პროექტის იძულებითი განსახლების კატეგორია განისაზღვრება მისი ყველაზე მგრძნობიარე კომპონენტის კატეგორიით, იძულებითი განსახლების ზემოქმედების თვალსაზრისით. ADB-ის მიერ მხარდაჭერილი პროექტის იძულებითი განსახლების ზემოქმედება მნიშვნელოვნად მიიჩნევა, თუ 200 ან მეტი ადამიანი განიცდის მნიშვნელოვან ზემოქმედებას, რომელიც განისაზღვრება, როგორც (i) ფიზიკურად გადაადგილებულ იქნენ საცხოვრებელიდან, ან (ii) დაკარგეს მათი საწარმოო აქტივების (რომელიც გამოიმუშავებს შემოსავალს) 10% ან მეტი. განსახლების გეგმის დეტალების და სრულფასოვნების დონე პროპორციულია პოტენციური ზემოქმედების და რისკების მნიშვნელობასთან.”

განიცდიან აქტივების დანაკარგს დადგენილი 10%-იანი ბარიერის ქვემოთ, არამედ ის ასევე, შექმნის საარსებო საშუალებების აღდგენის მიდგომის პრეცედენტს LALRP-ის შემდგომი განმეორებისათვის, როდესაც პროექტის ყველა კომპონენტი განისაზღვრება.

4.3.4 შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 5 (LALRP)-თან მიმართებით, რადგან ბანკის მენეჯმენტი არ ცდილობდა უზრუნველყო PR 5-ის მოთხოვნების შესრულება საარსებო საშუალებების აღდგენასთან დაკავშირებით და დაუშვა საარსებო წყაროს აღდგენის თვითნებური ბარიერის დაწესება (ანუ, იმ შემთხვევებში, როდესაც ზარალი ოდენობით > 10% არ მიიღებს აღდგენითი ზომებს, მიუხედავად PR 5-ის მოთხოვნებისა საარსებო საშუალებების და ცხოვრების სტანდარტების აღსადგენად).

4.4 PR 8: კულტურული მემკვიდრეობა

4.4.1 მხარეთა პოზიციები

მოსარჩელეთა პოზიცია

საჩივარი ამტკიცებს, რომ პროექტი საფრთხეს უქმნის სვანურ კულტურას და თემის კეთილდღეობას, აღნიშნავს, რომ „მან შეიძლება გავლენა მოახდინოს სვანურ ენაზე [რომელიც აღიარებულია გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციის (UNESCO) მიერ, როგორც გაქრობის პირას მყოფი ენა] თუ ის ძირს უთხრის სვანების შემკავშირებელ ღირებულებასა და ტრადიციებს.“¹⁴² საჩივარი არაადეკვატურად მიიჩნევს პროექტის კულტურულ მემკვიდრეობაზე გავლენის შეფასებას.

უფრო მეტიც, საჩივარში მითითებულია ADB CRP-ის ანგარიში დასაშვებობის დასკვნების შესახებ, რომელშიც ნათქვამია, რომ სვანურ კულტურას „სერიოზული საფრთხის წინაშე დააყენებს ეს პროექტი... და ძალიან სერიოზულად იმოქმედებს მუშების მასიური შემოდინება ვიწრო ხეობაში მშენებლობის მინიმუმ 5 წლის განმავლობაში.“¹⁴³ საჩივარში ასევე აღნიშნულია ADB CRP-ის დასკვნა, რომ „საქართველოს სხვა კუთხიდან ჩამოსულ მუშებს ექნებათ განსხვავებული ღირებულებები და ტრადიციები, რაც წინააღმდეგობაში მოვა სვანური ოჯახების შემკავშირებელ ღირებულებებსა და ტრადიციებთან, რომლებიც დიდხანს ცხოვრობდნენ ამ მთიან ხეობებში“ და რომ „მუშების დიდი შემოდინება ფუნდამენტურ გამოწვევას შექმნის მდინარე ნენსკრას ხეობაში სვანური თემების სოციალურ ერთობის და ღირებულებების კუთხით.“¹⁴⁴

¹⁴² საჩივარი, პ. 10.2, გვ. 24.

¹⁴³ ADB CRP, პ. 20, გვ.7; საჩივარი, პ. 10.5, გვ. 25.

¹⁴⁴ ADB CRP, პ. 50, p.19; საჩივარი, პ. 10.6, გვ. 25.

ბანკის პასუხი

ბანკის მენეჯმენტი ირწმუნება, რომ პროექტის გარემოსა და სოციალური ზემოქმედების შეფასებამ შეაფასა კულტურულ მემკვიდრეობაზე პოტენციური ზემოქმედება და როგორც შეფასების ყველა სხვა ასპექტთან მიმართებით, კულტურული მემკვიდრეობის საკითხიც „განიხილეს რიგმა სპეციალისტებმა და მრჩეველებმა, რომელთაგანაც ყველამ დაადასტურა, რომ შესრულების სტანდარტი... 8, სრულად არის შესრულებული”¹⁴⁵

კლიენტის პასუხი

კლიენტი მიიჩნევს, რომ განხორციელებულია მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შეფასება. კლიენტმა ასევე მოიხსენია „შემთხვევით აღმოჩენის პროცედურა“, რომლის გაზიარებაც უნდა მოხდეს ყველა მომუშავესთან, რაც იქნება სახელმძღვანელო უცნობი კულტურული ძეგლების მართვის კუთხით, თუ მოხდება მათი აღმოჩენა მშენებლობის პროცესში. კლიენტი, ასევე, განმარტავს, რომ სათემო ინვესტიციის პროგრამა შეიძლება გამოყენებულ იქნას (თუ მისი მრჩეველთა კომიტეტი თანახმა იქნება) ადგილობრივი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებისა და პოპულარიზაციის მხარდამჭერი ინიციატივების შესაქმნელად.

რაც შეეხება მუშათა ნაკადს, კლიენტი აღიარებს, რომ ეს წარმოადგენს რისკს და მოძრაობის, ხალხისა და მომუშავეთა ქცევის კონტროლი მნიშვნელოვანი იქნება მთელი პროექტის განმავლობაში. კლიენტი განმარტავს, რომ პროექტი დააბინავებს ყველა გარე მუშაკს პროექტის სპეციალურ საცხოვრებელში და ჩამოაყალიბებს თანამშრომლის ქცევის კოდექსს, რომლის დაცვაც საჭირო იქნება. კლიენტი მიუთითებს, რომ იგი მონიტორინგს გაუწევს და აღასრულებს ქცევის კოდექსს და საჭიროების შემთხვევაში, მიიღებს დისციპლინურ ზომებს.

4.4.2 პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR 8-ის მოთხოვნები

2014 წლის ESP-ში აღნიშნულია, რომ PR 8-ის მიზანია კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა და კლიენტების წარმართვა კულტურულ მემკვიდრეობაზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების ან შემსუბუქების კუთხით, მათი საქმიანობის განმავლობაში.¹⁴⁶ PR 8-ის 1 პუნქტი, ასევე, მიუთითებს იმაზე, რომ კლიენტისგან ”მოელიან სიფრთხილეს კულტურული მემკვიდრეობის მართვისა და მდგრადი გამოყენებისადმი მათ მიდგომებში.”

პუნქტი 2, ასევე, ხაზს უსვამს, რომ “[როგორც] მატერიალური¹⁴⁷ ისე არამატერიალური¹⁴⁸ კულტურული მემკვიდრეობა მნიშვნელოვანი აქტივებია ეკონომიკური და სოციალური

¹⁴⁵ ბანკის მენეჯმენტის რეაგირება, გვ. 49.

¹⁴⁶ 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 1.

¹⁴⁷ ფიზიკური კულტურული მემკვიდრეობა გულისხმობს მოძრავ ან უძრავ ნივთებს, ადგილებს, ჯგუფებს, სტრუქტურებს, აგრეთვე, მასთან დაკავშირებულ კულტურულ ან წმინდა სივრცეებს და ბუნებრივ

განვითარებისათვის და კულტურული იდენტობისა და პრაქტიკის უწყვეტობის განუყოფელი ნაწილია (მათ შორის, ტრადიციული უნარ-ჩვევები, ცოდნა, რწმენა და/ან მცირე დიალექტები და ენები).¹⁴⁹ (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

პუნქტი 5 მიუთითებს იმაზე, რომ კლიენტი "თავისი გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესის ფარგლებში, განსაზღვრავს ამ PR-ის შესაბამის მოთხოვნებს და როგორ მოხდება მათი გათვალისწინება როგორც [მისი] მთლიანი გარემოსდაცვითი და სოციალური მართვის სისტემის და/ან პროექტის ESMP-ის განუყოფელი ნაწილი."

გარემოს დაცვისა და სოციალური შეფასების პროცესში PR 8 მოითხოვს კლიენტებისგან:

- **მოახდინოს პროექტის კულტურული მემკვიდრეობაზე ზემოქმედების შემოწმება გარემოზე და სოციალური ზემოქმედების შეფასების საწყის ეტაპზე:** PR 8 მოითხოვს, რომ კლიენტმა „განსაზღვრომ/რომელიმე კულტურულ მემკვიდრეობაზე ხომ არ შეიძლება მოხდეს უარყოფითი ზემოქმედება პროექტის მიერ.... ამისთვის, კლიენტი გაივლის კონსულტაციას შესაბამის ორგანოებთან, ექსპერტებთან, ადგილობრივ თემებთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან საჭიროებიდან გამომდინარე."¹⁵⁰
- **თავიდან აიცილოს კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზემოქმედება:** სკრინინგის პროცესის შედეგების საფუძველზე, კლიენტი „შეიმუშავებს პროექტს ისე, რომ თავიდან აიცილოს მნიშვნელოვანი ზემოქმედება კულტურულ მემკვიდრეობაზე;"¹⁵¹ და
- **შეაფასეთ ის ზემოქმედებები, რომელთა თავიდან აცილებაც შეუძლებელია:** იქ სადაც ზემოქმედებების თავიდან აცილება შეუძლებელია, კლიენტი „ჩაატარებს კვლევებს და კონსულტაციებს პოტენციური ზემოქმედების შესაფასებლად ... კვლევებს ჩაატარებენ კვალიფიციური და გამოცდილი კულტურული მემკვიდრეობის სპეციალისტები, ან როგორც გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესის ნაწილი, ან ცალკე."¹⁵²

PR 8, ასევე, მოითხოვს, რომ კლიენტებმა შეიმუშაონ შესაბამისი ზომები კულტურულ მემკვიდრეობაზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირებისა და შემსუბუქებისთვის:

შემარბილებელი ღონისძიებები შეეხება სავსე კვლევების შედეგებს, კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელობის ექსპერტის შეფასებას, ეროვნული კანონმდებლობასა და შესაბამის საერთაშორისო კონვენციებს, და დაზარალებულ თემებთან და სხვა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების შედეგებს. ასეთი შემარბილებელი ღონისძიებები უნდა იყოს გათვალისწინებული კლიენტის საერთო გარემოსდაცვითი და სოციალური

მახასიათებლებს და პეიზაჟებს, რომლებსაც აქვთ არქეოლოგიური, პალეონტოლოგიური, ისტორიული, არქიტექტურული, რელიგიური, ესთეტიკური ან სხვა კულტურული მნიშვნელობა.

¹⁴⁸ 27 არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა გულისხმობს პრაქტიკას, წარმომადგენლობებს, გამოთქმებს, ცოდნას და უნარებს, რომელსაც თემები, ჯგუფები და ზოგიერთ შემთხვევაში, ინდივიდები აღიარებენ, როგორც მათი კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილი და რომლებიც თაობიდან თაობას გადაეცემა.

¹⁴⁹ 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 2.

¹⁵⁰ 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 8.

¹⁵¹ 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 9.

¹⁵² 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 10.

მენეჯმენტის სისტემაში და პროექტთან დაკავშირებულ ESMP-ში, ან კონკრეტულ კულტურული მემკვიდრეობის მართვის გეგმაში რაც, ასევე, მოიცავს თითოეული შემარბილებელი ღონისძიებისათვის განხორციელების ვადებს და რესურსის საჭიროების შეფასებას. კლიენტი, ასევე, უზრუნველყოფს, რომ მომზადებული და კვალიფიციური პერსონალი იყოს ხელმისაწვდომი შემარბილებელი ზომების განხორციელების ზედამხედველობისთვის, და რომ ნებისმიერი მესამე პირი, როგორცაა პროექტზე მომუშავე კონტრაქტორი, ფლობდეს საჭირო უნარებსა და ექსპერტულ ცოდნას და მათი მენეჯმენტი და მონიტორინგი ხდებოდა PR 1-ის შესაბამისად.¹⁵³ (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

PR 8, ასევე მოითხოვს, რომ კლიენტებმა კონსულტაციები გაიარონ იმ ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემებსა და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან:

რომლებიც იყენებენ ან იყენებდნენ კულტურულ მემკვიდრეობას ცოცხალ მეხსიერებაში ხანგრძლივი კულტურული მიზნებისთვის მნიშვნელოვანი კულტურული მემკვიდრეობის იდენტიფიცირებისთვის და კლიენტის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ასეთი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ დაზარალებული თემების მოსაზრებების ჩასართავად [...] კონსულტაცია, ასევე, მოიცავს სხვა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებს, როგორცაა ეროვნული ან ადგილობრივი ხელისუფლება, რომელსაც ავალია კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა, კულტურული მემკვიდრეობის ექსპერტებსა და არასამთავრობო და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს. კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზემოქმედება სათანადოდ შერბილდება დაზარალებული თემების თავისუფალი წინასწარი და ინფორმირებული მონაწილეობით.¹⁵⁴

4.4.3 შესაბამისობის შეფასება

შესაბამისობის მიმოხილვის ToR-მა მოიცვა შემდეგი კითხვები კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ PR 8-სთან EBRD-ის შესაბამისობის შეფასებისთვის:

- შეასრულა თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა ვალდებულება, რათა უზრუნველყო, რომ გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესს განესაზღვრა PR 8-ის შესაბამისი მოთხოვნები;
- შეასრულა თუ არა ბანკის მენეჯმენტმა ვალდებულება, უზრუნველყო, რომ პროექტის პოტენციური ზემოქმედება სვანების მატერიალურ და არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე (მათ შორის) ენაზე ადეკვატურად შეფასებულიყო და განიხილულიყო, როგორც კლიენტის ESMP-ის ნაწილი, PR 8-ისა და PR 1-ის რელევანტურ დებულებებთან შესაბამისობაში;

¹⁵³ 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 12.

¹⁵⁴ 2014 წლის ESP, PR 8, პ. 15.

შესაბამისობის მიმოხილვა აფასებს იყო თუ არა, ბანკის მენეჯმენტის მიერ განხორციელებული პროცესი, კლიენტის მიერ PR 8-ის მოთხოვნების შესრულების შესაფასებლად, საკმარისი იმისთვის, რომ „შეეცადება უზრუნველყოს“ კლიენტის PR 8-თან შესაბამისობა, სვანების მატერიალურ და არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე პროექტის პოტენციურ ზემოქმედებასთან მიმართებით.

ხარვეზების ანალიზმა დაადასტურა, რომ პროექტის არეალში ხელშესახები კულტურული მემკვიდრეობის ადგილები ადეკვატურად იყო იდენტიფიცირებული; რომ ყველა იდენტიფიცირებული ადგილი იყო უშუალო პროექტის არეალის გარეთ; და რომ, შესაბამისად, პროექტის სამშენებლო საქმიანობა ან წყალსაცავში დაგროვილი წყალი საფრთხეს არ უქმნიდა ამ ობიექტებს. ასევე, ჩატარდა კონსულტაციები ეროვნულ პასუხისმგებელ ორგანოებთან, რომლებმაც აღნიშნეს, რომ პროექტის ტერიტორიაზე ხელშესახები კულტურული მემკვიდრეობის პოვნის ალბათობა ძალიან დაბალი იყო. თუმცა, ასეთ შემთხვევებისთვის, „შემთხვევით აღმოჩენის პროცედურა“ უკვე დადგენილი იყო. შესაბამისად, დაასკვნეს, რომ კულტურული მემკვიდრეობის დასაცავად შემდგომი მოქმედება არ იყო საჭირო, გარდა იმისა, რომ EPC-ის კონტრაქტორის ტექნიკური მახასიათებლები მოიცავდა დებულებებს აღმოჩენის პროცედურებისთვის.¹⁵⁵ მიუხედავად იმისა, რომ ეს ანალიზი საფუძვლიანი იყო, ის ფოკუსირებული იყო მხოლოდ მატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე და არაფერს ამბობდა არამატერიალურ კულტურული მემკვიდრეობის პოტენციურ ზემოქმედებაზე. ბანკის მენეჯმენტმა ხაზი გაუსვა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შეფასების საჭიროებას დამატებითი E&S კვლევების მომზადების დროს, მათ შორის, სვანურ კულტურაზე, რწმენის სისტემებსა და ტრადიციებზე პოტენციური ზემოქმედების ჩათვლით, 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნების გათვალისწინებით და იმის გათვალისწინებით, რომ დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის პროგრამის განმავლობაში წამოიჭრა კითხვები პროექტის პოტენციური გავლენის შესახებ სვანურ კულტურაზე, ცხოვრების წესზე, რწმენის სისტემებსა და ტრადიციებზე.

ბანკის თხოვნების შედეგად, დამატებითმა E&S კვლევებმა მოიცვა ნაწილი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ 3-ე ტომში (სოციალური ზემოქმედების შეფასება). ეს ნაწილი მიუთითებს, რომ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულმა სააგენტომ გამოავლინა 174 არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ელემენტი ზემო სვანეთის რეგიონში, მათ შორის, უძველესი სვანური მუსიკალური ინსტრუმენტი „ჭუნირი“; ხის დამუშავების ტრადიცია; სვანური ქუდების წარმოების ტექნოლოგია და ხაჭაპური ფეტვით; სვანური მარილი; და ადგილობრივი ქალების ცეკვა.¹⁵⁶ ეს ნაწილი, ასევე, ეხება სვანეთში გავრცელებულ პოლიფონიურ სიმღერას, რომელიც 2008 წელს UNESCO-ს კაცობრიობის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის წარმომადგენლობით სიაში შეიტანეს. ამ ნაწილში აღიარებულია, რომ მრავალხმიანი სიმღერა, ცეკვები და სვანეთისთვის დამახასიათებელი მრავალი რიტუალი და ცერემონია სვანების არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი ელემენტებია.

¹⁵⁶ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 3 „სოციალური ზემოქმედების შეფასება“, გვ. 159.

რაც შეეხება არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე პოტენციურ ზემოქმედებას, სოციალური გავლენის შეფასების (SIA) ანალიზმა აღნიშნა, რომ:

კომუნალური ცოდნისა და რწმენის სისტემები (მაგ. ზეპირი ისტორია და რიტუალები) ხშირად განსახიერებელია კულტურის მატერიალურ გამოვლინებაში (მაგ. სასაფლაო ან ეკლესია), ამიტომ ფიზიკურ ობიექტებზე ან ადგილებზე პირდაპირმა ზემოქმედებამ შეიძლება გავლენა იქონიოს არამატერიალურ კულტურულ ღირებულებებზე. როგორც ეს აღწერილია მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ წინა განყოფილებაში, არ არსებობს ცნობილი მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ელემენტი, რომელიც მდებარეობს პროექტის მიერ დაკავებული ტერიტორიის შიგნით, გარდა 9 ძველი კერძო საფლავისა, რომელთა გადაადგილებაც მოხდება LALRP-ის განხორციელების ფარგლებში (იხილეთ LALRP-ის ტომი 9). შესაბამისად, არ არის მოსალოდნელი, რომ პროექტის რომელიმე აქტივობამ ადგილობრივ არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე შეიძლება პირდაპირი გავლენა იქონიოს. პროექტის მშენებლობა და ექსპლუატაცია თავისთავად არ იქონიებს გავლენას არცერთ ადგილობრივ სოციალურ პრაქტიკაზე, წარმომადგენლობაზე, გამოხატვაზე, ცოდნაზე, უნარზე, ასევე, ინსტრუმენტებზე, საგნებზე, არტეფაქტებზე და მასთან დაკავშირებულ კულტურულ სივრცეებზე. ანალოგიურად, პროექტი გავლენას არ მოახდენს ამ ადგილობრივი სოციალური პრაქტიკის, წარმომადგენლობების, გამოხატვის, ცოდნის, უნარების გადაცემაზე.¹⁵⁷ (ხაზგასმულია ჩვენს მიერ)

SIA-ში ნაგარაუდები იყო, რომ პროექტის საქმიანობას პირდაპირი გავლენა არ ექნებოდა ადგილობრივ არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე, თუმცა ასევე აღნიშნული იყო, რომ პროექტმა „შესაძლოა გარკვეულწილად გამოიწვიოს სოციალური ცვლილებები და გარე კულტურული გავლენა“ იმ მუშების რაოდენობის გათვალისწინებით, რომლებიც ჩამოვიდოდნენ საქართველოს სხვა ნაწილებიდან ან უცხოეთიდან.¹⁵⁸ SIA-მ აღნიშნა, რომ „მუშების ყოფნამ შეიძლება გამოიწვიოს სოციალური წინააღმდეგობა და სოციალური დაძაბულობა სოფლის მოსახლეობასა და გარეშე პირებს შორის.“¹⁵⁹ თუმცა, SIA-მ განმარტა, რომ „ნენსკრასა და ნაკრას ხეობები ქართული კულტურისა და ერის განუყოფელი ნაწილია“ და რომ „ისევე როგორც საქართველოს სხვა ნაწილებში, ადგილობრივი თემები ღიაა კულტურული ტენდენციების და მასმედიისათვის.“ შესაბამისად, SIA-მ დაასკვნა, რომ „რაიმე ზეგავლენა ამ ელემენტებზე [ტრადიციები, ჩვეულებები და რწმენა] ნაკლებად სავარაუდო იქნებოდა.“¹⁶⁰

SIA-ის პროგნოზით მომუშავეთა ნაკადის შემოდინებით გამოწვეული არამატერიალურ კულტურული მემკვიდრეობაზე პოტენციური ზემოქმედების შერბილება შესაძლებელია იმ ზომებით, რომლებიც განსაზღვრულია (i) პროექტთან დაკავშირებული შიდა მიგრაციის

¹⁵⁷ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 3 “სოციალური ზემოქმედების შეფასება”, გვ. 160.

¹⁵⁸ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 3 “სოციალური ზემოქმედების შეფასება”, გვ. 160.

¹⁵⁹ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 3 “სოციალური ზემოქმედების შეფასება”, გვ. 160.

¹⁶⁰ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 3 “სოციალური ზემოქმედების შეფასება”, გვ. 160.

შემცირებისთვის და (ii) თემაში სოციალურ ერთობაზე გავლენის გათვალისწინებისთვის.¹⁶¹ შემოთავაზებული ღონისძიებებიდან მხოლოდ ერთი აშკარად ეხებოდა კულტურული მემკვიდრეობას, რაც მოითხოვს რომ *“[ყველა] მომუშავეს ჩაუტარდეთ ინფორმირებულობის ტრენინგი პროექტის ქცევის კოდექსთან დაკავშირებით, რომელიც მოიცავს ინფორმაციას ადგილობრივი ადათებისა და რწმენის შესახებ.”* დაბოლოს, SIA-მ აღნიშნა, რომ შემსუბუქების ზომების მიღმა, კლიენტის სათემო ინვესტირების პროგრამაში შეიძლება შევიდეს ადგილობრივი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნების მხარდამჭერი ინიციატივები.¹⁶²

SIA არ აკმაყოფილებს PR8-ის მე-15 პუნქტის მოთხოვნებს, რადგან არ შეიცავს უდავო მტკიცებულებებს იმის შესახებ, რომ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შეფასების ფარგლებში პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემებთან მოხდა კონსულტაციის გავლა - არამატერიალური მემკვიდრეობის ელემენტების იდენტიფიკაციის, პოტენციური ზემოქმედების შეფასების ან შემამსუბუქებელი ღონისძიებების შემუშავების დროს (განსაკუთრებით გარე კულტურული გავლენის მოგვარების მხრივ, რაც შეიძლება მომუშავეთა ნაკადის შედეგად წარმოიშვას). შესაბამისად, არ არსებობს არანაირი მტკიცებულება, რომ დაზარალებული თემების მოსაზრებები არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ირგვლივ განხილულ იქნა პროექტის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.

4.4.4 შესაბამისობის მიმოხილვის დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR8-სთან მიმართებით, რადგან ბანკის მენეჯმენტმა დამატებითი E&S-ის კვლევები ისე დაამტკიცა, რომ არ უცდია უზრუნველყო, რომ პროექტს დაეკმაყოფილებინა მნიშვნელოვანი თემთან კონსულტაციის მოთხოვნები PR 8-ის შესაბამისად. ბანკის მენეჯმენტმა არ დაადგინა, რომ ეს სფერო საჭიროებდა შემდგომ გამოსასწორებელ ქმედებებს და შესაბამისად, არც მოუთხოვია და არც მონიტორინგი ჩაუტარებია გამოსასწორებელი ქმედების განხორციელების. შედეგად, ბანკის მენეჯმენტს არ უცდია უზრუნველყო, რომ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებზე მნიშვნელოვანი პოტენციური ზეგავლენის ადეკვატური იდენტიფიცირება და შერბილება მომხდარიყო, PR 8-ის მე-10 და მე-15 პუნქტების შესაბამისად.

დაბოლოს, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პროექტის სარგებელის გაზიარება სათემო ინვესტიციის პროგრამის მეშვეობით „არ წარმოადგენს უარყოფითი ზემოქმედების კომპენსაციას“.¹⁶³ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ ცნობები, რომლებიც განხილულია საზოგადოების ინვესტიციის პროგრამის საშუალებით (რომელიც მდებარეობს გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედების შეფასების

¹⁶¹ სოციალური გავლენის შეფასების 6.8 თავი ეხება პროექტით გამოწვეული შიდა მიგრაციის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების რისკებს და 6.9 თავი სოციალურ ერთიანობასა და ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების რისკებს.

¹⁶² დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 3 “სოციალური ზემოქმედების შეფასება”, გვ. 137.

¹⁶³ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 8 ESMP, გვ. 92.

პირდაპირი, არაპირდაპირი, ხელოვნურად გამოწვეული და კუმულაციური ზემოქმედების შერბილების მიღმა) არ წარმოადგენს შესაბამის გზას, რომლის საშუალებითაც უნდა მოხდეს პროექტის პოტენციური ზემოქმედების მოგვარება. სათემო ინვესტიციის პროგრამა არ ანაცვლებს ბანკის მენეჯმენტის საჭიროებას, რომ უზრუნველყო არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის პოტენციური ზემოქმედების უფრო თანამონაწილეობითი შეფასების ჩატარება.

4.5 PR 10: ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა

4.5.1 მხარეთა პოზიციები

მოსარჩელეთა პოზიცია

როგორც ზემოთ, 1.3 თავშია აღწერილი, საჩივარი ამტკიცებს, რომ პროექტი არ შეესაბამება PR 10–ს, იმ თვალსაზრისით, რომ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირების კონსულტაცია არ იყო პროექტის ხასიათისა და მასშტაბისა და მისი პოტენციური უარყოფითი ზემოქმედების პროპორციული.

ბანკის პასუხი

ბანკის მენეჯმენტი თავის პასუხში ამტკიცებს, რომ დამფინანსებლებს¹⁶⁴, დამფინანსებლების მრჩეველებსა და ექსპერტთა საერთაშორისო პანელს (IPOE) სწამს, რომ მნიშვნელოვანი კონსულტაცია იქნა მიღწეული. ბანკის მენეჯმენტი აღნიშნავს, რომ 2017 წლის გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ღია კარის საინფორმაციო შეხვედრებს ადგილობრივი თემი კარგად ესწრებოდა და ხელი შეუწყო ღია და გულწრფელ დისკუსიებს, ხოლო ჩართულობა გრძელდება ინფორმაციის საჯაროობის პროცესის გარეთ.

კლიენტის პასუხი

კლიენტი ირწმუნება, რომ დამატებით E&S-ის კვლევებს თან ერთვის ფართო კონსულტაცია და ინფორმაციის საჯაროობა. ისინი ახსენებენ მულტიმოდალური მიდგომის გამოყენებას, რომლის მიზანიც იყო, რომ ადამიანების მაქსიმალური რაოდენობა ყოფილიყო ინფორმირებული კვლევების არსებობის შესახებ, რაც მათ საშუალებას აძლევდა წამოეჭრათ საკითხები, კითხვები და გამოეთქვათ რეკომენდაციები. მულტიმოდალური მიდგომა მოიცავდა:

- ფართო საჯარო საკონსულტაციო შეხვედრების [ჩატარებას] თბილისსა და [პ]როექტის არეალში;
- USB-ების დარიგებას თემის წევრებისთვის დამატებითი E&S-ის კვლევებითა და საკითხზე დაფუძნებული ბროშურებით;

¹⁶⁴ როგორც ზემოთ, ნაწილში 1 აღინიშნა, მიმოხილვის მიზნებისათვის, დამფინანსებლებში იგულისხმება EBRD და ADB.

- მესტიის მუნიციპალიტეტში და პროექტის საინფორმაციო ცენტრებში [დამატებითი E&S კვლევების] ფიზიკური ასლების მიწოდებას ქართულ და ინგლისურ ენებზე;
- ფოკუს ჯგუფის შეხვედრა მოწყვლად ადამიანებთან;
- დამატებითი E&S-ის კვლევების [გამოქვეყნებას] სს „ნენსკრა ჰიდროს“ ვებ-გვერდსა და პოტენციურ გამსესხებელთა ვებ-გვერდებზე;
- კვლევების ჩატარება, რათა განისაზღვროს ინფორმაციის მოთხოვნის გაგების დონე;
- ინფორმაციის გავრცელებას სოციალური მედიისა და პრესრელიზების საშუალებით; და
- თემების მიერ წამოჭრილ ძირითად საკითხებზე ფოკუსირებული ღია კარის დღეს.¹⁶⁵

კლიენტი, ასევე, აღნიშნავს, რომ თემის უკუკავშირი გათვალისწინებული იქნა დამატებითი E&S-ის კვლევების, პროექტის დიზაინისა და პროექტის გეგმების გადახედვისას (მაგ: სათემო ინვესტირების პროგრამის წარდგენა). კლიენტი მიიჩნევს, რომ იგი პასუხობდა დამფინანსებელთა მოთხოვნებს პროექტის უფრო ფართო კონსულტაციასთან დაკავშირებით და დაინტერესებული მხარეების კომენტარებს, და აღნიშნავს, რომ დაინტერესებული მხარეების ინფორმირებისა და კონსულტაციისთვის მცდელობების დონემ „ბევრად გადააჭარბა დამფინანსებლის პოტენციურ მოთხოვნებს“.¹⁶⁶

4.5.2 პოლიტიკით განსაზღვრული ვალდებულებები: PR10-ის მოთხოვნები

PR 10 ცნობს „ღია და გამჭვირვალე თანამშრომლობის მნიშვნელობას კლიენტს, მის თანამშრომლებს, იმ ადგილობრივ თემებს შორის, რომლებიც უშუალოდ განიცდიან პროექტის მიერ ზემოქმედებას და საჭიროების შემთხვევაში, სხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის, როგორც [კარგი საერთაშორისო პრაქტიკის GIP-ის] არსებითი ელემენტი.“ GIP-ის დასაკმაყოფილებლად, PR 10-ში ნათქვამია, რომ დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა უნდა დაიწყოს პროექტის დაგეგმვის ადრეულ ეტაპებზე და იყოს მუდმივი პროცესი პროექტის მთელი ციკლის განმავლობაში.¹⁶⁷ ის ახასიათებს GIP-ის დაინტერესებული მხარეების ჩართულობას, რომელიც მოიცავს:

- სათანადო ინფორმაციის საჯარო გავრცელებას;
- დაინტერესებულ მხარეებთან მნიშვნელოვან კონსულტაციას ; და
- ფექტური პროცედურას ან მექანიზმს, რომლის საშუალებითაც დაინტერესებულ მხარეებს შეუძლიათ კომენტარის გაკეთება ან გასაჩივრება.¹⁶⁸

შესაბამისობის ანალიზთან დაკავშირებული PR 10-ში მოცემული მოთხოვნები მოიცავს:¹⁶⁹

¹⁶⁵ კლიენტის პასუხი, გვ. 51.

¹⁶⁶ კლიენტის პასუხი, გვ. 51.

¹⁶⁷ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 2.

¹⁶⁸ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 2.

¹⁶⁹ მიუხედავად იმისა, რომ ქვემოთ მოყვანილი ტექსტი არ არის წარმოდგენილი ციტირებით, ის ყურადღებით მიჰყვება 2014 წლის ESP-ის ძირითადი საკითხების შეჯამების მცდელობით.

ზოგადი მოთხოვნები:

- კლიენტები განახორციელებენ დაინტერესებული მხარეების ჩართულობას და უზრუნველყოფენ, რომ ადგილობრივი თემები, რომლებმაც უშუალოდ განიცადეს პროექტის ზემოქმედება და სხვა შესაბამისი დაინტერესებული მხარეები, მიიღებენ დროულ, შესაბამის და ხელმისაწვდომ ინფორმაციას კულტურულად სათანადო წესით და მანიპულირების, ჩარევის, იძულების და დაშინების გარეშე.¹⁷⁰
- დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის ხასიათი და სიხშირე პროპორციული იქნება პროექტის ხასიათისა და მასშტაბის და მისი პოტენციური უარყოფითი გავლენისა შესაბამის თემებზე, ასევე, გარემოს სენსიტიურობის და საზოგადოების ინტერესის დონის.¹⁷¹
- კლიენტი ნათლად განსაზღვრავს როლს, პასუხისმგებლობებსა და უფლებამოსილებას, ასევე, დანიშნავს კონკრეტულ პერსონალს, რომლებიც პასუხისმგებელნი იქნებიან დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის საქმიანობის განხორციელებასა და მონიტორინგზე.¹⁷²

პროექტის მომზადების დროს:

- **დაინტერესებული მხარეების იდენტიფიცირება:** კლიენტი განსაზღვრავს და დოკუმენტირებას მოახდენს სხვადასხვა პიროვნებების ან ჯგუფების, რომლებზეც (i) გავლენა მოახდინა ან შესაძლოა მოახდინოს (პირდაპირ ან არაპირდაპირ) პროექტმა (დაზარალებული მხარეები); (ii) რომლებიც შეიძლება დაინტერესდნენ პროექტით (სხვა დაინტერესებული მხარეები); და (iii) რომლებმაც, შესაძლოა, დიფერენცირებული ან არაპროპორციული ზემოქმედება განიცადეს პროექტის მიერ მათი სოციალურად დაუცველი ან მოწყვლადი სტატუსის გამო.¹⁷³
- **დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა:** კლიენტი შეიმუშავებს და განახორციელებს SEP-ს, რომელიც შეესაბამება პროექტის რისკების ხასიათსა და მასშტაბს, ზეგავლენას და განვითარების ეტაპს.¹⁷⁴ SEP-მა დოკუმენტურად უნდა ასახოს, თუ როგორ ჩატარდება კონსულტაცია თემის სხვადასხვა ჯგუფთან, მოახდინოს იდენტიფიცირება, თუ რა ზომები იქნება განხორციელებული მონაწილეობის ბარიერების აღმოსაფხვრელად.¹⁷⁵
- **ინფორმაციის გავრცელება:** კლიენტი, ადგილობრივ ენებზე და მისაწვდომი და კულტურული თვალსაზრისით შესაფერისი გზით, დაინტერესებული მხარეებისთვის ხელმისაწვდომს გახდის ინფორმაციას, რომელიც დაინტერესებულ მხარეებს დაეხმარება გაიგონ პროექტის რისკები, ზემოქმედებები და შესაძლებლობები, პროექტის მიზნის, ხასიათისა და

¹⁷⁰ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 5.

¹⁷¹ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 7.

¹⁷² 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 8.

¹⁷³ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 9-10.

¹⁷⁴ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 11.

¹⁷⁵ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 12.

მასშტაბის ჩათვლით; რისკები და პოტენციური ზემოქმედება დაინტერესებულ მხარეებზე და შემოთავაზებული შემარბილებელი გეგმები; გათვალისწინებული დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის პროცესი; ჩაფიქრებული საჯარო საკონსულტაციო შეხვედრების დრო და ადგილი; და საჩივრებთან გამკლავების პროცესი.¹⁷⁶

- **მნიშვნელოვანი კონსულტაცია:** მნიშვნელოვანი კონსულტაცია განისაზღვრება, როგორც ორმხრივი პროცესი, რომლის დროსაც კლიენტი დაინტერესებულ მხარეებს საშუალებას აძლევს გამოთქვან თავიანთი მოსაზრებები პროექტის რისკებზე, ზემოქმედებებზე და შემამსუბუქებელ ზომებზე და კლიენტს აძლევს რეაგირებისა და მათი განხილვის საშუალებას. კლიენტი საჯარო კონსულტაციის პროცესში მონაწილეებს დროულად აცნობებს პროექტის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილებებს, მასთან დაკავშირებული გარემოსდაცვითი და სოციალური შემსუბუქების ღონისძიებებისა და ადგილობრივი თემებისთვის პროექტის ნებისმიერი სარგებელის შესახებ, იმ მიზეზებთან და მოსაზრებებთან ერთად, რომლებსაც დაეფუძნა გადაწყვეტილება (გადაწყვეტილებები). მნიშვნელოვანი კონსულტაცია განხორციელდება ინკლუზიურად და კულტურული თვალსაზრისით მართებული გზით და მუდმივად, საკითხების, გავლენისა და შესაძლებლობების ხასიათის განვითარების მიხედვით. კლიენტი უზრუნველყოფს, რომ კონსულტაცია თავისუფალი იყოს გარე მანიპულირების, ჩარევის, იძულებითის ან დაშინებისგან¹⁷⁷
- **ფორმალური მონაწილეობითი გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესი:** A კატეგორიის პროექტებისთვის PR 10 მოითხოვს, რომ კლიენტმა ჩაატაროს ოფიციალური, მონაწილეობითი გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესი,¹⁷⁸ სადაც საჯაროობა და კონსულტაცია შეფასების პროცესის თითოეული ეტაპის ნაწილია და სადაც დაინტერესებული მხარეების უკუკავშირი შემდგომში გათვალისწინებულია კლიენტის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში (სადაც საკითხები პირდაპირ გავლენას ახდენს დაინტერესებულ მხარეებზე). ეს მოიცავს შემსუბუქების ღონისძიებების შემუშავებაში დაინტერესებული მხარეების უკუკავშირის გათვალისწინებას, პროექტის სარგებელის სამართლიანი განაწილებას და განხორციელების საკითხებთან დაკავშირებით.¹⁷⁹

პროექტის განხორციელებისა და გარე ანგარიშების დროს:

- **მიმდინარე ინფორმაციის გავრცელება:** კლიენტმა მუდმივად უნდა მოახდინოს იდენტიფიცირებული დაინტერესებულ მხარეების ინფორმირება პროექტის

¹⁷⁶ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 16.

¹⁷⁷ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 18, 19, 20.

¹⁷⁸ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 21.

¹⁷⁹ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 21.

ხასიათისა და გარემოსა და სოციალურ გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების საკითხების და საზოგადოების ინტერესის დონის შესაბამისად პროექტის განმავლობაში.¹⁸⁰

- **პროექტის დონეზე საჩივრების მექანიზმის ჩამოყალიბება:** კლიენტმა უნდა ჩამოაყალიბოს საჩივრის ეფექტური მექანიზმი, პროცესი ან პროცედურა, იმისათვის რომ მოხდეს დაინტერესებული მხარეების პრობლემებისა და საჩივრების მიღება და მოგვარების ხელის შეწყობა, კერძოდ, კლიენტის გარემოსდაცვით და სოციალურ საქმიანობასთან მიმართებით. მექანიზმი უნდა გაიზომოს პროექტის რისკებთან და პოტენციურ უარყოფით ზემოქმედებასთან მიმართებით.¹⁸¹

4.5.3 შესაბამისობის შეფასება

შემდეგ ნაწილი აფასებს EBRD-ის შესაბამისობას PR10-ის მოთხოვნებთან, რომლებიც განსაზღვრულია ზემოთ 4.2.2 და 4.5.2 ნაწილებში. შესაბამისობის მიმოხილვამ უკვე დაადგინა, რომ EBRD არ შეესაბამებოდა PR 1-ით გათვალისწინებული გენდერთან დაკავშირებულ დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის შესახებ დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის კონკრეტულ ასპექტებს (თავი 4.2.2) და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შეფასების შესახებ PR 8-ს (თავი 4.4.2), და შესაბამისად, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის ეს ასპექტები აქ აღარ იქნება განხილული.

ToR-მა მოიცვა შემდეგ კითხვები, რათა შეაფასოს EBRD-ის PR 10-თან შესაბამისობა:

- შეასრულა თუ არა EBRD-მა თავისი ვალდებულება, უზრუნველყო კლიენტის მიერ დაზარალებული დაინტერესებული მხარეების სათანადო იდენტიფიცირება და მათთან ადეკვატური ურთიერთობა, როგორც კლიენტის საერთო გარემოსდაცვითი და სოციალური მართვის სისტემის, პროექტის გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასების პროცესისა და ESMP-ის განუყოფელი ნაწილი, როგორც ეს აღწერილია PR 1-სა და 10-ში.
- ბანკის მენეჯმენტისთვის დამაკმაყოფილებელი იყო თუ არა, რომ ეკოლოგიური და სოციალური შეფასება მოიცავდა ინფორმაციის საჯაროობისა და დაზარალებულ თემებთან მნიშვნელოვან კონსულტაციის პროცესს, რაც მოეთხოვებათ A კატეგორიის პროექტებს PR 1-ისა და PR 10-ის მიხედვით.

PR 10-თან შესაბამისობის ანალიზი ითვალისწინებს i) პროექტის ხარვეზების ანალიზს და გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხების კომპლექსურ შემოწმებას; ii) კლიენტისადმი გამსესხებელთა მოთხოვნებს, გააძლიერონ დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის მიდგომა; და iii) გამსესხებელთა მოთხოვნების განხორციელებას.

¹⁸⁰ 2014 წლის ESP, PR 10, პ. 26.

ხარვეზების ანალიზმა დაადგინა, პროექტის დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის პროგრამაში მნიშვნელოვანი კორექტირების საჭიროება, რათა მოხდეს მისი შესაბამისობა 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნებთან. (მაგ: მნიშვნელოვანი კონსულტაციის უზრუნველყოფა, საკმარისი ინფორმაციის გავრცელება, SEP-ის შემუშავება და საჩივრების ოპერაციული მექანიზმის შემუშავება). **დამატებითი E&S კვლევების მომზადების დროს, EBRD-მა და სხვა დამფინანსებლებმა თანმიმდევრულად გამოთქვეს შეზღოვება პროექტის დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის მიდგომასთან დაკავშირებით.** ბანკის მენეჯმენტმა მკაცრად და კონსტრუქციულად ხაზი გაუსვა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობისა და კლიენტის მიმართ 2014 წლის ESP-ის მოთხოვნების მნიშვნელობას.

დამფინანსებლებმა კლიენტს სთხოვეს ყოვლისმომცველი ზომების მიღება, რათა პროექტი შეესაბამებოდეს 2014 წლის ESP-ის. როგორც დამატებით E&S-ის კვლევებშია დოკუმენტირებული და განმარტებულია შესაბამისობის მიმოხილვის სავსე ვიზიტის დროს,¹⁸² კლიენტმა მოთხოვნების განხორციელება შემდეგი გზით მოახდინა:

- **გარემოსდაცვითი და სოციალური გუნდის შექმნით**, რომელსაც ხელმძღვანელობს გარემოს დაცვისა და სოციალური გუნდის ლიდერი და ანგარიშგებას ახდენს აღმასრულებელ კომიტეტთან, რომელიც შედგება სს „ნენსკრა ჰიდროს“ უფროსი მენეჯმენტისგან. გუნდი მოიცავს თემის განყოფილებას (8 წევრისგან შედგება, მოცავს როგორც სოციალური, ასევე, LALRP-ის ფუნქციებს) და ჯანმრთელობის, უსაფრთხოების და გარემოს დაცვის განყოფილებას (შედგება ექვსი წევრისგან). ორივე განყოფილებას მხარს უჭერენ კონსულტანტები.
- **SEP-ის გაძლიერებით**, წარმოდგენილ იქნა განახლებული SEP-ი დამატებითი E&S-ის კვლევების მე-7 ტომში, დამფინანსებლის მოთხოვნების შესაბამისად. შესწორებული SEP:¹⁸³
 - განსაზღვრავს პროექტის ძირითად დაინტერესებულ მხარეებს, მათ შორის, მოწყვლად ჯგუფებს;
 - აღწერს (i) დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის ღონისძიებებს, რომლებიც განხორციელდა 2016 წლის ბოლომდე; (ii) საკონსულტაციო აქტივობებს, რომლებიც განხორციელდა დამატებითი E&S-ის კვლევების გასაჯაროვები მიზნით (მარტი - სექტემბერი 2017); და (iii) დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციის პროგრამა, რომელიც დაგეგმილია მშენებლობისა და ექსპლუატაციისთვის;
 - დეტალურად ასახავს საკონსულტაციო აქტივობებს, რომლებიც განხორციელდა დამატებითი E&S-ის კვლევების გასაჯაროებამდე, აქტივობის თარიღების, ადგილმდებარეობების, დაინტერესებულ მხარეთა ჯგუფების ჩართულობის, მონაწილეთა რაოდენობის, თითოეული

¹⁸² მისიის გუნდი შედიოდა EBRD PCM-ის თანამშრომელი და შესაბამისობის მიმოხილვის ექსპერტი, ასევე, EIB CM-ის ორი წარმომადგენელი.

¹⁸³ დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 7, SEP, გვ. 4.

- შეხვედრის მიზნის, დაინტერესებული მხარეების უკუკავშირისა და მათი პრობლემების მოგვარებისთვის რეაგირების იდენტიფიცირება;
- უზრუნველყოს დამატებით ინფორმაციას მიზნობრივ, თემატურ საკონსულტაციო აქტივობებზე (მაგ., მიწის შეძენის შესახებ);
 - განმარტავს პროექტის საჩივრების მექანიზმს;
 - აღწერს SEP-ის განხორციელების მონიტორინგისა და ანგარიშგების პროცედურებს; და
 - დეტალურად აღწერს გამოყოფილ რესურსებსა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობაზე პასუხისმგებელი მენეჯმენტის ფუნქციებს.
- **საჩივრის მექანიზმის ამოქმედება**, საჩივრის განხილვის მექანიზმის ჩამოყალიბებით, რომელიც მოიცავს არასასამართლო განხილვის სამ თანმიმდევრულ დონეს: (i) კლიენტის მიერ შიდა განხილვა; (ii) ხეობის დონის საჩივრების მოგვარების კომიტეტის განხილვა (შედგება ადგილობრივი ხელისუფლების, კლიენტისა და დაზარალებული თემების წარმომადგენლებისგან); და (iii) განხილვა, რომელიც მოიცავს ცენტრალური მთავრობის ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მონაწილეობას.¹⁸⁴ საჩივრის განხილვის მექანიზმის შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომი გახდა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თემებისთვის ჩართულობის აქტივობების დროს, კლიენტის ვებ-გვერდზე და პროექტის ბიულეტენში, რომელიც დაზარალებულ რაიონში კარდაკარ რიგდება.¹⁸⁵
 - **ინფორმაციის გასაჯაროების გაუმჯობესება**, კლიენტმა:
 - **დამატებითი E&S-ის კვლევები სრულად გასაჯაროვა**, პირველი ვერსია 2017 წლის მარტიდან სექტემბრამდე და საბოლოო ვერსია 2017 წლის ნოემბერში. ათი ტომი ხელმისაწვდომია ქართულ და ინგლისურ ენებზე პროექტის ვებ-გვერდზე და მესტიის მუნიციპალიტეტის ოფისში დაარსებულ საინფორმაციო ცენტრებში და თბილისში მდებარე კლიენტის ოფისში.¹⁸⁶
 - **გავრცელა დამატებითი საკონსულტაციო მასალები**, მათ შორის, მასალები კაშხლის უსაფრთხოებისა და ბუნებრივი საფრთხეების, გარემოსდაცვის და სოციალური საკითხების შესახებ. ეს ვიდეოები, ბროშურები და PowerPoint-ის პრეზენტაციები ხელმისაწვდომი იყო თემის ჩართულობის ღონისძიებებზე, ჭუბერში მდებარე პროექტის საჯარო ინფორმაციის ცენტრში, თბილისში კლიენტის ოფისში და ონლაინ. ეს მასალები ქართულ და ინგლისურ ენებზე მომზადდა.

¹⁸⁴ 2019 წლის იანვარში ხელი მოეწერა თანამშრომლობის მემორანდუმს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან GRM-ის ამოქმედებისთვის. დამატებითი E&S კვლევები, ტომი 7, SEP, გვ. 39-44.

¹⁸⁵ ბიულეტენი No. 2 და ტომი 7.

¹⁸⁶ კონსულტაციის შესახებ საჯარო ანგარიში ხელმისაწვდომია დამატებითი E&S კვლევებში, ტომი 7, სექ. გვ. 26.

- მოწოდებულია ნახევარწლიური საჯარო პროექტის ანგარიშების გასაჯაროებისთვის, მშენებლობის ფაზაში და მუშაობის პირველი სამი წლის განმავლობაში, ხელმისაწვდომია ჭუბერში არსებულ პროექტის საინფორმაციო ცენტრში; ჭუბერისა და ნაკის მერიებში, მესტიის მუნიციპალიტეტის მერიაში, და პროექტის ვებ-გვერდზე. პირველი სამი ნახევარწლიური ანგარიში უკვე ხელმისაწვდომია პროექტის ვებ-გვერდზე.¹⁸⁷
- პროექტის შესახებ ინფორმაცია განათავსა სოციალურ ქსელში (ფეისბუქი და ლინკდინი), და პერიოდული ბიულეტენების საშუალებით, რომლებიც პროექტის არეალში გავრცელდა კარდაკარ და ონლაინ. ორივე ხეობაში დაინიშნენ საზოგადოების მეკავშირე ოფიცერები, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის გაზიარებისა და კომუნიკაციის დამატებით არხს.

SEP და საჯარო ანგარიში კონსულტაციის შესახებ აღწერს ჩართულობის პროცესს, რომელიც მიზნად ისახავს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ადამიანებისგან უკუკავშირის მიღებას. SEP და საჯარო ანგარიში კონსულტაციის შესახებ, ასევე, ახდენს იმის დოკუმენტირებას, თუ როგორ მოხდა დაინტერესებული მხარეებისგან მიღებული უკუკავშირის გათვალისწინება. მიუხედავად იმისა, რომ პროცედურები დაინერგა, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო „ორმხრივი პროცესი“, როგორც ამას მოითხოვს PR 10, შესაბამისობის მიმოხილვა განსაზღვრავს პრობლემებს დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის პროგრამის ეფექტურობასთან დაკავშირებით.

4.5.4 შესაბამისობის შეფასების დასკვნა

შესაბამისობის მიმოხილვა მიიჩნევს, რომ ბანკის მენეჯმენტი შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებს PR 10-ის გამოყენებასთან დაკავშირებით, მაგრამ არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის 30-ე პუნქტს.

ცხადია, რომ მნიშვნელოვანი პროგრესი იქნა მიღწეული პროექტის დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის გაძლიერებაში. ეს პროგრესი გამომდინარეობდა EBRD-ის ბანკის მენეჯმენტისა და ასევე, სხვა დამფინანსებლების თანმიმდევრული მცდელობიდან. ეს აჩვენებს ბანკის შესაძლებლობების მასშტაბს, რომ „შეეცადოს უზრუნველყოს“, რომ მისი კლიენტები აკმაყოფილებდნენ 2014 წლის ESP PR-ებს. ბანკის მენეჯმენტმა გაიღო თანაზომიერი ძალისხმევა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ კლიენტს შეესრულებინა PR 10-ით გათვალისწინებული ვალდებულებები და ეს მცდელობები შექცებას იმსახურებს; ბანკის მენეჯმენტის, PR10-თან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად გაწეული ძალისხმევა იმსახურებს აღნიშვნას.

მიუხედავად ამ მცდელობებისა, შესაბამისობის მიმოხილვამ აჩვენა, რომ არსებობს მნიშვნელოვანი საკითხები კლიენტის შესაძლებლობებსა და ვალდებულებებთან დაკავშირებით, აღასრულოს დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა, რომლებიც ბანკის

¹⁸⁷ პროექტის ვებ-გვერდი, ხელმისაწვდომია ამ მისამართზე: <http://nenskra.ge/en/reports/>

მენეჯმენტმა არ გაითვალისწინა, როგორც ეს მოითხოვება 2014 წლის ESP-ის¹⁸⁸ 30-ე პუნქტით. სავსე ვიზიტის დროს, შესაბამისობის მიმოხილვის ექსპერტს ურთიერთობა ჰქონდა პროექტის გარემოსდაცვითი და სოციალური გუნდის წევრთა უმეტესობასთან. გუნდთან დისკუსიებმა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის მიმართ მათ მიდგომაზე დაკვირვებამ წამოჭრა კითხვები იმასთან დაკავშირებით, ჰქონდა თუ არა გუნდს შესაბამისი დონის გამოცდილება და ჩატარდა თუ არა მათი სამუშაო შესაბამისი დონის სიმკაცრით პროექტის მიერ წარმოდგენილი ყველაზე სენსიტიურ გამოწვევებთან დაკავშირებით. მიუხედავად იმისა, რომ ბანკის მენეჯმენტი მოითხოვდა ორგანიზაციული სტრუქტურისა და მმართველობის არსებობას, ბანკის მენეჯმენტმა არ დაადგინა დამატებითი პრობლემები გარემოსდაცვითი და სოციალური გუნდის შესაძლებლობებთან და ვალდებულებებთან დაკავშირებით 30-ე პუნქტის მოთხოვნებთან შესაბამისობით ამ პროექტის სირთულეებისა და სენსიტიურობის სამართავად, რაც აშკარა უნდა ყოფილიყო ბანკის რეგულარული პროექტების მონიტორინგის აქტივობების მეშვეობით.

5 რეკომენდაციები

შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშმა დაადგინა, რომ ბანკის მენეჯმენტი არ შეესაბამება 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6, 30 და 36-ე პუნქტებს შემდეგთან დაკავშირებით:

- PR 7 - მკვიდრი მოსახლეობა;
- PR 1 - გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედებისა და საკითხების შეფასება (კუმულაციურ შედეგებთან, პროექტის ალტერნატივებსა და გენდერთან დაკავშირებით);
- PR 5 - მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლება და ეკონომიკური გადაადგილება;
- PR 8 - კულტურული მემკვიდრეობა; და
- PR 10 - ინფორმაციის საჯაროობა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა.

სადაც გამოვლენილია შეუსაბამობა, 2014 წლის PCM RP-ების 44-ე პუნქტი მოითხოვს, რომ შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიში გთავაზობდეს რეკომენდაციებს:

- i. EBRD-ის სისტემებისა ან პროცედურების დონეზე აღმოჩენილი შეუსაბამობების გადასაჭრელად ... რათა თავიდან იქნას აცილებული ასეთი ან მსგავსი მოვლენების განმეორება; [და]
- ii. პროექტის მასშტაბთან ან განხორციელებასთან დაკავშირებული შეუსაბამობის მოსაგვარებლად.

სათანადო განხილვის შემდეგ, PCM-ის ექსპერტი ბანკის მენეჯმენტისთვის გასცემს სისტემურ და პროექტთან დაკავშირებული რეკომენდაციებს ამ საქმეში გამოვლენილი შეუსაბამობის შემთხვევების მოსაგვარებლად.

¹⁸⁸ 2014 წლის ESP-ის 30-ე პუნქტი აღნიშნავს რომ „EBRD-ის გარემოსდაცვითი და სოციალური შეფასება მოიცავს სამი ძირითადი ელემენტის განხილვას... (ii) კლიენტის შესაძლებლობები და ერთგულება განხორციელოს პროექტი შესაბამისი PR-ების შესაბამისად...”

5.4 სისტემური და პროცედურული რეკომენდაციები EBRD-ის შესაბამისობაზე რეაგირებისთვის

რეკომენდაცია 1: ჩამოყალიბდეს კლიენტთა მიმართ EBRD-ის მოთხოვნებისთვის, სისტემური თვალყურისდევნების ინსტრუმენტი, რაც ბანკის მენეჯმენტს საშუალებას მისცემს უკეთესად უზრუნველყოს, რომ ESP-ის დაცვასთან მიმართებით პროექტის კონკრეტული მოთხოვნები ეფექტურად განხორციელდეს.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებლობის საკითხის გადაჭრა ყველა შესაბამის PR-თან მიმართებით.

შესაბამისობის მიმოხილვაში აღნიშნულ რამდენიმე შემთხვევაში, ბანკის მენეჯმენტმა აღიარა ადრეული შემთხვევები, როდესაც პროექტი არ აკმაყოფილებდა 2014 წლის ESP PR-ებს, და ამ საკითხების გადასაჭრელად მკაფიო რეკომენდაციები გასცა. თუმცა, პროცესი, რომელსაც ბანკის მენეჯმენტი მიჰყვებოდა, იმისთვის, რომ მათი მოთხოვნები და რეკომენდაციები შემდგომში განხორციელდებოდა, არ არის ნათელი. აშკარა არ არის, თუ ბანკის მენეჯმენტმა საბოლოოდ როგორ დაასკვნა, რომ პროექტის კონკრეტული მიდგომები და ზომები შესაბამისობაში იყო, როდესაც მათი ადრეული რეკომენდაციები, რომელთა მიზნაც იყო დახმარებოდა კლიენტს 2014 წლის სხვადასხვა ESP PR-ების შესრულებაში, არ შესრულდა. საბოლოო ჯამში, უმეტეს შემთხვევაში, გარემოსდაცვითი და სოციალური საკითხების განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევის დასრულების შედეგად, PR-ის მოთხოვნები შესრულებელი დარჩა.

იმისათვის, რომ მოხდეს წინსვლა, ბანკის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების უზრუნველყოფის მიზნით, ბანკის მენეჯმენტმა უნდა:

- i. ოფიციალურად და სისტემურად უნდა მოახდინოს კლიენტების მიმართ მისი მოთხოვნების დოკუმენტირება, რომლებიც ცდილობენ უზრუნველყონ თითოეული PR-ის შესაბამისი ასპექტების დაცვა; და
- ii. უნდა განსაზღვროს ესკალაციის მრავალდონიანი სტრატეგია, რომლის მეშვეობითაც მოახდენს ESD-ის რეკომენდაციები შესრულების უზრუნველყოფას, მათ შორის, კლიენტის მიმართ ოფიციალური მოთხოვნების, მაგრამ ამით არ შემოიფარგლება; და ბანკის მენეჯმენტის პირდაპირი ჩარევების--- რაც PR 10-ის შემთხვევაში ეფექტური აღმოჩნდა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ბანკის მენეჯმენტი ცდილობდა შესაბამისობის უზრუნველყოფას სათანადოდ.

მაშინ როდესაც ბანკის მენეჯმენტის აზრით, 2014 წლის ESP-ს დაცვის საკითხის გადაჭრა სათანადოდ არ არის შესაძლებელი PR-ის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად, ბანკის მენეჯმენტმა დოკუმენტურად უნდა დაასაბუთოს და მოითხოვოს EBRD-ის საბჭოს თანხმობა, რომ უარი თქვას მოთხოვნაზე, გამონაკლისის სახით, ვიდრე დაუშვას PR-ის დაცვის საკითხში ხარვეზის შენარჩუნება. გამონაკლისების მოთხოვნა უნდა მოხდეს, განსაკუთრებული ზომების სახით და ამან, არც ერთ შემთხვევაში, არ უნდა შელახოს ESP-ის ფართო გამოყენების მთლიანობა.

რეკომენდაცია 2: შეიმუშავეთ მკაფიო, ეტაპობრივი პოლიტიკის სახელმძღვანელო მითითებები, რაც კლიენტებს მიმართულებას მისცემს ეფექტურად შეაფასონ ESP-ის PR 7 მკვიდრი მოსახლეობის დასაშვებობის კრიტერიუმები (2014 წლის ESP-ის, ისევე როგორც სხვა ESP-ის განმეორებებისათვის). სახელმძღვანელო მითითებები უნდა შემუშავდეს მონაწილეობითი პროცესის მეშვეობით --- რომელშიც ჩართული იქნებიან სხვადასხვა აღიარებული მკვიდრი მოსახლეობის ექსპერტები და სამოქალაქო საზოგადოებისა და ინდუსტრიის წარმომადგენლები --- და ეს უნდა იყოს გამყარებული კარგი საერთაშორისო პრაქტიკით, რომელსაც იყენებენ როგორც საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები, ისე კერძო სექტორი. ეს სახელმძღვანელო უნდა შეიცავდეს (i) კონკრეტულ რეკომენდაციებს GIP-ის მეთოდოლოგიებიდან, რაც უზრუნველყოფს, რომ PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმები მკაცრად შეფასდეს; და (ii) კონკრეტული პროცესებს და ზომებს, რათა უხელმძღვანელოს კლიენტებს PR 7-ის გამოყენებაში იმ შემთხვევებში, როდესაც ეროვნულ დონეზე არ არის აღიარებული მკვიდრი მოსახლეობა.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR7-თან მიმართებით.

PCM-ის ამ შემთხვევამ აჩვენა ორი ძირითადი გამოწვევა PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენების შეფასებისას:

- 2014 წლის ESP-ს კლიენტებისთვის მკაფიო მითითებები არ გააჩნია იმ პროცესზე, რომელიც აუცილებელია PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების სათანადო შეფასების უზრუნველსაყოფად;
- იმ კონტექსტებში, სადაც მკვიდრი მოსახლეობის იდენტიფიკაცია სადავოა და მკვიდრი მოსახლეობის თემის პოლიტიზირება ხდება, PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების შეფასებამ შეიძლება ადვილად გაამძაფროს არსებული დაძაბულობა და ჩართული თემებისთვის შექმნას მოწყვლადობა, რაც ბანკის მენეჯმენტისთვის შექმნის რეპუტაციულ რისკს მკვიდრი მოსახლეობის იდენტიფიცირებაში.

ეს ორი საკითხი სასწრაფოდ უნდა იქნას განხილული 2019 წლის ESP-ის სახელმძღვანელოში და მიეწოდოს ყველა კლიენტს, სადაც პროექტმა შეიძლება წამოჭრას კითხვები მკვიდრ მოსახლეობასთან დაკავშირებით, იმისდა მიუხედავად, თუ ESP-ის რომელ ვერსიას ექვემდებარება პროექტი.

კერძოდ, სახელმძღვანელომ უნდა:

- აღწეროს კონკრეტული GIP მეთოდოლოგია, რომლის გამოყენებასაც მოელიან კლიენტებისგან იმისათვის, რომ უზრუნველყონ PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების მკაცრი შეფასება.** EBRD-ის ყველა პროექტში, სადაც შესაძლოა მკვიდრი მოსახლეობის საკითხები იყოს რელევანტური, ბანკის მენეჯმენტი კლიენტისგან უნდა მოელოდეს IFI GIP-ის დაცვას (აღწერილია თავში 4.1.3), მოახდინონ იმის დემონსტრირება, რომ ისინი:
 - ისინი შეეცადნენ შეეგროვებინათ მაქსიმალურად ინფორმაცია იმის შეფასებისას ჯგუფი უნდა გაიხილებოდეს თუ არა მკვიდრ

მოსახლეობად, არაერთი ექსპერტისგან, რომლებსაც ქონდათ სათანადო ცოდნა და გამოცდილება; და

- მათ თავად გაიარეს კონსულტაცია შესაბამის ჯგუფებთან PR7-ის სხვადასხვა კრიტერიუმების გამოყენების შესახებ.

IFC-ის, ADB-ის, WBIP-ის და EIB-ის მიერ დადგენილი GIP-ის მიხედვით, ბანკის მენეჯმენტი კლიენტებისგან უნდა ელოდეს მრავალმხრივი მიდგომის დემონსტრირებას, რაც მოიცავს:

- კონსულტაცია მრავალფეროვან, კვალიფიციურ მკვიდრი მოსახლეობის ექსპერტებთან, ანთროპოლოგებთან და ეთნოლოგებთან;
- კონსულტაცია მკვიდრ მოსახლეობის წარმომადგენელ ორგანიზაციებთან (მაგალითად, რეგიონული, ეროვნული ან მრავალმხრივი დონის ორგანოები);
- შესაბამისი აკადემიური რესურსებისა და მასალების ფართო კვლევა, რომელიც არ უგულებელყოფს საპირისპირო შეხედულების იდენტიფიცირებას და შეფასებას;
- არსებული სამართლებრივი პრეცედენტის და სხვა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტის (IFI) ან საერთაშორისო ორგანიზაციის შეფასებების განხილვა, შესაბამისად; და
- ეთნოგრაფიული და სხვა შესაბამისი სავსე კვლევა.

- ii. უნდა აღწეროს კონკრეტული პროცესები და ზომები, რათა მიმართულება მისცეს კლიენტს PR 7-ის გამოყენების საკითხში იმ შემთხვევებში, როდესაც მკვიდრი მოსახლეობის თემა არ არის აღიარებული ეროვნულ დონეზე ისე, რომ შეასრულოს ბანკის 2014 წლის ESP-ის (ან შესაბამისი ESP) ვალდებულებები და დაეხმაროს კლიენტებს ამგვარ გამოკვლევებთან დაკავშირებული პოტენციური რისკების შერბილებაში.

PR 7-ის შესახებ ბანკის სახელმძღვანელოს შემუშავება, და კერძოდ, სახელმძღვანელო მითითებები საკითხებზე i) და ii) ზემოთ იდენტიფიცირებულ საკითხებზე უნდა იყოს:

- მონაწილეობითი, უნდა მოიცავდეს ცნობილი და გამოცდილი მკვიდრი მოსახლეობის ექსპერტებისა და სოციოლოგებისგან, შესაბამისი სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებისა და ინდუსტრიის დაინტერესებული მხარეებისგან მიღებულ ინფორმაციას; და
- ინტეგრირებული უნდა იყოს საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციის სექტორის კარგი საერთაშორისო პრაქტიკა (მაგალითად, IFC-ის, ADB-ის და WBIP-ის დადგენილი მითითებები) და მოწინავე ინდუსტრიის პრაქტიკა (მაგალითად, სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების სექტორიდან).

რეკომენდაცია 3: სადაც შესაძლებელია მხარეები არიან პასუხისმგებელნი პროექტის ადგილმდებარეობაზე, დიზაინსა და ალტერნატივების შეფასებაზე, **თანმიმდევრულად**

მოსთხოვოს კლიენტებს მიმართონ შესაბამის მესამე მხარეებს, რომ ეს გადაწყვეტილების მიღების პროცესები მოიცავდეს გარემოს დაცვისა და სოციალურ საკითხთა განხილვას. ბანკის მენეჯმენტმა ბანკისა და კლიენტის ეს მოთხოვნები დოკუმენტურად უნდა ასახოს.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR1-თან მიმართებით (პროექტის ალტერნატივები).

ველით გამოცდილებით მიღებულ დასკვნებს; უნდა ვაღიაროთ, რომ დიდი ალბათობით EBRD-ს კვლავ სთხოვენ პროექტებში ინვესტიციის განხორციელებას ა) პროექტის განვითარების სუბოპტიმალურ ეტაპზე, ალტერნატივების ანალიზის ძირითადმა ნაწილმა ჩაიარა; და ბ) სადაც სხვა სტრატეგიულმა მოსაზრებებმა წარმართა წარსული გადაწყვეტილებები პროექტის დიზაინსა და ადგილმდებარეობის შესახებ, მიუხედავად გარემოსა და სოციალური ზემოქმედებისა. ამ რეალობის გათვალისწინებით, მკაცრად არის რეკომენდებული, რომ ბანკმა:

- i. ოფიციალური თხოვნით მიმართონ კლიენტებს ითანამშრომლონ მესამე პირებთან, რომლებიც აკონტროლებენ პროექტის დიზაინს, ადგილმდებარეობასა და ალტერნატიულ გადაწყვეტილებებს, ყველა იმ შემთხვევაში, რომელსაც ეს ეხება და მოახდინოს ამ მოთხოვნათა წერილობითი დოკუმენტირება; და
- ii. როდესაც PR 1-ის 10-ე პუნქტი კლიენტის მიერ არ არის და ვერ იქნება შესრულებული, ხაზგასმით აღნიშნეთ ეს პროექტის დამტკიცების დოკუმენტებში და განიხილეთ საჭიროა თუ არა გამონაკლისი. გამონაკლისების მოთხოვნა უნდა მოხდეს მხოლოდ განსაკუთრებული ზომების სახით და ამან არანაირად არ უნდა შელახოს შესაბამისი ESP-ის ფართო გამოყენების მთლიანობა.

რეკომენდაცია 4: EBRD-ის ESD-ის გუნდის შესაძლებლობების გაძლიერება გენდერულ საკითხებში და ამ სფეროში ძლიერი გამოცდილებისა და შესაძლებლობების მქონე გარე კონსულტანტების გამოყენების უზრუნველყოფა.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR1-თან მიმართებით (გენდერი).

პროექტთან დაკავშირებული გენდერული საკითხები სცილდება იმ ოჯახების მოწყვლადობის იდენტიფიცირებას, რომლებსაც ქალები ხელმძღვანელობენ ან საკონსულტაციო შეხვედრებში ქალთა თანაბარი მონაწილეობის მცდელობას. გენდერული საკითხები მოითხოვს გენდერული სტრუქტურების და საზოგადოების დინამიკის მკაფიო გაგებას, რაც იწვევს მოწყვლადობას, რათა მოხდეს ამ რისკების სათანადო შეფასება და შერბილება. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ პროექტებზე, სადაც დიდი სამშენებლო სამუშაო ძალის დამატება ხდება ადგილობრივ მოსახლეობასთან შედარებით, რადგან არსებობს კარგად ჩამოყალიბებული სამუშაოების მთელი რიგი, რაც ახდენს ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებაზე უარყოფითი გენდერული ზემოქმედების

დოკუმენტირებას. ეს, ასევე, მოითხოვს ხელმისაწვდომი, ხელისშემწყობი საკონსულტაციო სივრცეების შექმნას რაც შესაძლებლობას მისცემს ქალებს მოახდინონ პოტენციური ზემოქმედების იდენტიფიცირება და კომუნიკაცია და ხელი შეუწყონ კულტურულად სათანადო შემარბილებელი ზომების შემუშავებას.

EBRD-ის ESD-ის ჯგუფმა დამატებითი ტრენინგი უნდა გაიაროს გარემოსა და სოციალური ზემოქმედების შეფასების გენდერულ სპეციალისტებთან, რათა ხელი შეუწყონ გენდერული ვალდებულებების თანმიმდევრულ გამოყენებას და უზრუნველყონ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ქალების გაძლიერებული კონსულტაცია, რაც ხელს უწყობს მათ დაცვას და EBRD-ის პროექტებში მონაწილეობას.

5.5 პროექტთან დაკავშირებული რეკომენდაციები EBRD-ის შეუსაბამობაზე რეაგირებისთვის

მიუხედავად იმისა, რომ ბანკის მენეჯმენტის ქმედებები პროცედურულ ან სისტემურ დონეზე აუცილებელია, რათა თავიდან იქნას აცილებული EBRD-ის სხვა არსებული ან მომავალი პროექტების შეუსაბამობის მსგავსი საკითხები, მნიშვნელოვანია, რომ შეუსაბამობის საკითხები გადაწყდეს EBRD-ის იმ პროექტთან დაკავშირებით, რომელზეც წარმოიშვა პრობლემები. ამიტომ ბანკის მენეჯმენტმა უნდა განახორციელოს ქვემოთ მოცემული რეკომენდაციები ნენსკრას პროექტის მოსამზადებელი სამშენებლო სამუშაოებთან დაკავშირებით:

რეკომენდაცია 5: გადაიდგას ნაბიჯები იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ნენსკრას პროექტისთვის ჩატარდება PR7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმების გაფართოებული შეფასება, რომელიც აერთიანებს ყველა IFI GIP მეთოდოლოგიას, რომელიც მოცემულია შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშში, მათ შორის, ა) შეხედულებებისა და ექსპერტიზის მრავალფეროვნება და ბ) თემთან კონსულტაცია თითოეულ ESP-ის PR 7-ის დასაშვებობის კრიტერიუმთან დაკავშირებით.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებლობის საკითხის მოგვარება PR7 - თან მიმართებით (მკვიდრი მოსახლეობა).

PR 7-ის გამოყენებადობის დასადგენად გამოყენებული მეთოდოლოგია უნდა აკმაყოფილებდეს GIP-ის ყველა ელემენტს. კერძოდ, აუცილებელია გაფართოებული შეფასება:

- i. უზრუნველყოფდეს მნიშვნელოვან კონსულტაციას პროექტით დაზარალებული თემებისთვის, რომელიც გულისხმობს შესაბამისი ტრადიციებისა და ჩვეულებითი კანონების პატივისცემას და მოიცავს მათ ლეგიტიმურ წარმომადგენლობით ორგანოებს (მაგალითად, უხუცესთა საბჭო ან სოფლის საბჭოები). მკაცრად რეკომენდებულია შესაბამისობის შეფასების დასკვნის მიხედვით, რომ მესამე მხარემ, რომელიც სპეციალიზირებულია ანთროპოლოგიურ თემებზე, დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციებში,

შეიმუშავოს ამგვარი აქტივობები, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მათი ჩატარება EBRD-ის მნიშვნელოვანი და თავისუფალი კონსულტაციის მოლოდინის შესაბამისად; და

- ii. უზრუნველყოფს, რომ მოძიებულ იქნას საუკეთესო ინფორმაცია, რაც მოიცავს მრავალფეროვან შეხედულებებსა და ცოდნასა და გამოცდილებას დასაშვებობის კრიტერიუმების გამოყენების შესახებ. ეს უნდა მოიცავდეს:
 - კონსულტაციას მრავალფეროვან, კვალიფიციურ მკვიდრი მოსახლეობის ექსპერტებთან, ანთროპოლოგებთან და ეთნოლოგებთან;
 - მკვიდრი მოსახლეობის წარმომადგენლობითი ორგანიზაციების (მაგალითად, რეგიონული, ეროვნული ან მრავალმხრივი დონის ორგანოები) ჩართვას;
 - შესაბამისი აკადემიური რესურსებისა და მასალების ფართო კვლევას, რომელიც განსაზღვრავს და აფასებს საპირისპირო და განსხვავებულ შეხედულებებს (მაგ., როგორიცაა ADB-ს ანგარიშვალდებულების პროცესით გამოვლენილი); და
 - ეთნოგრაფიულ/სხვა შესაბამის საველე კვლევას.

ანთროპოლოგიის, მკვიდრი მოსახლეობისა და ეთნოლოგიის ექსპერტების მიერ ჩატარებულ დამატებით გამოკვლევები, ანალიზი და კონსულტაციები, სხვა საკითხებთან ერთად უნდა მოიცავდეს:

- i. კონსულტაციისთვის რელევანტური ტრადიციებისა და ჩვეულებითი კანონების იდენტიფიცირებას; და სვანური თემის ლეგიტიმური წარმომადგენლობითი ორგანოების იდენტიფიცირებას. ამ ანალიზში გათვალისწინებული უნდა იყოს ლალხორის სახელით ცნობილი ინსტიტუტი, რომელიც შესაბამისობის მიმოხილვის საველე ვიზიტის დროს სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეთა ჯგუფების მიერ არაერთხელ იქნა იდენტიფიცირებული, როგორც ტრადიციული, ადგილობრივი საბჭო, სვანური თემის წარმომადგენლობის შესაძლებლობით, რომელიც მოქმედებს, როგორც სათემო გადაწყვეტილების მიმღები და დავების მომგვარებელი ორგანო; და
- ii. ტერმინის „მკვიდრი მოსახლეობა“ მნიშვნელობისა და მასშტაბის დაზუსტება, ქართულად, სვანურად და რუსულად თარგმნის დროს, რათა პროექტის ზემოქმედების მყოფ ადამიანებში გაიფანტოს დაბნეულობა ESP-ის მიხედვით „მკვიდრი მოსახლეობის“ მნიშვნელობასთან მიმართებით.

გარდა ამისა, იმ სენსიტიურობის გათვალისწინებით, რომელსაც სვანების სტატუსის საკითხს ახლავს ეროვნულ იდენტობასთან დაკავშირებით, შეფასების გაფართოებული პროცესი საჭიროებს გაძლიერებულ კომპლექსურ შემოწმებას კლიენტისა და ბანკის მხრიდან. მნიშვნელოვანია, რომ კლიენტმა და ბანკის მენეჯმენტმა უზრუნველყონ, რომ გაფართოებული შეფასების პროცესი არ ამძაფრებდეს არსებულ დაძაბულობას, რომელიც გავლენას ახდენს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ადამიანებზე, ან პროცესში

მონაწილე სხვა პირებზე. ეს გაძლიერებული განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევა მინიმუმ მოითხოვს, რომ:

- i. ბანკის მენეჯმენტმა კლიენტის გარემოსდაცვით და სოციალურ გუნდს შესთავაზოს შესაძლებლობების განვითარების მხარდაჭერა, რათა ხელი შეუწყოს საჭირო კომპეტენციებისა და შესაძლებლობების განვითარებას პროექტის სირთულეებისა და მგრძნობელობის სამართავად ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური სტანდარტების შესაბამისად (ასევე, იხილეთ რეკომენდაცია N. 11);
- ii. ბანკის სოციალური პერსონალი ესწრებოდეს საკონსულტაციო საქმიანობას პროექტის შედეგად დაზარალებულ პირებთან, რათა უზრუნველყონ მათი ჩატარება მნიშვნელოვანი და თავსუფალი კონსულტაციის EBRD-ის მოლოდინის შესაბამისად;
- iii. შემოღებული იქნას დამატებითი ზომები PR 7-ის გაფართოებული შეფასების პროცესის მთლიანობის უზრუნველსაყოფად, პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ხალხისა და ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტების მონაწილეობით. ნებაყოფლობითი პრინციპები უსაფრთხოებისა და ადამიანის უფლებების შესახებ¹⁸⁹ უნდა ჩაითვალოს რეკომენდაციად ამგვარი ზომების შემუშავების სახელმძღვანელოდ; და
- iv. ბანკის მენეჯმენტი ყურადღებით დააკვირდეს ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტების მიერ ნებისმიერი სავსე კვლევის ჩატარებს.

რეკომენდაცია 6: კუმულაციური ზემოქმედების შეფასებაში იდენტიფიცირებულ ხარვეზებზე რეაგირება

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR1-თან მიმართებით (CIA).

იმისათვის, რომ შესრულდეს PR 1-ის მე-9 პუნქტის მოთხოვნები, საჭიროა შემდგომი განხორციელებადობის დასაბუთების კვლევა იმის დასადასტურებლად:

- არსებობს თუ არა დაგეგმილი ან გონივრულად პროგნოზირებადი სამთო ან სატყეო საქმიანობა, იმ ადგილას, რომელიც ემთხვევა პროექტის არეალს. რაიმე ახალი პროექტის იდენტიფიცირების შემთხვევაში, რომელიც ემთხვევა პროექტის არეალს, უნდა განხორციელდეს პოტენციური კუმულაციური ზემოქმედების მკაცრი შეფასება, შესაბამისი შემარბილებელი ზომების იდენტიფიცირებით; და

¹⁸⁹ ნებაყოფლობითი პრინციპები უსაფრთხოებისა და ადამიანის უფლებების შესახებ წარმოადგენს პრინციპებს, რომლებიც შექმნილია იმისათვის, რომ წარმართოს კომპანიები თავიანთი საქმიანობის უსაფრთხოებისა და დაცვის შენარჩუნებაში იმ საოპერაციო ჩარჩოს ფარგლებში, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებებისა და ფუნდამენტური თავისუფლებების პატივისცემას. მოუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველად შემუშავდა მომპოვებელი სექტორის კომპანიების სახელმძღვანელოდ, ნებაყოფლობითი პრინციპები გახდა GIP-ის მითითება ყველა სექტორის კომპანიებისთვის.

- უნდა გასაჯაროვდეს თუ არა კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების (CIA) ნებისმიერი შემდგომი ცვლილება პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისთვის თემში დამატებითი საკონსულტაციო ღონისძიებების საშუალებით.

რეკომენდაცია 7: პროექტის ალტერნატივების ანალიზში იდენტიფიცირებული ხარვეზების გათვალისწინება.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR1-თან მიმართებით (პროექტის ალტერნატივები).

2014 წლის ESP-ის 39-ე პუნქტის შესაბამისად, ბანკის მენეჯმენტს კლიენტისთვის უნდა მოეთხოვა საქართველოს მთავრობასთან თანამშრომლობა, რათა გარემოსა და სოციალური ზემოქმედების სათანადო გათვალისწინებით უზრუნველყოფილი იყოს პროექტის ალტერნატივების ანალიზი, როგორც ამას მოითხოვს PR 1-ის 10-ე პუნქტი. კერძოდ, ალტერნატივების ანალიზი:

- უნდა ყოფილიყო ინფორმირებული პოტენციურ გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედებებისა და შეზღუდვების მიერ, კაშხლის ადგილმდებარეობის, ტიპისა და სიმაღლის შეფასებისას, ასევე, ენერგიის წარმოების ალტერნატივების;
- უნდა ეჩვენებინა შერჩეული პროექტის ადგილისა და დიზაინის ღირებულება სოციალური პერსპექტივიდან; და
- უნდა გაემართლებინა დაგეგმილი სარგებელი და ფინანსური ხარჯები.

თუმცა, პროექტის სტატუსის გათვალისწინებით (მოსამზადებელი სამშენებლო სამუშაოები), სამწუხაროდ, არაპრაქტიკულია ვარაუდი, რომ შესაძლებელი იქნება ალტერნატივების ყოვლისმომცველი შეფასების ამ ეტაპზე განხორციელება და სხვა პროექტის დიზაინის ლეგიტიმური გადახედვა.

ამის მიუხედავად, რეკომენდებულია, რომ ბანკის მენეჯმენტმა ითანამშრომლოს კლიენტთან და საქართველოს მთავრობასთან პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თემებისთვის პროექტის ადგილის შერჩევისა და დიზაინის უფრო დეტალური ანალიზის შემუშავებისა და გასაჯაროებისთვის თანმიმდევრულად და გონივრულად, რომელიც დეტალურად აღწერს :

- პროექტის ადგილის შერჩევისა და დიზაინის საფუძველს და ღირებულებას როგორც სოციალური, ასევე, გარემოსდაცვითი პერსპექტივებიდან სხვა განხილულ ვარიანტებთან მიმართებით; და
- დაგეგმილი ფინანსური სარგებელისა და ხარჯების დასაბუთებას.

ეს პროექტის წინააღმდეგობის ძირითადი საკითხია და ყველა დაინტერესებული მხარისთვის ღირებული იქნება ამის მოგვარება მშენებლობის დაწყებამდე.

რეკომენდაცია 8: გენდერული ზემოქმედების შეფასების დამატებითი ფენის ხელშეწყობა იმ საკითხების შესაფასებლად, რომლებიც არ არის სრულყოფილად განხილული კლიენტის გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საშუალებით და რათა უზრუნველყოს საკმარისი შემამსუბუქებელი ზომების ჩამოყალიბება.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR1-თან მიმართებით (გენდერი).

PR10-ის მე-10 და მე-12 პუნქტთან შესაბამისობისთვის, ბანკის მენეჯმენტმა უნდა ითანამშრომლოს კლიენტთან, რათა შეეცადოს უზრუნველყოს, რომ:

- მიღწეულ იქნას პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ქალების მნიშვნელოვანი ჩართულობა გენდერულ საკითხებში. უნდა ჩატარდეს სპეციფიკური, ქალის ხელმძღვანელობით და მხოლოდ ქალების საკონსულტაციო საქმიანობა ქალთა უსაფრთხო სივრცის უზრუნველსაყოფად გენდერული პრობლემების იდენტიფიცირების და გაზიარებისთვის, რათა უზრუნველყოფილ იქნას გენდერთან დაკავშირებული მოწყვლადობის ყოვლისმომცველი იდენტიფიცირება (ქალები, როგორც ოჯახების ხელმძღვანელების, დასაქმების შესაძლებლობების ან ქონების საკუთრების მდომარეობის მიღმა). ამ კონსულტაციებმა უნდა იმუშაოს იმის უზრუნველსაყოფად, რომ გენდერული სოციალურ-ეკონომიკური ზემოქმედება უფრო სრულყოფილად შეფასდეს და საჭირო შემარბილებელი ზომები იქნას მიღებული GIP-ის შესაბამისად;
- არსებული შემარბილებელი ზომები (მათ შორის, რომლებიც დაკავშირებულია მუშათა ნაკადთან, თემის ჯანმრთელობასთან და ა.შ.) უნდა იყოს მკაფიოდ განსაზღვრული გენდერული დინამიკის გათვალისწინებით და განხორციელების პროცესში აშკარად საჭიროა გენდერული მიდგომის ინტეგრირება (კლიენტის ან EPC-ის კონტრაქტორის მიერ, შემთხვევის შესაბამისად). კერძოდ, უნდა განმტკიცდეს და დაზუსტდეს შემდეგი ზომები გენდერული მიდგომის ინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად: (i) უნდა შეფასდეს პოლიციისა და ადგილობრივი ჯანდაცვის პერსონალის შესაძლებლობები ადეკვატურად მართონ და რეაგირება მოახდინონ სექსუალური შევიწროების ან სექსუალური ძალადობის სიტუაციებში, რასაც უნდა მოჰყვეს ტრენინგი საჭიროებისამებრ; და (ii) უნდა შემუშავდეს კულტურულად შესაფერისი და ეფექტური პროცედურები გენდერულ თემებზე რეაგირებისთვის. პროექტის საჩივრების მექანიზმი, ასევე, უნდა იყოს აღჭურვილი გენდერულ საჩივრების სათანადოდ მართვისთვის – ქალების უსაფრთხოებისა და ღირსების დაცვის უზრუნველყოფისთვის – და საჭიროების შემთხვევაში, მისცენ მიმართულება და აღმოუჩინონ მხარდაჭერა, იმისათვის, რომ მიმართონ ადგილობრივ ხელისუფლებას; და
- უნდა შეფასდეს ტრეფიკინგის და იძულებით პროსტიტუციასთან დაკავშირებული რისკები და საჭიროების შემთხვევაში, ამგვარი რისკების შესამცირებლად, შესაბამისი ზომები უნდა იქნას მიღებული.

რეკომენდაცია 9: ჩაერთეთ კლიენტთან თანამშრომლობაში LALRP-ში არსებული ხარვეზების მოსაგვარებლად

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR5-თან მიმართებით (LALRP).

ბანკის მენეჯმენტმა უნდა ითანამშრომლოს კლიენტთან, რათა შეეცადოს უზრუნველყოს LALRP-ის გადასინჯვა, რომ პროექტი შეესაბამებოდეს PR 5-ს. კერძოდ, ბანკის მენეჯმენტი უნდა შეეცადოს უზრუნველყოს, რომ LALRP:

- აღმოფხვრის საარსებო საშუალებების აღდგენის დასაშვებობის თვითნებურ ბარიერს;
- შეიმუშავეს საარსებო საშუალებების აღდგენის ადეკვატურ ზომებს და კომპენსაციას მათთვის, ვინც ეკონომიკური გადაადგილების გამო პროდუქტიული აქტივების 10%-ზე ნაკლებს დაკარგავს;
- სათანადო კონსულტაციებს გამართავს მიწის სეზონურ მომხმარებლებთან/ადგილზე არმყოფ მესაკუთრეებთან PR 5-ის მე-15 პუნქტის შესაბამისად და განსაზღვრავს და ამსუბუქებს მათზე პროექტის შესაბამის ზემოქმედებას; და
- აძლიერებს LALRP-ის განხორციელების მონიტორინგს, ეფექტურობის უზრუნველსაყოფად. მონიტორინგი თვალყურს უნდა ადევნებდეს სოციალურ ერთობაზე გავლენას, რათა უზრუნველყოს, რომ საარსებო საშუალებების აღდგენის ზომები წარმატებით ხორციელდება, რადგან წარუმატებელმა LALRP-მა, შესაძლოა, უფრო მეტი სირთულე წარმოქმნას პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ადამიანებისთვის და საბოლოოდ რეგიონში წინააღმდეგობას აღძრას ამ და სხვა ჰიდროენერგეტიკული პროექტების მიმართ.

რეკომენდაცია 10: ხელი შეუწყოს კულტურულ მემკვიდრეობაზე გავლენის შეფასების შემდგომ ფენას, რათა პროექტის არეალში მოხდეს არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე პოტენციური ზემოქმედების იდენტიფიცირება, რაც სრულად არ არის ასახული კლიენტის გარემოზე და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაში და პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან კონსულტაციით, ჩამოყალიბდეს შესაბამისი შემარბილებელი ზომები.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის მე-4, მე-5, მე-6 და 36-ე პუნქტებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PR8-სთან მიმართებით (კულტურული მემკვიდრეობა).

იმისთვის რომ დაცული იყოს PR 8-ის, კერძოდ, მე-2, 6, 8, 10 და მე-15 პუნქტების მოთხოვნებთან შესაბამისობა, ბანკის მენეჯმენტმა უნდა ითანამშრომლოს კლიენტთან, რათა შეეცადოს უზრუნველყოს, რომ პოტენციური ზემოქმედება სვანური კულტურის არამატერიალურ ელემენტებზე (მათ შორის სვანური ენა და საძოვრების პრაქტიკა)

სათანადოდ არის იდენტიფიცირებული და რომ შემუშავებულია შესაბამისი შემარბილებელი ზომები პროექტის შედეგად დაზარალებულ თემებთან კონსულტაციით, მათ შორის, სპეციალიზებული გეგმის ან ინსტრუმენტის საშუალებით, განხორციელების უზრუნველსაყოფად.

რეკომენდაცია 11: უზრუნველყავით, რომ 2014 წლის ESP-ის 30-ე პუნქტის შესაბამისად, კლიენტის გარემოსდაცვითი და სოციალური გუნდის ყველა წევრი ფლობდეს საჭირო კომპეტენციებსა და შესაძლებლობებს პროექტის სირთულეებისა და მგრძნობელობის მართვისთვის ბანკის გარემოსდაცვითი და სოციალური სტანდარტების შესაბამისად.

მიზანი: EBRD-ის მიერ 2014 წლის ESP-ის 30-ე პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულებების შეუსრულებლობის საკითხის მოგვარება PRI0-თან მიმართებით (დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა).

იმის გათვალისწინებით, თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებს ბანკის მენეჯმენტი დაინტერესებული მხარეების ჩართულობას 2014 წლის ESP-ის ფარგლებში და იმის გათვალისწინებით, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ამ საკითხს პროექტის სიცოცხლისუნარიანობისთვის, ბანკის მენეჯმენტისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანი რჩება კლიენტთან დაინტერესებული მხარეების კონსტრუქციული ჩართულობის შესახებ მყარი პოზიციის შენარჩუნება. **რეკომენდაცია იქნება, რომ პროექტის მიმდინარე მონიტორინგის პროცესში ბანკის მენეჯმენტმა განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმოს შემდეგ საკითხებს:**

- **სოციალური განხეთქილება პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემებში:** პროექტი ოპერირებს ძალიან მყიფე კონტექსტში, სადაც განსაკუთრებული სიფრთხილე და ყურადღებაა საჭირო დაზარალებულ თემებთან და მათ შორის არსებული ურთიერთობების სამართავად. პროექტის მიმართ ბანკის გაზრდილი მხარდაჭრა პროექტის შესაბამის შეტყობინებებთან, დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის აქტივობებთან და თემის ინტერვენციებთან მიმართებით, დაეხმარება, რომ პროექტმა არ გაამძაფროს ამ არსებული ვითარება, ან ხელი არ შეუწყოს შემდგომ სოციალურ კონფლიქტს; და
- **უწყვეტი ინფორმაციის გაზიარება პროექტის დაინტერესებულ მხარეებთან:** მნიშვნელოვანი კვლევები, მაგალითად კლიმატის ცვლილების საკითხზე, ჯერ კიდევ არ არის მომზადებული. მნიშვნელოვანია, რომ ბანკის მენეჯმენტმა უზრუნველყოს, რომ მიმდინარე ტექნიკური, ეკოლოგიური და სოციალური ინფორმაცია და კვლევები გონივრულად გაზიარდეს დაზარალებულ თემებთან და რომ პროექტის გავლენის ქვეშ მოქცეულ მხარეებს მიეცეთ შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღონ პოტენციური ზემოქმედებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების იდენტიფიცირებაში, SEP-ის ვალდებულებების შესაბამისად.

დაბოლოს, COVID-19-ის პანდემია დაიწყო ამ შესაბამისობის მიმოხილვის ანგარიშის დასრულებისას. შესაბამისად, დაინტერესებული მხარეების ჩართულობასა და კონსულტაციებთან დაკავშირებულმა ყველა რეკომენდაციამ უნდა გაითვალისწინოს და

მოახდინოს ზომების ინტეგრირება, რათა ასახოს პანდემიით განსაზღვრული ახალი რეალობა და ეს უნდა მოხდეს ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების აუცილებელი მოთხოვნების სათანადო გათვალისწინებით, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ყველა მონაწილის ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა.